

Drinkwater provincie Noord-Brabant

Rapport van bevindingen
Juli 2024

Inhoudsopgave

1	Voldoende en schoon drinkwater niet meer vanzelfsprekend	4
1.1	Aanleiding onderzoek: beschikbaarheid drinkwater onder druk	4
1.2	Ook in Noord-Brabant situatie rond drinkwater urgent	5
1.2.1	Voldoende water: grenzen grondwateronttrekkingen in zicht of al overschreden	5
1.2.2	Kwaliteit/Schoon water: steeds vaker/meer verontreinigende stoffen in grondwater	9
2	Provinciale rollen en sturingsmogelijkheden	11
2.1	Rollen en verantwoordelijkheden provincie	11
2.1.1	Zorgplicht duurzaam veiligstellen openbare drinkwatervoorziening met mede-overheden	12
2.1.2	Provincie heeft directe invloed op prijs: PS bepalen heffing grondwateronttrekkingen	13
2.2	Samenwerking en taken andere partijen	14
2.2.1	Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen	14
2.2.2	Drinkwaterbedrijven, ILT, burgers en bedrijven	16
3	Provinciale doelen drinkwater en realisatie	17
3.1	Doelen: bronnen op orde en voldoende water voor openbare drinkwatervoorziening	17
3.2	Procesmatige voortgang volgens provincie grotendeels op orde	17
3.3	Realisatie doelen niet op koers	20
4	Tegenstrijdigheden in beleid en belangenafweging	23
4.1	Duivelse dilemma's: moeilijk verenigbare wettelijke doelen	24
4.1.1	Provinciale zorgplicht openbare drinkwatervoorziening	24
4.1.2	Centrale Slenk: drinkwaterwinning is obstakel voor behalen KRW-doel en vice versa	30
4.2	Restrictief beleid, weinig zorgen over kwaliteit grondwater voor drinkwater	33
4.2.1	Drinkwaterwinningen goed beschermd: uitgebreid en restrictief beleid	33
4.2.2	Ook industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie goed beschermd	35
4.2.3	VTH grondwaterbescherming goed onder controle	35
5	Sturing door de provincie in de praktijk	36
5.1	Verminderen grondwateronttrekkingen voor drinkwater en industrie	36
5.1.1	100 miljoen m ³ 'minder meer' grondwater onttrekken	36
5.1.2	Verminderen laagwaardig gebruik	37
5.1.3	Beperken (latente) vergunningsruimte onttrekkingen	40
5.1.4	Grondwaterheffing	43
5.2	Meer aanvullen en vasthouden	47
5.3	Basisinformatie voor uitvoering en sturing op beleid niet altijd op orde	47
5.3.1	Gebreken in data onttrekkingsgegevens	47
5.3.2	Inconsistenties (digitale) kaarten	48
6	Informatievoorziening drinkwater aan PS	51
6.1	Kaderstelling PS voor drinkwater alleen op hoofdlijnen	51
6.2	PS uitgebreid betrokken bij totstandkoming beleid dat drinkwater omvat	52
6.3	PS laatste jaren bij kaderstelling niet specifiek gewezen op urgentie drinkwater	54
6.4	Geen duidelijkheid over spanning tussen belangen in info voor kaderstelling	54
6.5	PS conform hun verzoek geïnformeerd over voortgang uitvoering RWP	55
6.6	Kwaliteit informatie over voortgang uitvoering RWP laat te wensen over	55

Bijlage 1 Aanpak onderzoek	59
Bijlage 2 Geanalyseerde documenten	61
Bijlage 3 Overzicht gesprekspartners	64
Bijlage 4 Documenten van GS voor kaderstelling PS	65

1 Voldoende en schoon drinkwater niet meer vanzelfsprekend

1.1 Aanleiding onderzoek: beschikbaarheid drinkwater onder druk

Een duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening is van groot belang voor de volksgezondheid, het welzijn en de welvaart. Drinkwater moet daarom schoon en veilig zijn om te drinken en in voldoende hoeveelheden beschikbaar zijn. Provincies nemen samen met andere overheden en partijen maatregelen om de kwantiteit en kwaliteit van drinkwater(bronnen) te beschermen. Provincies zijn daarbij een belangrijke speler, vanwege de verantwoordelijkheden, bevoegdheden en instrumenten die ze hebben, met een belangrijke rol ten aanzien van vergunningverlening voor grote grondwateronttrekkingen en de bescherming van grondwater. Ook zijn nagenoeg alle provincies aandeelhouder van drinkwaterbedrijven. De provincie Noord-Brabant is grootaandeelhouder van het drinkwaterbedrijf Brabant Water NV. Drinkwaterbedrijven zuiveren grond- en oppervlaktewater om schoon en veilig drinkwater te kunnen leveren. Het drinkwater voor Noord-Brabant wordt momenteel volledig gewonnen uit grondwater.

Lange tijd werd het in Nederland als vrijwel vanzelfsprekend beschouwd dat er voldoende hoogwaardig drinkwater beschikbaar was voor zowel burgers als bedrijven. Die tijd is voorbij en wordt gemarkeerd door toenemende signalen vanuit de sector en recente onderzoeksrapporten dat de beschikbaarheid van voldoende en schoon drinkwater onder druk staat.¹ Er wordt daarbij door sommigen gesproken over een dreigende crisis. Bevolkingsgroei, droogte, daling van grondwaterniveaus en vervuiling van grond- en oppervlaktewater zijn factoren die hierbij een rol spelen.² Tegenstrijdige belangen vormen een uitdaging, zowel op het gebied van kwantiteit als kwaliteit van drinkwaterbronnen. Zo is bijvoorbeeld op het gebied van kwantiteit, grondwater ook van belang voor landbouw, industrie, natuur en energie en zou gesproken kunnen worden van een 'strijd om het water'. Tegenstrijdige belangen brengen een risico van juridische-bestuurlijke crises met zich mee.³ Maar ook vragen als: op welke wijze kan het (drink)water rechtvaardig worden verdeeld?⁴ Om tot een toekomstbestendige drinkwatervoorziening te komen zijn onder meer keuzes en een transitie van de drinkwatersector nodig.

Voldoende redenen dus voor een onderzoek naar uitdagingen rond drinkwater in Noord-Brabant. Hoe vult de provincie haar rollen en verantwoordelijkheden in voor voldoende en schone drinkwater(bronnen)? Worden de nagestreefde ambities en doelen naar verwachting gehaald? Hoe worden daarbij belangen afgewogen, beschikbare instrumenten ingezet en maatregelen genomen om een toekomstige crisis af te

¹ Zo geven drinkwaterbedrijven (september 2022), het RIVM (april 2023) en de ILT (Inspectie Leefomgeving en Transport, januari 2024) aan dat snel actie nodig is om een tekort aan drinkwater te voorkomen. Ook Rli (Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (mei 2023) vraagt daar aandacht voor.

² Twee recente voorbeelden. In juli 2023 drong het Limburgse drinkwaterbedrijf bij de provincie en het Rijk aan op extra maatregelen, nadat bleek dat er sprake is van een toename van bestrijdingsmiddelen in het grondwater. Een paar dagen later werd in de media bericht dat een reinigingsbedrijf al jaren schadelijke (kankerverwekkende) stoffen in de Maas laat stromen. De Maas (oppervlaktewater) is voor verschillende provincies ook een bron voor drinkwater.

³ Adviescommissie Droogte, in opdracht van het Breed Bestuurlijk overleg Grondwater van Noord-Brabant: 'Zonder water, geen later. Naar een omslag in het (grond)waterbeheer in Noord-Brabant', 15 september 2022. Blz. 62.

⁴ De Groene Amsterdammer, Als elke druppel telt; hoe verdeelt Nederland het schaarse drinkwater?, 16 april 2024. Bij watertekorten geldt voor oppervlaktewateren in noodgevallen de zogenoemde verdringingsreeks; een schema dat aangeeft wie/welke sectoren voorrang krijgen bij de verdeling van het oppervlaktewater. In het artikel wordt gesteld dat in dit schema de rechtvaardigheid onvoldoende is gewaarborgd.

wenden? In hoeverre zijn Provinciale Staten (PS) betrokken en worden ze goed meegenomen door Gedeputeerde Staten (GS) bij kaderstelling, keuzes en verantwoording over de voortgang? In dit rapport van bevindingen geeft de Zuidelijke Rekenkamer antwoord op deze vragen, met als doel PS hier zicht op te geven. In bijlage 1 wordt een toelichting gegeven op de aanpak van het onderzoek.

1.2 Ook in Noord-Brabant situatie rond drinkwater urgent

Voor nagenoeg heel Noord-Brabant wordt het drinkwater bereid door het drinkwaterbedrijf Brabant Water. Alleen de kernen Putte, Ossendrecht, Hoogerheide, Woensdrecht, Huijbergen, Lepelstraat en Halsteren (in het westen van Brabant) worden van drinkwater voorzien door het waterbedrijf Evides. Al het drinkwater voor Noord-Brabant wordt (tot nu) gewonnen uit grondwater.

1.2.1 Voldoende water: grenzen grondwateronttrekkingen in zicht of al overschreden

De situatie rond de beschikbaarheid van (grondwater voor) drinkwater is in Noord-Brabant urgent, vanwege een verwachte stijgende vraag naar drinkwater (door bijvoorbeeld bevolkingsgroei en de woningbouwopgave) enerzijds en concurrerend gebruik van het grondwater (door bijvoorbeeld landbouw, industrie en natuur) en strenge randvoorwaarden (bijvoorbeeld vanuit natuurbescherming) anderzijds.

De theoretische (diepe) grondwatervoorraad in Noord-Brabant is groot⁵, maar kan/mag maar beperkt worden opgepompt, omdat het onttrekken van grondwater invloed heeft op de niveaus en hoogtes van het grondwater, zowel van het diepe als ondiepe grondwater. Europese regelgeving (de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000) stelt grenzen aan deze effecten. Voor (waterafhankelijke) natuur is verdroging namelijk niet gewenst, omdat bepaalde minimum hoogten van de grondwaterstand nodig zijn met het oog op het voorkomen van verslechtering van de toestand van beschermde natuurgebieden. Daarmee is het voorkomen van droogteschade aan waterafhankelijke natuurgebieden een zeer bepalende randvoorwaarde voor de mogelijkheden voor grondwateronttrekkingen. De grenzen zijn in zicht en in bepaalde gebieden van Noord-Brabant zijn deze zelfs al overschreden, zoals onder meer blijkt uit natuurdoelanalyses die de provincie in februari 2023 heeft gepubliceerd.

Eén van de doelen van de provincie voor 2027 is dat de grondwatervoorraad op orde is en op termijn stabiel. Daarvoor dient onder andere de grondwateraanvulling en -onttrekking in balans te zijn in de grondwaterlichamen (zie paragraaf 3.3). De Kaderrichtlijn Water (KRW) spreekt over 'uitputting' wanneer langdurige onttrekking van grondwater niet voldoende wordt gecompenseerd. Uit onderzoeken uit 2017 en 2020 blijkt echter dat in (delen van) het grondwaterlichaam 'Centrale Slenk', in Nederland liggend in Noord-Brabant en Limburg,⁶ sprake is van 'uitputting'.⁷ Vermindering van onttrekkingen van diep

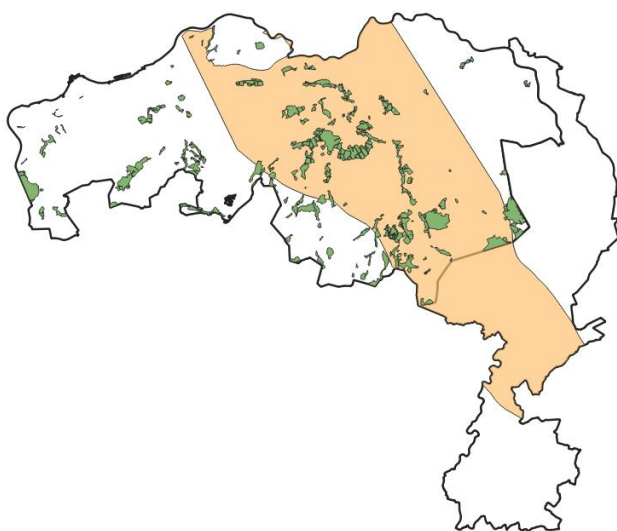
⁵ De theoretische diepe grondwatervoorraad is 329 miljard m³.

⁶ In Limburg ook wel Roerdalslenk genoemd. Onderzoek van RoyalHaskoningDHV, Effecten onttrekkingen op de stijghoogten in de Roerdalslenk, 3 september 2020.

⁷ Er is, volgens RoyalHaskoningDHV en Deltares, sprake van uitputting als er gemiddeld in het gehele grondwaterlichaam een structurele daling in stijghoogte optreedt. Er is geen sprake van uitputting van het grondwatersysteem (het grondwater raakt niet op). De stijghoogten passen zich aan de nieuwe situatie aan en er blijft grondwater toestromen. Bron: RoyalHaskoningDHV en Deltares. Draagkracht grondwater Noord-Brabant, 21 december 2017.

grondwater is nodig om de toestand te verbeteren en om in 2027 te kunnen voldoen aan de KRW en voornoemd provinciaal doel. Dit raakt ook Brabant Water omdat de Centrale Slenk een zeer belangrijke bron (60%) is voor het drinkwater van Brabant Water. Onderstaande figuur geeft inzicht in de ligging van de Centrale Slenk en de beschermde waterafhankelijke delen van het Natuur Netwerk Brabant, de 'natte natuurparels'.

Figuur 1.1 Ligging van de Centrale Slenk in Noord-Brabant en Limburg (oranje gekleurd) en natte natuurparels in Noord-Brabant (groen gekleurd)

Bron: Bewerking Zuidelijke Rekenkamer op basis van <https://georegister.brabant.nl> (natte natuurparels) en <https://www.eea.europa.eu/en/datahub> (Centrale Slenk)

De provincie Noord-Brabant heeft al jaren te maken met verdroging, met name in de natuurgebieden. In de droge jaren 2018, 2019 en 2020 werd dat probleem nog groter omdat er meer grondwater werd gebruikt. Dat was voor de provincie en grondwaterpartners aanleiding om te komen tot een grondwaterconvenant. Dertien partijen ondertekenden in december 2021 het convenant⁸, waaronder de provincie Noord-Brabant, de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel, de drinkwaterbedrijven Brabant Water en Evides, industriële gebruikers van grondwater, terreinbeheerders (Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabant Particulier Grondbezit) en de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO).

Aanvullend op het grondwaterconvenant heeft de provincie in september 2021 een onafhankelijke adviescommissie gevraagd om advies uit te brengen over de ontwikkeling van een robuust en klimaatbestendig grondwatersysteem voor Brabant in 2040. Medio 2022 concludeert deze commissie dat een omslag in het (grond)waterbeheer in Noord-Brabant noodzakelijk is. Hiervoor geeft zij 12 adviezen.⁹

⁸ Grondwaterconvenant 2021-2027. Samen werken aan herstel en bewaking van de grondwaterbalans in Noord-Brabant, 15 december 2021.

⁹ In het adviesrapport 'Zonder water, geen later. Naar een omslag in het (grond)waterbeheer in Noord-Brabant' doet de adviescommissie Droogte voorstellen voor een (grond)waterrijk Brabant in 2040, 15 september 2022.

Het eerste advies is om jaarlijks 100 miljoen m³ minder grondwater te onttrekken, middels 60 miljoen m³ minder drinkwater; 30 miljoen m³ minder door landbouw en 10 miljoen m³ minder door industrie. Voor drinkwater, maar ook voor de andere sectoren, geldt dat opvolging van dit advies een zeer uitdagende opgave is. Het vereist vooral afnemend drinkwatergebruik (besparing). Huishoudens vormen een cruciale factor in het potentieel voor drinkwaterbesparing, aangezien zij (landelijk gezien) verantwoordelijk zijn voor driekwart van het totale verbruik.¹⁰ Prijzen en regulering hebben doorgaans het meest directe effect op het gedrag van consumenten bij 'aankopen'. De drinkwaterprijzen worden echter strikt gereguleerd door landelijke vastgestelde wetgeving en voor een besparingseffect is naar verwachting een procentueel zeer forse verhoging van drinkwatertarieven nodig, vanwege de relatief lage prijselasticiteit.¹¹ Regulering kan bijvoorbeeld door in het landelijk Besluit bouwen en leefomgeving (Bbl) waterbesparende maatregelen op te nemen.

Dat de grenzen in zicht zijn en het minder onttrekken van grondwater voor drinkwater een zeer uitdagende opgave is, blijkt ook uit de mogelijke gevolgen van een tussenbeslissing van de rechtbank in Breda uit januari 2024.¹² In verband met de stijgende vraag naar drinkwater verleende de provincie eind 2020 op grond van de Wet Natuurbescherming een vergunning voor het ophogen van de capaciteit van een pompstation in Midden-Brabant (Gilzerbaan) tot de in 1972 maximaal vergunde hoeveelheid (van 'huidige' onttrekkingshoeveelheid 14,7 naar 18 miljoen m³ grondwater). De rechtbank oordeelde dat er eerst onderzoek naar de effecten op het nabijgelegen natuurgebied moet worden uitgevoerd om vast te stellen dat er geen (verdere) achteruitgang (verdroging) zal plaatsvinden. Dit betekent, aldus Brabant Water, dat er een acute zorgsituatie is ontstaan voor de drinkwatervoorziening in Midden-Brabant met een reële kans dat Brabant Water moet interen op haar reservecapaciteit, waarvoor een norm van 10% is vastgelegd voor de drinkwaterbedrijven in het leveringsplan (zie paragraaf 4.1.1.2 voor een nadere toelichting). Hierdoor kunnen nieuwe bedrijven in Midden-Brabant mogelijk geen aansluiting krijgen op het drinkwaternet. Het zou in bepaalde situaties ook kunnen betekenen dat Brabant Water lokaal (tijdelijk) niet aan haar wettelijke leveringsplicht kan voldoen. Dit laatste is al het geval in West-Brabant.¹³ Daar zijn al geen drinkwaterreserves meer om op terug te vallen. Als er bijvoorbeeld technisch iets mis gaat of zich (in droge periodes) een piek in de vraag voordoet, dan kan er sprake zijn van een tekort.

Een tekort aan drinkwater betekent niet dat er niet voldoende voorraad grondwater beschikbaar is, maar dat Brabant Water meer grondwater oppompt dan is afgesproken met de provincie en/of haar vergunningen voor lokale pompstations overschrijdt. Prognoses geven aan dat er een reële kans bestaat dat er de komende 3 jaar sprake gaat zijn van een dergelijk tekort. Brabant Water heeft dan twee opties,

¹⁰ Berenschot/Arcadis, Bewust en zuinig drinkwatergebruik; Verkenning effectief instrumentarium, 26 oktober 2022, p. 4.

¹¹ Studies wijzen aan dat een verhoging van meer dan 20% mogelijk invloed zou hebben op het gebruik. In 2023 heeft Brabant Water het variabele tarief verhoogd met 50% (van 48 naar 72 cent per m³), maar dit heeft niet geleid tot minder vraag.

¹² Brabants Dagblad, Levering drinkwater in Brabant door vonnis onder druk: 'Sommige bedrijven kunnen we straks niet meer aansluiten', 20 januari 2024.

¹³ Omroep Brabant, 'Code rood in West-Brabant: de drinkwaterreserves zijn op', 31 januari 2024. Reactie op onderzoek van het RIVM (2023), de ILT signaalrapportage (januari 2024) en reactie daarop van de minister van Infrastructuur en Waterstaat.

waarbij het kiezen is uit twee kwaden wat zij omschrijft als een ‘duivels dilemma’¹⁴:

1. Door blijven pompen vanwege haar leveringsplicht. Daarmee begaat zij dan wel een overtreding op basis van geldende vergunningen (overschrijding vergunningsruimte bij sommige lokale winningen).
2. Niet voldoen aan haar wettelijke leveringsplicht (lokaal komt (tijdelijk) minder (of geen) drinkwater uit de kraan) en/of nieuwe bedrijven kunnen niet meer worden aangesloten.

Begin 2024 voldeden twee van de drie regio's, die Brabant Water onderscheidt, niet aan de voor de drinkwaterbedrijven geldende norm voor de reservecapaciteit van 10%. Zie onderstaande figuur.

Figuur 1.2 Situatie voldoende drinkwaterreserves beschikbaar in de drie regio's in Noord-Brabant

	West-Brabant	Midden-Brabant	Oost-Brabant
Voor 2020			
2020			
2024			

Bron: Bewerking Zuidelijke Rekenkamer op basis van informatie van Brabant Water

Dat de tijd van overvloed heeft plaatsgemaakt voor ‘schaarste’ en ‘concurrentie om het grondwater’ kan ook worden afgeleid uit bijvoorbeeld droogteschade die ontstaat aan onder andere woningen en landbouwgewassen. In 2022 werd de Stichting Droogteschade Waterwinning (SDW) opgericht. SDW komt op voor de belangen van grondgebruikers in de landbouw die stellen *extra* droogteschade te lijden door grondwaterwinning voor huishoudens en industrie. De stichting stelt dat als gevolg van grondwateronttrekking door waterbedrijven, waaronder Brabant Water en Evides, de landbouw schade ondervindt. Ze geeft aan dat deze onttrekkingen in de omgeving van de waterwinningen zorgen voor verlaging van grondwaterstanden, wat kan leiden tot extra droogteschade aan landbouwgewassen. Deze schade komt bovenop de schade door klimaatdroogte, zo wordt door SDW gesteld. Op grond van de Waterwet/Omgevingswet moet deze extra droogteschade worden vergoed.¹⁵ De stichting geeft aan dat dit slechts deels gebeurt en riep de tien waterbedrijven op om tot een regeling voor schadevergoeding te komen.¹⁶ De stichting stuurde eind maart 2024 een dagvaarding naar acht van de tien waterbedrijven van Nederland, waaronder Brabant Water en Evides. Voor heel Nederland geldt een claim van circa € 600 miljoen, waarvan circa 40% Brabant Water betreft.¹⁷

¹⁴ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met Brabant Water, 3 april 2024.

¹⁵ Artikel 7.18 Waterwet en voor schade geleden na 1 januari 2024 artikel 15.14 lid 1 jo. artikel 10.3 lid 3 Omgevingswet. Deze huidige regeling wordt namens alle provincies uitgevoerd door de AdviesCommissie Schade Grondwater (ACSG). Dit gebeurt per eiser. SDW pleit voor een landelijk en simpel model. Ze zet nu in via een Wamca-procedure (Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie) ofwel een massaclaim.

¹⁶ Akkerwijzer.nl, Droogteschade in landbouw door waterwinning 28 miljoen euro per jaar, 31 januari 2024.

¹⁷ Brabant Water geeft aan dat het op veel locaties maar de vraag is of de bijdragen van drinkwaterbedrijven op verdroging van natuur/gewassen wel zo groot is. De hoofdoorzaak van de verdrogingsproblematiek speelt in de ‘eerste meters’ (te lage grondwaterstand) en dat wordt nauwelijks veroorzaakt door de diepe grondwateronttrekkingen van Brabant Water en industrie, zo geeft ze aan. Deze diepe onttrekkingen hebben een indirecte doorwerking op het ondiepe grondwater (minder kweldruk). Verdamping, kleine onttrekkingen en beregening hebben directe invloed. Drinkwaterbedrijven hebben al vaak gevraagd om de mogelijkheden van het claimen van droogteschade (dat volledige schadeloosstelling betreft) uit de wet te schrappen of te vervangen door nadeelcompensatie (wat een tegemoetkoming

In januari 2024 werden door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) uitdagingen in de praktijk vermeld in een landelijke signaalrapportage. De zorgplicht van overheden voor de drinkwatervoorziening krijgt volgens de ILT weinig prioriteit, andere belangen (natuur, landbouw, wonen) krijgen volgens de inspectie voorrang. Hoewel de zorgplicht niet beperkt is tot provincies (zie paragraaf 2.1), sprak de ILT daarbij wel specifiek provincies aan ("het begint bij provincies"). Provincies stelden in reactie daarop dat het een gezamenlijke zorgplicht is en ze het niet alleen kunnen.

1.2.2 Kwaliteit/Schoon water: steeds vaker/meer verontreinigende stoffen in grondwater

Wat betreft de kwaliteit van drinkwater(bronnen) geldt dat deze in Noord-Brabant minder onder druk staat dan in andere delen van Nederland omdat voor het bereiden van drinkwater geen gebruik wordt gemaakt van oppervlaktewater, dat veel meer te kampen heeft met vervuiling (onder andere door lozingen van afvalwater en uitspoeling van mest)¹⁸ dan diep grondwater. De bodem beschermt het grondwater namelijk (grotendeels) tegen verontreiniging en de bodem zorgt voor een natuurlijke zuivering. Dit neemt niet weg dat ook in Noord-Brabant in toenemende mate maatregelen (moeten) worden genomen om (mogelijke) vervuiling van het grondwater te voorkomen, want ook daar liggen gevaren op de loer.

Als gevolg van menselijk handelen worden in de bodem en het grondwater¹⁹ in Noord-Brabant steeds vaker en steeds meer verontreinigende stoffen aangetroffen. Deels komt dat ook door betere metingen en analyses (technieken die daarvoor beschikbaar komen), waardoor meer stoffen worden aangetroffen waar men mogelijk iets mee moet. Deze stoffen zaten voorheen mogelijk ook al onopgemerkt in het (drink)water. Een voorbeeld daarvan is PFAS. De afgelopen paar jaar is gebleken dat PFAS diffuus verspreid zijn in bodem en water, bijvoorbeeld door het gebruik van PFAS-houdende pesticiden of uitstoot door chemiebedrijven.²⁰ PFAS is een verzamelterm voor een zeer groot aantal stoffen. Voor een aantal daarvan is aangetoond dat ze al in zeer lage concentraties bij inname nadelige effecten kunnen hebben op de gezondheid van mensen. Daarmee vormt PFAS een belangrijk aandachtspunt voor de drinkwaterveiligheid, ook voor Noord-Brabant.²¹ Andere belangrijke aandachtspunten zijn bijvoorbeeld: uitspoeling van mest en bestrijdingsmiddelen, medicijnresten in afvalwater, emissies door bedrijfsactiviteiten en gedumpt afval uit drugslabs.

In 2023 werd in een onderzoek door KWR Water Research Institute signaleerd dat als gevolg van de uitspoeling van mest de kwaliteitsnormen voor nitraat worden overschreden of dreigen te worden overschreden. In Noord-Brabant geldt dit voor acht van de 38 waterwingebieden voor drinkwater:

in de geleden schade betreft).

¹⁸ In een gesprek heeft de ILT tegenover de rekenkamer aangegeven dat het KRW-doel 'goed toestand van het water' steeds lastiger wordt en eigenlijk nagenoeg onhaalbaar is in 2027.

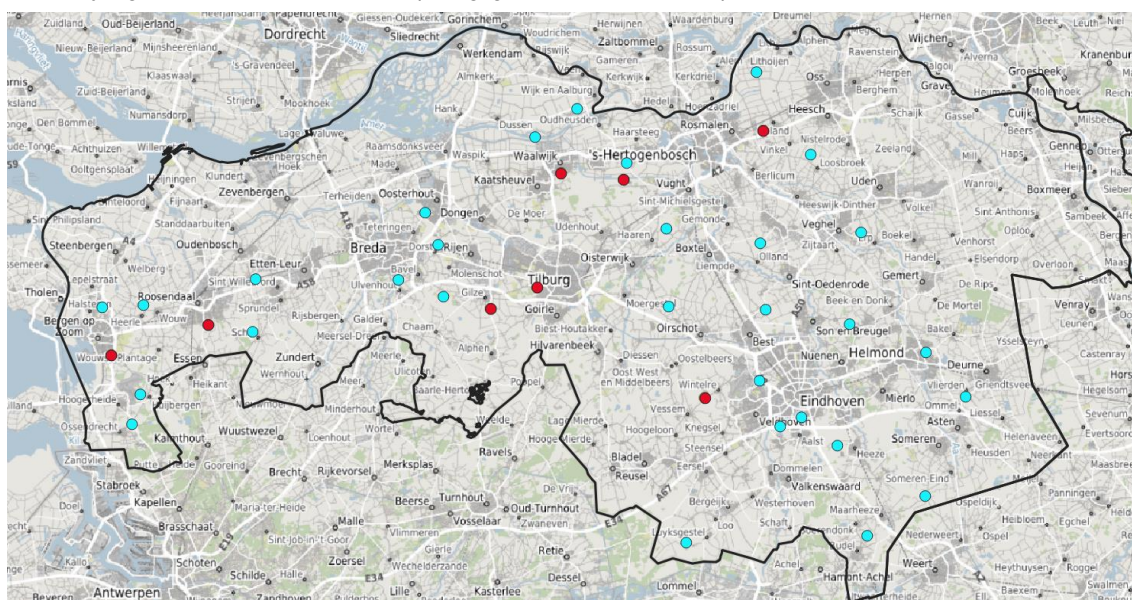
¹⁹ Arcadis (2023) en op basis daarvan Brabants Dagblad, 'Grondwater in Brabant is vervuild: 'Het is dweilen met de kraan open'', 18 december 2023.

²⁰ NOS, 'Massaclaim in aantocht tegen de Staat over PFAS in de bodem', 16 maart 2024. Op deze manier willen verschillende groepen via een advocatenkantoor maatregelen afdwingen tegen de hoeveelheid PFAS in de bodem.

²¹ Provincie Noord-Brabant, Uitvoeringsprogramma drinkwaterwinningen Noord-Brabant 2022-2027. Het Financieel Dagblad, Drinkwaterbedrijven ontstemd: boeren mogen PFAS blijven spuiten, 24 januari 2024.

Vessem, Nuland, Roosendaal, Waalwijk, Helvoirt, Bergen op Zoom, Gilze en Tilburg Gilzerbaan.²² Zie onderstaande figuur. De doelen voor de kwaliteit van de drinkwaterbronnen dreigen daarmee niet te worden gehaald (doelen voor 2027 uit de Kaderrichtlijn Water en voor 2025 uit de bestuursovereenkomst tussen de provincie en Brabant Water specifiek voor deze problematiek op deze locaties). Vanuit de drinkwatersector wordt aangegeven dat met urgentie extra inspanning voor het terugdringen van nitraatuitspoeling nodig is, omdat de grenzen aan de noodgrepen die drinkwaterbedrijven resten om het drinkwater schoon te houden al grotendeels bereikt zijn.²³

Figuur 1.3 Drinkwaterwinningen (weergegeven via blauwe cirkels ●) met de 8 drinkwaterwinningen met (dreigende) overschrijding van kwaliteitsnormen nitraat (weergegeven via rode cirkels ●)

Bron: Bewerking Zuidelijke Rekenkamer op basis van een provinciale dataset met onttrekkingen Brabant Water en Evides

²² In de agrarische sector wordt stikstof als kunstmest en dierlijke mest op de bodem gebracht. Een deel daarvan spoelt als nitraat uit in het grondwater. Bron: KWR Water Research Institute, Factsheet De tijd dringt, Stikstofaanpak drinkwaterbronnen urgenter dan ooit, april 2023.

²³ Vewin (Vereniging van waterbedrijven in Nederland) in reactie op de factsheet (zie voorgaande voetnoot). Het betreft noodgrepen zoals mengen, zuiveren, verdiepen of verplaatsen van winningen. Waarbij het verplaatsen van winningen nauwelijks meer mogelijk is vanwege effecten op andere functies, drukte in de ondergrond en ongunstige waterkwaliteit.

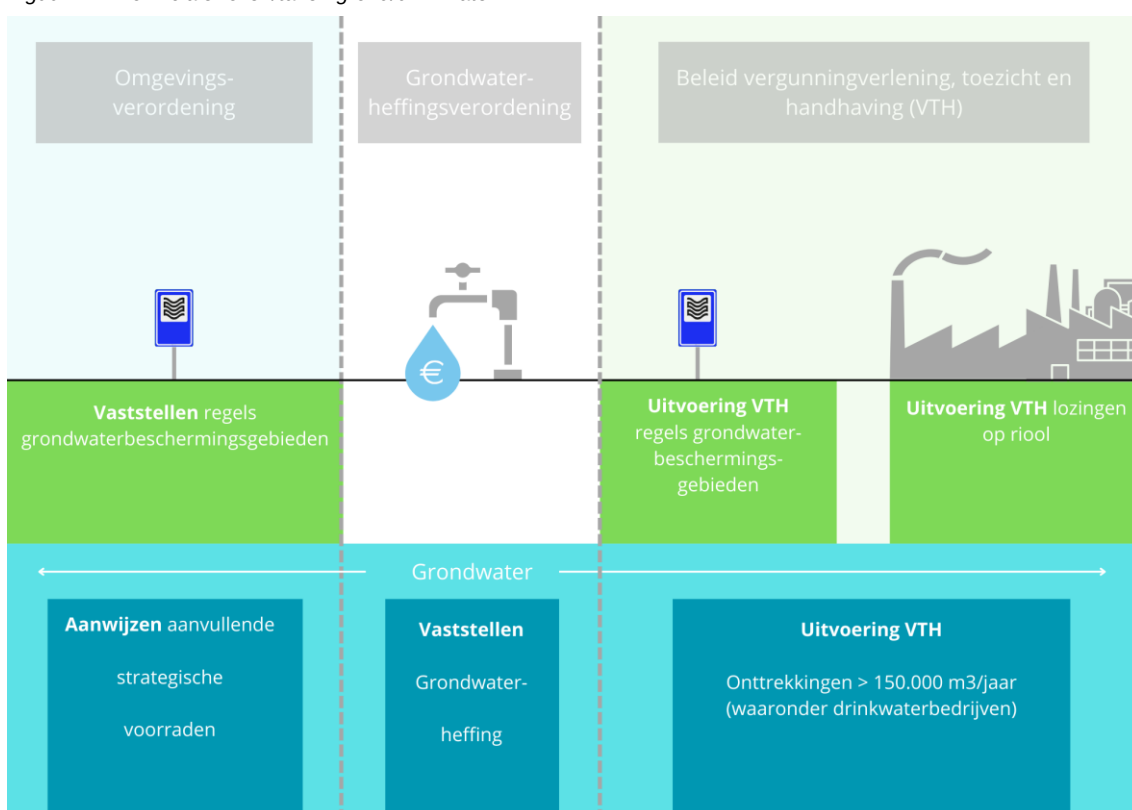
2 Provinciale rollen en sturingsmogelijkheden

Met het oog op voldoende en schoon grond- en drinkwater spelen vele partijen een rol en hebben ook vele partijen verantwoordelijkheden. Dit maakt het krijgen van een overzicht voor niet direct betrokkenen lastig. Partijen zijn afhankelijk van elkaar. Goede afstemming en samenwerking is dan ook noodzakelijk.

2.1 Rollen en verantwoordelijkheden provincie

In Noord-Brabant wordt (tot nu) al het drinkwater gewonnen uit grondwater. De belangrijkste rollen van de provincie ten aanzien van grondwater zijn regisseur van het grondwatersysteem en vergunningverlener, toezichthouder en handhaver voor grote grondwateronttrekkingen en lozingen van afvalwater op het riool door grote (risico)bedrijven. In onderstaande figuur zijn deze rollen/taken van de provincie opgenomen. Na de figuur worden deze toegelicht. Daarnaast is de provincie (groot)aandeelhouder van drinkwaterbedrijf Brabant Water (31,6%), samen met de meeste Brabantse gemeenten.²⁴

Figuur 2.1 Provinciale rollen/taken grond/drinkwater

Bron: Bewerking Zuidelijke Rekenkamer op basis van wet- en regelgeving en provinciaal beleid

²⁴ In de Drinkwaterwet is bepaald dat (de aandelen in) drinkwaterbedrijven voor 100% in publiekrechtelijke handen moeten zijn (publieke voorziening). De provincie Noord-Brabant is geen aandeelhouder van Evides.

In onderstaande paragrafen 2.1.1 en 2.1.2 gaan we in op de in de wet vastgelegde verantwoordelijkheden van de provincie rondom drinkwater. De provincie heeft daarbij drie 'harde' instrumenten waarmee ze direct kan sturen op voldoende water (voor drinkwater): haar vergunningenbeleid (vergunningverlening, toezicht en handhaving op grote grondwateronttrekkingen), de grondwaterheffing en het aanwijzen van gebieden voor toekomstige drinkwaterwinning. Daarnaast heeft ze verschillende 'zachte' instrumenten die ze kan inzetten, zoals afspraken maken en voorlichting geven. Op schoon grondwater voor drinkwater kan ze direct sturen via haar grondwaterbeschermingsbeleid.

2.1.1 Zorgplicht duurzaam veiligstellen openbare drinkwatervoorziening met mede-overheden

De provincie dient, net als andere bestuursorganen zoals het Rijk, gemeenten en waterschappen, zorg te dragen voor het duurzaam veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening. Zij worden geacht deze zorgplicht als een dwingende reden van groot openbaar belang mee te nemen bij de uitoefening van bevoegdheden en toepassing van wettelijke voorschriften.²⁵ Belangrijke kanttekening is dat de zorgplicht (als ook de leveringsplicht van drinkwaterbedrijven) alleen geldt voor water dat bestemd is voor huishoudelijke doeleinden.²⁶

De zorgplicht richt zich op zowel de kwantiteit (voldoende water) als de kwaliteit (schoon water). Ook moet deze bij provincies een (belangrijk) onderdeel zijn in haar belangenafwegingen.

Voldoende water

Met het oog op voldoende water heeft de provincie de plicht om te zorgen voor voldoende drinkwaterbronnen, zodat Brabant Water en Evides voor haar Brabantse deel kunnen voldoen aan hun leveringsplicht. Dit geeft de provincie, samen met haar bevoegdheid om gebieden aan te wijzen voor toekomstige drinkwaterwinningen (zogenoemde Aanvullende Strategische Voorraden), sturingsmogelijkheden voor (de situering van) drinkwaterbronnen. Daarnaast heeft de provincie via vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) directe invloed op de hoeveelheid grondwater dat grote onttrekkers mogen oppompen, waaronder Brabant Water en Evides. De provincie heeft de uitvoering van voornoemde VTH-taken belegd bij de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB). In dit kader is de ODZOB gemandateerd door GS voor het verlenen van grondwateronttrekkingsvergunningen (namens GS) en voor toezicht en handhaving.

Verder kan de provincie invloed uitoefenen op het grond- en drinkwaterverbruik via haar bevoegdheid tot het vaststellen van de grondwaterheffing (zie paragraaf 2.1.2 en 5.1.4) en haar aandeelhouders-besluit over de hoogte van de drinkwaterprijs van Brabant Water. Richting mede-overheden heeft de provincie

²⁵ Drinkwaterwet, artikel 2.

²⁶ Universiteit van Utrecht, De reikwijdte van de wettelijke zorgplichten voor de openbare drinkwatervoorziening en de leveringsplicht van drinkwaterbedrijven, april 2023. Zie ook <https://www.ipw.nl/nieuws/zorgplicht-openbare-drinkwatervoorziening-alleen-water-voor-huishoudelijke-doeleinden/>. Drinkwaterwet artikel 8 lid 2 (leveringsplicht): De eigenaar van een drinkwaterbedrijf is voorts verplicht, binnen het voor zijn bedrijf vastgestelde distributiegebied, aan degene, die daarom verzoekt, een aanbod te doen om met gebruikmaking van het door hem beheerde leidingnet aan die persoon drinkwater te leveren. Drinkwaterwet artikel 1 lid 1b: aan consumenten of andere afnemers.

indirecte invloed, via bijvoorbeeld (bestuurlijke) afspraken en convenanten.

Burgers, bedrijven, industrie en het weer (klimaatverandering) zijn belangrijke factoren wat betreft het verbruik van de hoeveelheid grondwater. Op deze 'factoren' heeft de provincie maar beperkt invloed via 'harde instrumenten'. Hierbij speelt de bereidwilligheid van betrokkenen om hun gebruiksgedrag aan te passen een rol. Dit neemt niet weg dat de provincie op dit gedrag invloed kan proberen uit te oefenen via meer 'zachte' instrumenten. Denk aan voorlichting (communicatie, bewustwordingscampagnes) en waar mogelijk (bestuurlijke) afspraken met grote verbruikers van drink-/grondwater, andere waterpartners, e.d. De provincie Noord-Brabant maakt ook gebruik van deze zachte instrumenten (zie bijvoorbeeld paragraaf 2.2.2).

Schoon water

Met het oog op schoon water is de provincie verantwoordelijk voor de bescherming en de kwaliteit van het diepe grondwater. Om de plekken waar grondwater wordt gewonnen als bron voor drinkwater schoon te houden en te beschermen tegen verontreinigingen legt de provincie beschermingszones vast in de Omgevingsverordening Noord-Brabant. Ze heeft daarop dus directe invloed. Iedere zone heeft zijn eigen beschermingsregels. De plek waar het water wordt gewonnen voor drinkwater is het waterwingebied. Daaromheen ligt een grondwaterbeschermingsgebied en/of een boringsvrije zone. De provincie heeft de uitvoering van VTH voor de bescherming van het diepe grondwater belegd bij de ODZOB.

Verder heeft de provincie in het kader van schoon water via VTH directe invloed op lozingen van afvalwater op het riool door grote (risico)bedrijven.²⁷ Dit toezicht heeft de provincie belegd bij de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB). Omdat nagenoeg al het drinkwater in Noord-Brabant afkomstig is van diep grondwater, waarvan de kwaliteit niet direct bedreigd wordt door lozingen op het riool, is dit aspect voor het onderzoek van de rekenkamer minder relevant en daarom niet nader onderzocht.

De provincie heeft geen directe invloed op VTH voor mest (nutriënten) en gewasbeschermingsmiddelen. De belangrijkste instantie voor het toezicht hierop, is de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). De NVWA houdt toezicht op de naleving van wet- en regelgeving, waaronder controles op het juiste gebruik en de juiste opslag van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

2.1.2 Provincie heeft directe invloed op prijs: PS bepalen heffing grondwateronttrekkingen

De provincie mag een heffing opleggen voor het onttrekken van grondwater voor onder andere drinkwater. Brabant Water en Evides gebruiken voor het bereiden van drinkwater voor Noord-Brabant alleen grondwater en berekenen deze heffing door aan drinkwatergebruikers via het drinkwatertarief (zie paragraaf 5.1.4). De grondwaterheffing wordt vastgelegd in een grondwaterheffingsverordening die wordt

²⁷ Dit zijn bedrijven die onder de Richtlijn Industriële Emissies (RIE4) vallen en alle bedrijven waarvoor het Besluit risico's zware ongevallen (Brzo) geldt.

vastgesteld door PS.²⁸ Daarbij worden onder andere de hoogte van de heffing, heffingsvrije voet en eventuele vrijstellingen vastgelegd. Prijsdifferentiatie is ook een optie. Dat houdt in dat verschillende tarieven worden toegepast op verschillende groepen gebruikers. Met de grondwaterheffing heeft de provincie een instrument waarmee zij directe invloed op de prijs/kosten van grondwateronttrekkingen kan uitoefenen. De grondwaterheffing is daarmee een (sturings)instrument dat van invloed kan zijn op gedrag hetgeen kan leiden tot minder gebruik van drinkwater en minder onttrekken van grondwater. De invloed ervan, het besparingseffect, is naar verwachting echter gering, zo wordt vanuit de provincie en Brabant Water aangegeven (zie voor een toelichting paragraaf 5.1.4).

2.2 Samenwerking en taken andere partijen

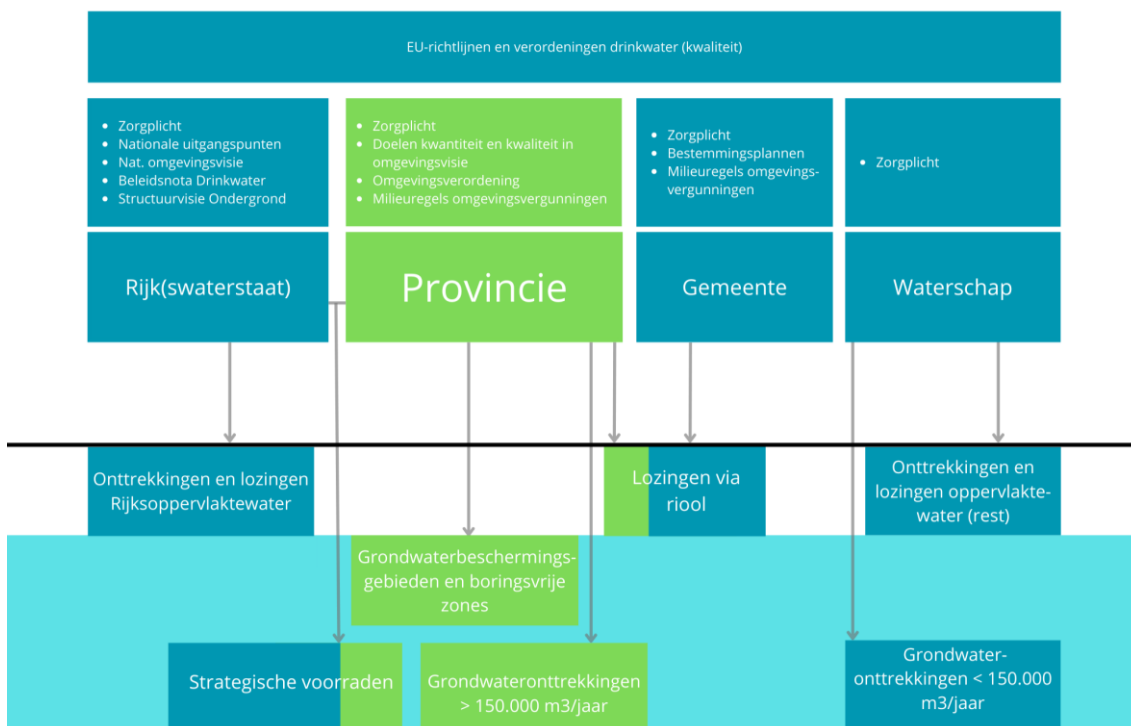
2.2.1 Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen

Naast provincies hebben ook het Rijk, waterschappen en gemeenten taken en verantwoordelijkheden op het gebied van drinkwater en grondwaterbeheer (zie onderstaande figuur). Ze hebben allen de zorgplicht voor het duurzaam veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening. Het Rijk is systeemverantwoordelijke voor drinkwater en legt de nationale uitgangspunten vast in beleid. Hierbij dienen de Europese regels als uitgangspunt. Zo stelt het Rijk iedere zes jaar de Beleidsnota Drinkwater op en heeft ze in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) het waarborgen van een goede waterkwaliteit, duurzame drinkwatervoorziening en voldoende beschikbaarheid van zoetwater aangemerkt als nationaal belang.²⁹ Mede door de signalen vanuit de drinkwaterbedrijven zien we vanuit het Rijk meer aandacht voor drinkwater.

²⁸ Per 1 januari 2024 artikel 13.4b van de Omgevingswet. Daarvoor artikel 7.7 van de Waterwet.

²⁹ Nationale Omgevingsvisie Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving, september 2020, blz. 46.

Figuur 2.2 Samenwerking en taken partijen grond- en oppervlaktewater

Bron: Bewerking Zuidelijke Rekenkamer op basis van wet- en regelgeving en provinciaal beleid

Voldoende water

Zoals eerder opgemerkt, heeft de provincie via VTH directe invloed op de hoeveelheid grondwater die grote onttrekkers mogen oppompen. Voor kleinere grondwateronttrekkers ligt deze bevoegdheid bij de waterschappen. Dit geldt ook voor oppervlaktewateronttrekkingen, behalve die uit Rijkswateren, waarvoor het Rijk (Rijkswaterstaat) het bevoegd gezag is. Waterschappen hebben ook de taak om het grondwaterpeil te beheren, waarbij de provincie alleen indirecte invloed kan uitoefenen door middel van ruimtelijke ordening en beleidsvorming. Bijvoorbeeld via beleid dat gericht is op het behoud van natuurgebieden die sterk afhankelijk zijn van het grondwaterpeil.

Schoon water

Provincies moeten regels opstellen in hun omgevingsverordening om negatieve invloeden op het grondwater te beperken. Zoals reeds opgemerkt legt de provincie in haar omgevingsverordening beschermingszones vast. Het Rijk heeft een bepalende rol bij de normering en (de mate van) regulering van chemische stoffen die het oppervlaktewater en (indirect) het grondwater kunnen bedreigen. De Omgevingswet biedt de provincie de mogelijkheid om regels op te stellen die verder gaan dan de minimale wettelijke vereisten: omgevingswaarden. Omgevingswaarden zijn het zwaarste type regel dat een provincie kan stellen. Een omgevingswaarde is een objectieve norm voor het bereiken van een bepaalde toestand in de fysieke leefomgeving. Als de provincie een omgevingswaarde wil vaststellen, moet dat in haar Omgevingsvisie worden onderbouwd. Daarna kan deze in haar omgevingsverordening worden opgenomen inclusief de gewenste doorwerking naar andere instrumenten (vergunning, omgevingsplan etc.).

2.2.2 Drinkwaterbedrijven, ILT, burgers en bedrijven

Naast voornoemde partijen en de eerder genoemde ODZOB (VTH) spelen nog andere partijen een rol. Zo zijn drinkwaterbedrijven, in dit geval Brabant Water en Evides, bij wet³⁰ verantwoordelijk voor het waarborgen van een duurzaam, kwalitatief en efficiënt productie- en distributieproces van drinkwater. Met het oog op schoon water moeten ze bijdragen aan de bescherming van hun drinkwaterbronnen tegen verontreiniging. Dit omvat het uitvoeren van onderzoek naar de kwaliteit van de bronnen en het beheren van terreinen rondom deze bronnen om verontreiniging te voorkomen of te beperken. Met het oog op voldoende water moeten ze bijdragen aan het verantwoord omgaan met drinkwater door henzelf en afnemers.

De ILT houdt toezicht op de openbare drinkwatervoorziening (drinkwaterbedrijven). Het toezicht richt zich op de kwaliteit van drinkwater, de leveringszekerheid en de doelmatigheid van de drinkwatervoorziening (waaronder de berekening van de drinkwatertarieven). De ILT is in dat kader verantwoordelijk voor het uitvoeren van een prestatievergelijking van drinkwaterbedrijven. Dit is een wettelijke verplichting en gebeurt elke drie jaar. De prestatievergelijking is gebaseerd op vier criteria: kwaliteit van het geleverde drinkwater, klantenservice, milieuaspecten van de drinkwatervoorziening en kostenbeheersing en onderzoek & ontwikkeling.

Burgers, bedrijven/industrie en instanties moeten de regels uit de provinciale omgevingsverordening naleven. De laatste jaren wordt een beroep op hen gedaan om zuinig om te gaan met grond- en drinkwater. Bijvoorbeeld door voorlichting. Zo riepen de Brabantse grondwaterpartners, waaronder de provincie, in de zomer van 2023 via een open brief aan alle Brabanders op om er samen voor te zorgen meer regenwater vast te houden en minder grond- en drinkwater te gebruiken.³¹ Daarnaast geldt ook voor burgers en bedrijven een algemene zorgplicht om schade aan de kwaliteit van het grondwater te voorkomen.

³⁰ Drinkwaterwet, artikel 7.

³¹ Bijvoorbeeld: Brabants Dagblad, Elke druppel telt! Helpt u mee?, 4 juli 2023 (opiniestuk).

3 Provinciale doelen drinkwater en realisatie

In overeenstemming met de rol van de rekenkamer en de focus op de provincie, geven we in dit hoofdstuk inzicht in de provinciale doelen rondom drinkwater en realisatie daarvan. Deze doelen volgen voor een belangrijk deel uit Europees en landelijk beleid.

3.1 Doelen: bronnen op orde en voldoende water voor openbare drinkwatervoorziening

De rekenkamer constateert dat de belangrijkste doelen van de provincie rondom drinkwater aansluiten bij de in hoofdstuk 1 beschreven voorwaarden en uitdagingen en de in hoofdstuk 2 beschreven provinciale verantwoordelijkheden. De doelen en de beoogde aanpak om deze te behalen zijn voor de provincie Noord-Brabant opgenomen in het Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP) uit 2021. Onderdelen daarvan zijn in andere bewoordingen ook te vinden in de Brabantse Omgevingsvisie uit 2018 en de Visie klimaatadaptatie uit 2020, waarvan het RWP een verdere uitwerking is. Het RWP omvat de doelen van de Europese KRW voor 2027.

Specifiek voor drinkwater zijn de doelen dat er voldoende (grond)water is voor de bereiding van drinkwater voor de openbare drinkwatervoorziening, dat het grondwater voor menselijke consumptie blijvend beschermd is en de bronnen van de openbare drinkwaterwinningen op orde zijn (kwaliteit). Omdat het Brabantse drinkwater (vooralsnog) alleen uit grondwater wordt gewonnen, zijn er ook andere doelen uit het RWP die van belang zijn. Samenvattend komen deze neer op het in stand houden en beschermen van de grondwatervoorraden. Zo dient bijvoorbeeld de grondwatervoorraad op termijn op orde en stabiel te zijn: grondwateraanvulling en -onttrekking dienen in balans te zijn in zowel de diepe als ondiepe grondwaterlichamen.

3.2 Procesmatige voortgang volgens provincie grotendeels op orde

De aanpak van de provincie om de doelen te bereiken op het gebied van voldoende (grond)water voor drinkwater (leveringsplicht) en het in balans zijn van de grondwatervoorraden is samenvattend gericht op³²:

Minder onttrekken (100 miljoen m³ per jaar)

- Besparingen gebruik drinkwater (bewustwording).
- Terugdringen laagwaardig gebruik van grond- en drinkwater (denk bijvoorbeeld aan spoelwater).
- Andere bronnen dan grondwater voor drinkwater.
- Minder grondwateronttrekkingen (waterbesparende maatregelen, communicatie, bewustwording gebruik en alternatieven voor laagwaardig gebruik).

³² De aanpak zoals weergegeven in het RWP is in lijn met de eerder in 2021 met relevante partners gemaakte afspraken in het Grondwaterconvenant 2022-2027. In 2022 heeft de provincie de afspraken samen met de adviezen van de adviescommissie Droogte (rapport 'Zonder water geen later') opgenomen in de Droogteagenda voor 2040. Hierin zijn verschillende onderdelen van de aanpak (uit de RWP) gekwantificeerd (zie tussen haakjes).

Meer aanvullen / vasthouden (100-150 miljoen m³ per jaar)

- (Beter) aanvullen én vasthouden van grondwater. Bijvoorbeeld door minder regenwater afvoeren.

Wederombouw op waterbasis (raakvlakken met 'meer aanvullen')

- Van een 'ontwateringsmachine' naar een 'water vasthoud-machine'. Onder andere cultuuromslag gericht op waterbewustzijn.

Voor schoon water is de aanpak met name gericht op het beschermen van de bronnen: het monitoren van, toezicht houden op en terugdringen van schadelijke emissies (bestaande en nieuwe stoffen) naar grond- en oppervlaktewater.

In onderstaande tabel wordt met kleurcodering een indicatie gegeven van de procesmatige voortgang van voornoemde aanpak uit het RWP, zoals deze door de provincie is gerapporteerd in het programmeringsdocument RWP Stand van zaken 2023. De provincie rapporteert alleen over de procesmatige voortgang. Dit betreft dus niet de inhoudelijke voortgang van de aanpak, de resultaten. Uit de tabel blijkt dat voor veel onderdelen de procesmatige voortgang van de aanpak volgens planning verloopt, maar dat deze bij een aantal stagneert. Dit laatste betreft met name het vasthouden van water, verminderen van onttrekkingen door de landbouw (als gevolg van onzekerheid over landelijke beleidswijzigingen) en het terugdringen van emissies.

Tabel 3.1 Procesmatige voortgang aanpak om doelen drinkwater te realiseren, stand van zaken 2023 (o.b.v. gegevens medio 2022)

Aanpak 2022-2027 om doelen te bereiken	
	Procesmatige voortgang: opstart aanpak loopt achter op planning aanpak gestart, voortgang stagneert voortgang aanpak volgens planning gehele aanpak succesvol afgerond
Voldoende water (Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP), december 2021)	
1. Inzet op verbeteren aanvulling diep grondwater	
Met het oog op herstel balans van grondwaterlichaam Maas Slenk Diep (Centrale Slenk) intensiveren inzet om te komen tot afspraken voor lange termijn aanpak van gezamenlijk beheer van het diepe grondwater met provincie Limburg en in samenwerking/overleg met Duitsland (deelstaat Noordrijn-Westfalen) en België (Vlaanderen). • In gesprek met de rekenkamer geeft de provincie aan dat de samenwerking met Limburg, Vlaanderen en Duitsland niet intensief is. Er zijn gesprekken geweest, met name over de bruinkoolwinningen in Duitsland. De negatieve effecten hiervan spelen al decennia en zijn daardoor 'stabiel'. De winningen stoppen pas in 2050.	
2. Inzet op verminderen grondwateronttrekkingen voor drinkwater en industrie	
Via bestuurlijke afspraken over onttrekkingen. Mocht dat niet voldoende zijn, dan indien nodig beperken van vergunningsruimte in (gebiedsspecifieke) afweging van belangen en binnen de leveringszekerheid (Drinkwaterwet). • In gesprek met de rekenkamer geeft de provincie aan dat de aspecten waar de provincie voor aan de lat staat op 'groen' staan.	
3. Inzet op verminderen (beregenings)onttrekkingen landbouw	
Bestuurlijke afspraken met waterschappen en belanghebbende partijen over beregenings- en overige kleine onttrekkingen. Via Afsprakenkader Herziening beregeningsbeleid en meldingsplicht waterschappen.	

4. Inzet op waterbesparing en terugdringen laagwaardig gebruik van drink/grondwater door huishoudens en industrie (overlap met 2)	
Stimuleren waterbesparende maatregelen, innovatieve oplossingen en vergroten bewustzijn watergebruik. Afspraken met grote onttrekkers (w.o. Brabant Water en Evides; zie ook 2). Daarnaast het benutten/realiseren van andere bronnen dan grondwater en lobby op landelijk niveau voor een gedifferentieerd drinkwatertarief zodat er een prijsprikkel komt om zuinig om te gaan met drinkwater.	
5. Inzet op vasthouden van water en duurzame inrichting van gebieden binnen en buiten natte natuurgebieden	
Dit gaat primair over het ondiepe grondwater en is breder dan de grondwaterbeschermingsgebieden. Daarmee valt het buiten de scope van het onderzoek, maar het heeft wel een belangrijk raakvlak wat betreft (toekomstige) discussies/afwegingen rondom 'drinkwater' en 'natuur'. ³³	
Schoon water (Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP), december 2021)	
1. Uitvoeren beschermingsbeleid en regelgeving voor winningen menselijke consumptie	
Provincie maakt beleid en regelgeving voor toezicht op activiteiten, uitvoering (door omgevingsdienst), kennisontwikkeling, monitoring en verbetering samenwerking tussen partijen. Actueel houden gebieds- en feitedossiers (nu prioritaire aanpak (kwetsbare) grondwaterbeschermingszones en zones rond industriële winningen).	
2. Ontwikkelen en vaststellen regels voor bodemenergiesystemen met oog op beschermende lagen grondwater voor menselijke consumptie	
Beleid is ontwikkeld en vastgesteld.	
3. Inzet op terugdringen emissies naar grond- en oppervlaktewater³⁴	
Uitvoeringsafspraken met partners, specifieke samenwerking in onder andere grondwaterbeschermingsgebieden, inzet wettelijk instrumentarium (waaronder handhaving overbenutting mest), internationaal overleg, bij 'nieuwe stoffen' aanjagen vergroten bewustzijn, kennisontwikkeling en toezicht op lozingen door bedrijven.	
4. Stimuleren aanpassen bedrijfsvoering agrarische ondernemers	
(waaronder terugdringen nutriënten)	
5. Ontwikkelen regels voor omgaan grondwaterverontreiniging voortkomend uit bodemverontreiniging	
Beleidslijn grondwaterkwaliteit ontwikkeld door provincie als strategisch grondwaterbeheerder nu met inwerkingtreding Omgevingswet gemeenten primair verantwoordelijk zijn voor fysieke leefomgeving.	
6. Monitoring bestaande en nieuwe stoffen en datagedreven werken	

Bron: Programmeringsdocument RWP Stand van zaken 2023

³³ Bijvoorbeeld via de ADC-toets: 1. Aantonen dat er geen minder schadelijke alternatieven zijn. 2. Er is sprake van een dwingende reden van groot openbaar belang. 3. De nodige compenserende maatregelen worden getroffen om het verlies aan natuur te compenseren.

³⁴ In nagenoeg alle oppervlaktewaterlichamen en het ondiepe grondwater voldoet de waterkwaliteit niet aan (alle indicatoren) de normen KRW. Tijdig bereiken in 2027 is onzeker. Nutriënten (zoals stikstof en fosfor) en metalen (zoals zink en cadmium) voldoen nog niet overal aan de norm. Daarnaast wordt men zich steeds meer bewust van risico's van antropogene stoffen die eerst nog onvoldoende in beeld waren, zoals medicijnresten, chemische verbindingen (als PFAS) en andere opkomende stoffen (zoals plastics).

Diepe grondwater is nog schoon maar staat in toenemende mate onder druk. De risico's voor vervuiling nemen daar toe door een toenemende activiteit in diepe bodemlagen, door verstedelijking en het mogelijk infiltreren van afgekoppeld hemelwater dat in contact is geweest met oppervlakten van waaraf chemische verontreinigingen kunnen meekomen.

3.3 Realisatie doelen niet op koers

De rekenkamer constateert dat de provinciale doelen uit het RWP die zich richten op drinkwater ruim zijn omschreven (algemeen van aard/op een hoog aggregatieniveau zijn). Hierdoor is op elementen concretisering nodig om de mate van doelbereik te kunnen bepalen. Bijvoorbeeld (zie ook onderstaande tabel): wanneer is sprake van 'blijvend beschermd' of wanneer zijn bronnen 'op orde'? De KRW geeft daarvoor de richtlijnen.

Verder constateert de rekenkamer dat het lastig is om de doelen en aanpak (maatregelen, zie tabel 3.1) te identificeren die ook van belang zijn voor drinkwater. Twee voorbeelden daarvan zijn: het doel 'de grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn' en bij aanpak 'vasthouden van water binnen en buiten natte natuurgebieden'. Zonder achtergrondkennis is het moeilijk om de directe relevantie van deze elementen voor drinkwater te doorgronden.

Bij de doelen en aanpak ten aanzien van grond/drinkwater heeft de provincie Noord-Brabant verschillende indicatoren geformuleerd. Deze zijn niet in het RWP zelf, maar in het zogenoemde programmeringsdocument opgenomen waarin jaarlijks de stand van zaken van het RWP wordt gegeven. In het programmeringsdocument zijn voor 'voldoende water' en 'schoon water' alleen de bredere, algemene, overkoepelde doelen uit het RWP opgenomen.³⁵ De specifieke doelen uit het RWP die een uitwerking van deze algemene doelen zijn, komen in het programmeringsdocument niet terug. De indicatoren zijn in dat document dan ook niet (expliciet) gekoppeld aan de specifieke doelen of aanpak. De lezer moet deze koppeling zelf maken, wat niet altijd eenvoudig is. Ook zijn niet voor alle doelen en onderdelen van de aanpak indicatoren geformuleerd. De rekenkamer constateert ten slotte dat als er wel indicatoren zijn, deze niet altijd dekkend voor, of niet altijd passend bij (te breed geformuleerd en daardoor nietszeggend voor) de doelen en aanpak zijn. In de ambtelijke reactie werd in reactie hierop aangegeven dat dit het gevolg is van regels van PS die gelden binnen de begrotingssystematiek. Ze zijn gehouden aan het beperken van de omvang van teksten en aantallen indicatoren, waardoor, zo stellen ze, per definitie niet alle beleidszaken zijn gedekt. Daarnaast geldt, zo geven ze aan, dat de materie vaak complex/meervoudig is, waardoor doelen moeilijk in een simpele indicator te vangen zijn (zie voor de reactie van de rekenkamer hierop paragraaf 6.6).

In onderstaande tabel wordt met kleurcodering een indicatie gegeven van de stand van zaken van de doelen uit het RWP³⁶ en indicatoren rondom drinkwater zoals deze door de provincie is gerapporteerd in het programmeringsdocument RWP Stand van zaken 2023. Het betreft dus alleen de doelen uit het RWP die betrekking hebben op drinkwater. Via bullets geven we een nadere toelichting op de stand van zaken, die is gebaseerd op een gesprek met de provincie.³⁷ Uit de tabel blijkt dat er nog flinke stappen moeten worden gezet om in 2027 aan de doelen voor drinkwater uit het RWP, en daarbinnen ook op het gebied

³⁵ Voor voldoende water luidt deze: Voldoende water betekent: niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen.

³⁶ In de tabel is de omschrijving van het doel in het algemeen een combinatie van het doel en de subtekst die daarbij wordt gegeven in het RWP.

³⁷ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met de provincie, 21 maart 2024.

van voldoende én van schoon (grond)water voor de openbare drinkwatervoorziening, te kunnen voldoen. In de Bestuursrapportage-I 2024 stelt de provincie dat ze substantiële uitdagingen ervaart om de vastgestelde doelen van de KRW/RWP te behalen. Ondanks alle grote inspanningen en de extra impulsen is de deadline voor 2027 niet te bereiken.³⁸ Er zijn factoren waarop de provincie onvoldoende invloed heeft, zoals besluitvorming door het Rijk en de EU. Daarnaast neemt de druk op het bodem- en watersysteem nog steeds toe, zo wordt daarbij door de provincie opgemerkt. Door deze factoren staan veel indicatoren op 'rood', de verwachting is namelijk dat de afgesproken streefwaarden in 2027 voor zowel voldoende als schoon water niet gehaald gaan worden.

De rekenkamer constateert dat het proces van de aanpak volgens de provincie dan wel vordert (zie tabel 3.1, veel groen), maar de resultaten van de aanpak nog onvoldoende zijn om (al) aan de doelen (voor 2027) te kunnen voldoen (zie onderstaande tabel 3.2, veel rood). In hoofdstuk 4 en 5 gaan we nader in op verschillende onderdelen van de aanpak en, indien mogelijk, op resultaten daarvan.

Tabel 3.2 Stand van zaken doelrealisatie op gebied van drinkwater, stand van zaken 2023 (o.b.v. gegevens medio 2022)

Doelen 2027	■ toestand onvoldoende ■ toestand nog niet voldoende ■ toestand voldoende / voldoet
Voldoende water (Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP), december 2021)	
1. Er is voldoende (grond)water voor bereiding drinkwater voor openbare drinkwatervoorziening (RWP)	?
Indicator: Mate waarin andere bronnen dan grondwater beschikbaar zijn voor drinkwater	■
- Voor de voortgang op dit doel is het belangrijk om onderscheid in regio's te maken: In twee van de drie regio's knelpunt: - In West-Brabant is sprake van een potentieel knelpunt als gekeken wordt naar de actuele bronnen. - In Midden-Brabant is sprake van een potentieel knelpunt als gevolg van een rechterlijke tussenbeslissing Gilzerbaan. - Gebruik van andere bronnen dan grondwater voor drinkwater is één van de maatregelen om het doel te bereiken. De indicator is dan ook niet dekkend voor het doel. Verder is het sterk afhankelijk van hoe je 'beschikbaar' definieert. De beschikbaarheid van zeewater en effluent is bijvoorbeeld enorm, maar voordat dit ook daadwerkelijk als drinkwater kan worden ingezet, is een heel ander verhaal.³⁹ In de bestuursovereenkomst met Brabant Water is vastgelegd dat de mogelijkheden voor brak water en zeewater als alternatieve bronnen voor drinkwater worden onderzocht. Brabant Water is daarmee bezig. Als blijkt dat het kan worden ingezet, duurt het nog jaren voordat het daadwerkelijk zo ver is.	
2. De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn (RWP)	■
Indicator: Mate van evenwicht tussen onttrekking en aanvulling van het grondwater	■
Voor drinkwater in Noord-Brabant zijn met name de diepe grondwaterlichamen van belang, waarvan er twee zijn in Noord-Brabant. Eén daarvan, de Centrale Slenk, is al vele jaren uit balans. Omdat een diep grondwaterlichaam een 'traag systeem' is, wordt dit in het kader van de KRW per 5-6 jaar gemonitord. Het heeft geen zin om dit frequenter te doen. In 2020 is dit voor het laatst gebeurd en in 2025 wordt een nieuwe ijking uitgevoerd. De verwachting is dat de Centrale Slenk dan nog steeds niet in balans is.	
3. De beschikbare watervoorraden worden efficiënt en effectief benut voor economische activiteiten zoals landbouw en industrie (RWP)	?

³⁸ Dit geldt niet alleen voor Noord-Brabant, ook landelijk komen steeds vaker deze signalen. Zoals reeds opgemerkt, heeft ook de ILT tegenover de rekenkamer aangegeven dat het KRW-doel 'goed toestand van het water' steeds lastiger wordt en eigenlijk nagenoeg onhaalbaar is voor 2027

³⁹ Brabant Water stelt dat de hoeveelheid beschikbaar effluent in Noord-Brabant niet heel groot. Daarbij geeft ze aan dat het meeste effluent nodig is voor het aanvullen van het grondwatersysteem. Het is daarnaast, zo vervolgt ze, voor drinkwater geen betrouwbare bron, omdat effluent qua samenstelling wisselend is en de mate van beschikbaarheid varieert.

Indicator: De provincie is nog zoekende om voor dit doel een indicator te formuleren	?
Bedrijven kunnen via twee routes aan drinkwater komen: Via een eigen onttrekking met een vergunning van de provincie of het waterschap, of via het drinkwaterbedrijf. Ruim een kwart van het water van Brabant Water gaat naar economische activiteiten. Dat is een hele brede groep: winkels, ziekenhuizen, industrie, landbouwbedrijven, etc.	
Schoon water (Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP), december 2021)	
4. Grondwater voor menselijke consumptie⁴⁰ is blijvend beschermd. Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde⁴¹ (RWP)	*
Indicator I: Algemene kwalitatieve toestand grondwater	
- Doordat geen onderscheid wordt gemaakt tussen diep en ondiep grondwater is dit een te brede ofwel niet geheel passende indicator voor dit doel. - Er vindt reguliere monitoring plaats, met name in de grondwaterbeschermingsgebieden. De algemene constatering daarbij is dat winningen zonder een beschermende/afsluitende kleilaag kwetsbaar zijn voor verontreinigingen. Daarom wijst de provincie in 2024 ook drinkwaterreserveringsgebieden aan voor het geval winningen moeten afschalen of sluiten omwille van de grondwaterkwaliteit. - Verder zal de provincie in het Addendum RWP (naar verwachting ontwerp in september 2024) voor de kwetsbare winningen aanvullende regels stellen voor meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. - Brabant Water maakt zich relatief weinig zorgen over de kwaliteit van het grondwater dat ze gebruikt voor drinkwater. Slechts bij één winning moet het grondwater sinds 2024 gezuiverd worden. Mogelijke verontreinigingen van het grondwater ziet Brabant Water ruim van te voren aankomen en daar kan dan tijdig op worden geanticipeerd door de bouw van een zuivering op eigen terrein. Zuivering is wel onwenselijk en kost veel geld.⁴²	
Indicator II: Mate waarin grondwater regionaal voldoet voor drinkwater, natuur of aanvoer oppervlaktewater.	
Doordat geen onderscheid wordt gemaakt tussen drinkwater, natuur en aanvoer oppervlaktewater is dit geen duidelijke indicator (zwakste schakel is bepalend, maar welke dat is, is niet duidelijk). Voor drinkwater is indicator I daarom wat betekenisvoller.	
Indicator III: Percentage waterlichamen dat goede toestand heeft	
Doordat geen onderscheid wordt gemaakt tussen oppervlaktewater- als grondwaterlichamen is dit ook een te brede, niet duidelijke en niet geheel bij dit doel passende indicator. Verder kan 'goede toestand' zowel slaan op kwaliteit als kwantiteit. Kortom: het betreft een slecht gedefinieerde indicator.	
5. Kwaliteit diepe grondwatervoorraden voor drinkwater is op orde en blijvend beschermd. De afsluitende lagen zijn en blijven intact (RWP)	?
Indicator: Er is geen specifieke indicator bij dit doel gedefinieerd	?
Dit doel overlapt met voorgaand doel (doel 4). Zie aldaar.	

Bron: Regionaal Water- en Bodemprogramma 2022-2027 en programmeringsdocument RWP Stand van zaken 2023.

?: provincie geeft geen kleurcodering

* Kleurcode doel 4 o.b.v. Bestuursrapportage-!-2024 (omdat deze afwijkt van de kleurcode in het programmeringsdocument 'oranje')

⁴⁰ Hoogwaardig gebruik voor drinkwater, bier, frisdrank, levensmiddelen.

⁴¹ Diepere watervoerende pakketten en grondwater binnen beschermingszones.

⁴² Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met Brabant Water, 3 april 2024.

4 Tegenstrijdigheden in beleid en belangenafweging

Zoals reeds opgemerkt is, is er steeds meer sprake van een 'strijd om het water' voor verschillende doeleinden. Op alle niveaus, denk aan Europees, landelijk en provinciaal niveau, zijn beleid en regels geformuleerd die daarop van invloed zijn. Vaak zijn deze nog redelijk sectoraal gericht, waarbij geredeneerd wordt vanuit het belang van het betreffende beleidsterrein. Daarbij is er niet altijd oog voor de onderlinge verwevenheid en soms zelfs tegenstrijdigheid. In dat laatste geval is het niet goed mogelijk te voldoen aan de doelstellingen op alle beleidsterreinen. Denk aan beleid en regels op het gebied van drinkwatervoorziening versus doelstellingen op het gebied van natuur, landbouw en economie. Deze weerspiegelen de verschillende belangen die er zijn. Waar de drukte op beschikbare ruimte toeneemt en situaties van schaarste toenemen, neemt de kans op spanning tussen sectorale belangen en sectoraal geformuleerde beleidsdoelstellingen toe.

Dat er sprake is van toenemende spanning of zelfs tegenstrijdigheden tussen belangen en doelen, is ook zichtbaar binnen het beleid gericht op water. Zo dienen bijvoorbeeld bestuursorganen vanuit de landelijke wetgeving de zorgplicht voor de openbare drinkwatervoorziening als een dwingende reden van groot openbaar belang mee te nemen bij de uitoefening van hun bevoegdheden. Tegelijkertijd gelden voor het beleidsterrein water dat dient te worden voldaan aan Europese doelen voor het in balans zijn van (grond)waterlichamen. Dit vraagt in Brabant bijvoorbeeld om minder grondwateronttrekkingen in bepaalde gebieden, die onder andere de waterwinning, en daarmee het voldoen aan de zorgplicht voor drinkwater, onder druk zetten. Maar denk ook aan landelijk en provinciaal beleid op bijvoorbeeld het gebied van natuur, economie, wonen, energie en landbouw, waarin doelen worden nagestreefd die bijvoorbeeld eisen stellen aan grondwater en het gebruik van grond- en drinkwater beïnvloeden.

Hoe tussen de verschillende belangen afwegingen (de beste/rechtvaardige) dienen te worden gemaakt in geval van spanning of bij tegenstrijdigheden, is niet altijd duidelijk in wetgeving vastgelegd. Dit blijkt ook uit de juridische procedures die steeds vaker worden gevoerd, waarbij de belangen en wettelijke bepalingen vanuit een sector door de rechter moeten worden afgewogen tegen die van een andere sector (bijvoorbeeld voor drinkwater). Welke keuze de provincie ook maakt, het zal lastig zijn om aan alle doelen/belangen te voldoen omdat daartussen soms spanning of zelfs tegenstrijdigheden zitten. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe de provincie Noord-Brabant daarmee wordt geconfronteerd en omgaat in het geval van drinkwater.

4.1 Duivelse dilemma's: moeilijk verenigbare wettelijke doelen

4.1.1 Provinciale zorgplicht openbare drinkwatervoorziening

Uit gesprekken met provincies constateert de ILT dat de zorgplicht voor drinkwater nog te weinig doorslaggevend is bij besluitvorming en geen voorrang krijgt.⁴³ Provincies schuiven daarbij keuzes vaak voor zich uit (uitstel), zo stelt de ILT. De ILT realiseert zich dat een totale belangenafweging lastig is, maar als toezichthouder voor de drinkwatervoorziening kijkt de ILT specifiek naar deze zorgplicht en constateert dat het soms ten onder lijkt te gaan aan andere belangen.⁴⁴ Het afwegen van deze belangen kan voor de provincie een 'duivels dilemma' zijn.

Drinkwaterbedrijven hebben conform de Drinkwaterwet een wettelijke leveringsplicht voor drinkwater voor huishoudelijke doeleinden. Mede vanwege de reeds gemanifesteerde en voor de toekomst verwachte toename van de drinkwatervraag staat deze leveringsplicht voor zowel Brabant Water als Evides onder druk en is er in twee regio's al sprake van een potentieel knelpunt.

De rekenkamer constateert dat de provincie met het oog op de verwachte toenemende vraag naar drinkwater (tot 2040) en voornoemde knelpunten haar zorgplicht voor het duurzaam veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening in de afgelopen jaren wat betreft kwantiteit (voldoende water) via vier maatregelen/acties heeft vervuld. In onderstaande subparagrafen lichten we deze kort toe, maar eerst geven we nog een onderbouwing⁴⁵ voor de druk op de leveringsplicht om de context te duiden.

De rekenkamer constateert dat voor Brabant Water:

- de technische winningscapaciteit op dit moment (april 2024) maatgevend is (223 miljoen m³ per jaar). De technische winningscapaciteit is de operationele capaciteit om daadwerkelijk water te kunnen winnen. Dat deze maatgevend is, betekent dat deze zowel lager is dan de vergunde hoeveelheid (236,6 miljoen m³ per jaar), als ook lager dan het in een bestuursovereenkomst met de provincie afgesproken onttrekkingsplafond (225 miljoen m³ per jaar). Zie ook onderstaande tabel 4.1.
- de operationele reserve (3,7%) flink lager is dan de 10% die door drinkwaterbedrijven wordt nagestreefd. Dit brengt risico's met zich mee voor het kunnen opvangen van productie- en distributieverliezen en bijvoorbeeld uitschieters in de vraag, en voor de flexibiliteit in de bedrijfsvoering bij onderhoud of storingen. De leveringsplicht staat hierdoor onder druk.
- uit een onderzoek van het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) uit 2023⁴⁶ blijkt dat vanwege de verwachte toenemende vraag (drinkwaterbehoefte) na 2030 zonder aanvullende maatregelen (alternatieve bronnen, waterbesparing) het onttrekkingsplafond dat is afgesproken met de provincie zal worden overschreden;

⁴³ ILT signaalrapportage, 15 januari 2024. Bron: <https://www.ilent.nl/documenten/leefomgeving-en-wonen/drinkwater/drinkwater/signaalrapportages/signaalrapportage-drinkwater-steeds-schaarser>

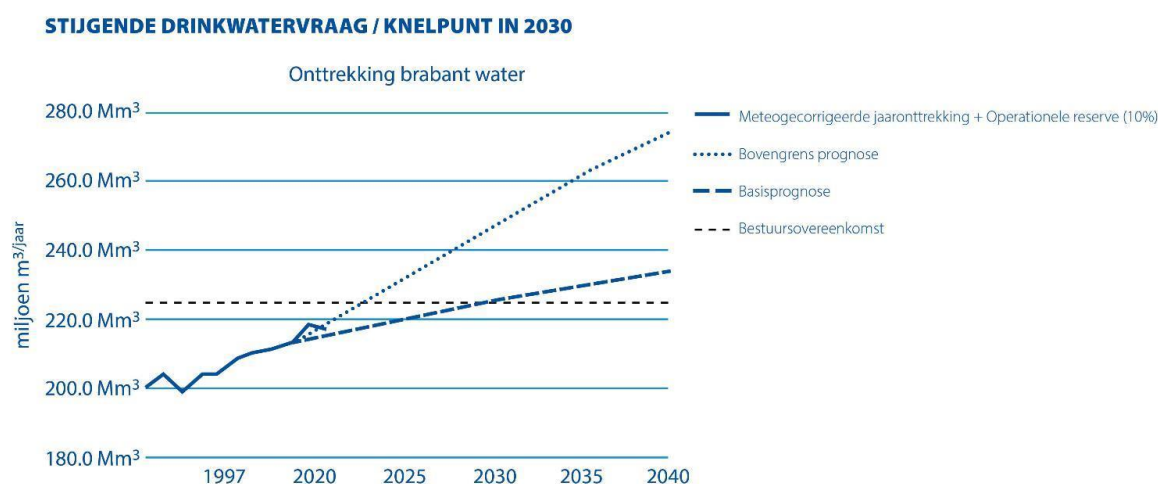
⁴⁴ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met de ILT, 4 april 2024.

⁴⁵ De hierbij gehanteerde grootheden zijn gedefinieerd conform het RIWM briefrapport 2023.

⁴⁶ RIVM-briefrapport 2023-0005. Waterbeschikbaarheid voor de bereiding van drinkwater tot 2030 – knelpunten en oplossingsrichtingen. Bijlage 1, 4 en 7.

- uit prognoses van de toekomstige ontwikkeling van de drinkwatervraag van Brabant Water zelf blijkt dat ze ergens tussen 2025 en 2029 door het afgesproken plafond van 225 miljoen m³ per jaar gaan en dus mogelijk in de knel komen. Alle initiatieven die Brabant Water nu heeft lopen, zullen pas na 2029-2030 klaar zijn: Kruisland, brak water, zeewater, waterbesparing. Daardoor is er een periode van 5 jaar waarin de kans best groot is, dat het onttrekkingsplafond wordt overschreden. Indien de bovengrensprognose realiteit wordt, zal zelfs de volledige vergunningsruimte mogelijk niet voldoende zijn (236,6 miljoen m³ per jaar). Zie onderstaande figuur.

Figuur 4.1 Prognose ontwikkeling drinkwatervraag Noord-Brabant / Brabant Water

Bron: Brabant Water

Voor de drie locaties van Evides die drinkwater aan Noord-Brabant leveren is de technische winningscapaciteit (ruim 31 miljoen m³ per jaar) zowel veel groter dan het door Evides met de provincie afgesproken onttrekkingsplafond (13 miljoen m³) als veel groter dan de vergunningsruimte (18,5 miljoen m³) voor deze drie locaties tezamen. Het onttrekkingsplafond is daarmee maatgevend (voor twee van de drie locaties omdat het onttrekkingsplafond voor deze twee lager ligt dan de vergunningsruimte).

- In 2040 verwacht Evides 9 miljoen m³ extra drinkwater nodig te hebben ten opzichte van 2030. Indien Evides op termijn weer gebruik zou mogen maken van haar volledige vergunningsruimte, dan vereenvoudigt dit haar opgave voor 2040 aanzienlijk, zo geeft ze aan.

Tabel 4.1 Onttrekkingsruimten Brabant Water en Evides, in miljoen m³ per jaar, 2024

Drinkwater-bedrijf	Vergunnings-ruimte	Afgesproken plafond	Technische winnings-capaciteit	Noodzakelijke productiecapaciteit om aan vraag te voldoen	Operationele reserve
Brabant Water	236,6	225	223	215	8 (3,7%)
Evides*	18,5	13	31,3		

Bron: Brabant Water: RIVM Briefrapport 2023.en navraag Brabant Water. Evides: door Evides aangeleverde gegevens
* Beperkt tot de waterwinninglocaties Halsteren, Ossendrecht en Huijbergen, aangezien deze drinkwater leveren voor Noord-Brabant. De netto zuiveringscapaciteit van deze locaties is 25,6 miljoen m³ per jaar

4.1.1.1 Nieuwe waterwinning Kruisland: knelpunt West oplossen, provincie coöperatieve houding

In de omgeving van Eindhoven (Gennep Parken Noord) mag Brabant Water nog 3,5 miljoen m³ grondwater per jaar oppompen dat nu ongebruikt is. In overleg met de provincie is besloten deze capaciteit te verplaatsen naar West-Brabant. De gedachte is dat zo meer drinkwater kan worden geproduceerd en geleverd in de regio waar een acuut knelpunt is én waar de grondwateronttrekking minder omgevingseffecten heeft. De totale vergunningshoeveelheid van Brabant Water neemt daarmee niet toe.

Uit voorstudies blijkt dat een locatie ten noordoosten van het dorp Kruisland het meest geschikt is voor een nieuwe waterwinning in West-Brabant. Niet alleen is het grondwater hier geschikt voor drinkwaterproductie, maar ook zal een grondwateronttrekking op deze plek relatief weinig omgevingseffecten hebben.⁴⁷

De provincie is voorstander van de beoogde nieuwe drinkwaterwinning Kruisland en stelt zich dan ook coöperatief op.⁴⁸ Het proces om te komen tot de nieuwe winning loopt inmiddels al zes jaar. Zo moest er bijvoorbeeld door Brabant Water eerst gezocht worden naar de beste plek voor de winning, een perceel worden aangekocht en is een pompproef van circa 1,5 jaar uitgevoerd. De stichting anti drinkwaterwinning Kruisland heeft aangekondigd de vergunning aan te vechten. Volgens betrokkenen is er daarmee grote kans dat de procedure wordt voorgelegd bij de Raad van State, waardoor daadwerkelijke realisatie nog wel drie jaar langer kan duren. Volgens Brabant Water is Kruisland nagenoeg een 'perfecte' drinkwaterwinning: kleinschalig, geen impact op de omgeving (effecten blijven beperkt tot percelen in eigendom van Brabant Water). Toch is de weerstand van de omgeving groot waarbij gedacht wordt vanuit andere belangen (waaronder natuur en landbouw) en er is vrees dat in de toekomst de waterwinning zal worden uitgebreid.⁴⁹ De rekenkamer constateert dat deze weerstand exemplarisch is voor een groeiend fenomeen van 'juridisering van drinkwater', waarbij procedures steeds vaker uitmonden in een langdurige juridische strijd.

4.1.1.2 Gilzerbaan: provincie akkoord met verhoogde drinkwaterproductie

In verband met de stijgende watervraag heeft Brabant Water ervoor gekozen om in wingebed Gilzerbaan de in 1972 vergunde hoeveelheid van 18 miljoen m³ grondwateronttrekking per jaar volledig te willen gaan benutten. Deze was nooit volledig benut; vele jaren werd er slechts 14,7 miljoen m³ per jaar onttrokken. Zoals reeds in paragraaf 1.2.1 vermeld, heeft de provincie hiermee ingestemd en eind 2020 een vergunning verleend op grond van de Wet Natuurbescherming.⁵⁰

⁴⁷ RoyalHaskoningDHV, Nieuwe waterwinning in Kruisland. Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het milieueffectrapport, blz. 2-3.

⁴⁸ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met provincie, 21 maart 2024.

⁴⁹ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met Brabant Water, 3 april 2024. Zo is ZLTO vanuit het oogpunt van de belangen van haar leden scherp op de nieuwe winning in verband met een mogelijke daling van de grondwaterstand (bron: Nieuwe Oogst, 21 juli 2023).

⁵⁰ Een project valt onder de natuurvergunningsplicht wanneer significante gevolgen voor een Natura 2000-gebied niet kunnen worden uitgesloten.

Zowel de Brabantse Milieufederatie (BMF) als Brabants Landschap zijn van mening dat de provincie de natuurvergunning voor de Gilzerbaan ten onrechte heeft verleend. Zij stellen dat zonder aanvullende maatregelen of nader onderzoek significante gevolgen voor het nabijgelegen Natura 2000-gebied Regte Heide & Riels Laag niet kunnen worden uitgesloten. Daarom hebben zij beroep aangetekend tegen de goedkeuring van de provincie. De rechtbank heeft geconcludeerd dat de bestaande onderzoeken onvoldoende duidelijkheid bieden over mogelijke negatieve natuureffecten. Daarom is een onafhankelijke partij gevraagd om aanvullend onderzoek te verrichten. Zolang er geen definitieve uitspraak is, heeft de rechtbank bepaald dat er geen extra grondwater mag worden onttrokken op de locatie Gilzerbaan (voorlopige voorziening). Ook hier is sprake van een juridische strijd waarbij geredeneerd wordt vanuit verschillende belangen waar spanning zit. Hiermee is, zoals eerder aangegeven, een potentieel knelpunt ontstaan voor de drinkwatervoorziening in Midden-Brabant. Het eindvonnis wordt begin 2025 verwacht.

Overigens heeft Brabant Water de voorzieningenrechter gevraagd om een uitspraak over het opheffen van de voorlopige voorziening. Ten eerste vermoedt Brabant Water dat de rechter bij het opstellen van de tussenbeslissing met voorlopige voorziening niet in beeld had dat Brabant Water op dat moment al 18 miljoen m³ grondwater per jaar onttrok en met het opleggen van de voorlopige voorziening de drinkwatervoorziening direct in gevaar werd gebracht. Dit belang voor de openbare drinkwatervoorziening heeft de rechter niet meegenomen in zijn afweging, zo stelt Brabant Water. Ten tweede geeft Brabant Water aan dat ze aan de hand van metingen kan aantonen dat ze met de onttrekking geen significant en geen niet-omkeerbaar ecologisch effect heeft op het Natura 2000-gebied. Dit blijkt volgens Brabant Water uit een 'nulmeting' die is uitgevoerd nadat ruim een jaar 18 miljoen m³ per jaar was onttrokken.⁵¹ Op 6 juni 2024 bepaalde de voorzieningenrechter in Breda in een tussenbeslissing dat 14,7 miljoen m³ voorlopig de grens is.⁵² De eindbeslissing wordt op 20 juni 2024 verwacht.

De rekenkamer constateert dat de provincie haar zorgplicht voor drinkwater heeft ingevuld door Brabant Water tegemoet te komen in de gewenste/benodigde extra drinkwatercapaciteit. Uit het eindvonnis van de rechter moet blijken of de provincie daarmee tekort is geschoten in een andere belangrijke verantwoordelijkheid, namelijk natuurbehoud. Als Brabant Water door de rechter in het ongelijk wordt gesteld, heeft dit mogelijk grote (nationale) gevolgen, omdat vanwege jurisprudentie dan meer soortgelijke rechtszaken kunnen worden verwacht.

4.1.1.3 Drinkwaterreserveringsgebieden: provincie zorgt voor een reserve van 10 miljoen m³

In de Nota Drinkwater (2014) is het concept van Nationale Grondwater Reserves (NGR's) geïntroduceerd en in de Structuurvisie Ondergrond (STRONG, 2018) heeft het Rijk NGR's (indicatief) aangewezen: "diep gelegen, zeer oude en schone grondwatervoorraden, die eeuwenlang goed bewaard zijn gebleven. Deze voorraden zijn waardevol als natuurlijk kapitaal en kunnen worden ingezet voor de drinkwatervoorziening

⁵¹ Deze meting vond plaats in het kader van een tienjaren monitoringsplan dat zowel hydrologische als ecologische monitoring omvat en is opgesteld conform de voorschriften uit de vergunning.

⁵² Bron: <https://www.waterforum.net/44488-brabant-water-moet-wellicht-bedrijven-van-water-afsluiten/>.

als ontwikkelingen in de verre toekomst daartoe aanleiding geven.”⁵³ De Centrale Slenk is één van de (indicatief) aangewezen NGR's.

In STRONG wordt aan provincies gevraagd om Aanvullende Strategische Voorraden (ASV) aan te wijzen, zodat er in alle omstandigheden voldoende drinkwater is, ook als de vraag tot 2040 groeit. ASV-gebieden zijn bedoeld om ingezet te worden voor de drinkwatervoorziening. Op welke termijn dat gebeurt, verschilt per regio. Noord-Brabant wijkt enigszins af van andere provincies, omdat een ASV alleen wordt ingezet als een bestaande winning niet robuust en duurzaam te maken is, bijvoorbeeld vanwege kwaliteitsproblemen. Noord-Brabant ziet ASV's als een reserve voor de toekomst binnen de grenzen van de bestaande vergunningsruimte. Er is dus geen sprake van uitbreiding; de totale vergunde onttrekkingshoeveelheid voor de productie van drinkwater blijft onveranderd. Noord-Brabant spreekt daarom over 'drinkwaterreserveringsgebieden' in plaats van ASV's.

De rekenkamer constateert dat Noord-Brabant ruim vijf jaar later de enige provincie is die nog formeel gebieden moet vaststellen. In gesprek met de rekenkamer heeft de provincie aangegeven dat het vaststellen van de drinkwaterreserveringsgebieden langer heeft geduurd dan voorzien door onvoldoende personele capaciteit en iets mindere urgentie. Doordat drinkwaterreserveringsgebieden een 'laatste redmiddel' zijn, is voorrang gegeven aan het project 'Schoon water voor Brabant', waarmee bestaande bronnen worden beschermd. Omdat een traject van nieuwe vergunningen jaren kan duren, vanwege het complexe omgevingsmanagementtraject, is er geen sprake van 'verloren tijd', zo stelt de provincie.

In een addendum op het RWP (ontwerp zal naar verwachting in september 2024 gereed zijn) zullen vijf drinkwaterreserveringsgebieden worden gepresenteerd, die gezamenlijk een reserve van 10 miljoen m³ aan drinkwater vertegenwoordigen. Hieronder bevinden zich twee potentiële nieuwe winninglocaties. Voor twee uitbreidingen geldt dat om deze (indien nodig) daadwerkelijk te kunnen uitbreiden de provincie hiervoor haar Beleidsregel omgevingsrecht Noord-Brabant moet aanpassen (tegenstrijdigheid met eigen beleid (zie paragraaf 4.1.2.1 en paragraaf 5.3.2. voor een nadere toelichting).

De drinkwaterreserveringsgebieden dienen formeel te worden vastgesteld door PS via een aanpassing van de provinciale Omgevingsverordening. Dit staat gepland voor 2025.

4.1.1.4 Brak water en zeewater: provincie stimuleert gebruik andere waterbronnen dan grondwater

Om bij de toenemende vraag aan de (toekomstige) leveringsplicht voor drinkwater te kunnen voldoen en daarbij ook onder het afgesproken onttrekkingsplafond te blijven, zoekt Brabant Water naar alternatieve bronnen voor drinkwater, waarbij er echter in de praktijk niet heel veel opties reëel blijken te zijn. Drinkwaterkwantiteit en -kwaliteit raken elkaar dan: bij beperkter beschikbaar diep grondwater, moeten alternatieve bronnen worden onderzocht waarvan de kwaliteit echter minder vanzelfsprekend is of meer moeite en kosten vergen. Brabant Water is begonnen met 27 opties waarvan er drie zijn overgebleven om

⁵³ Beleidsnota Drinkwater 2021-2026, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2021, blz. 1.

nader te verkennen: 1) Maaswater (oppervlaktewater) 2) Brak water en 3) Zeewater.

Bij deze nadere verkenning is Maaswater uiteindelijk ook afgefallen. Brabant Water geeft aan dat uit studies blijkt dat op de lange termijn de Maas steeds kwetsbaarder wordt als ruw waterbron voor drinkwater (verminderde kwaliteit, meer innamestops). Bovendien, zo stelt Brabant Water, zijn in Nederland al drie van de tien drinkwaterbedrijven (in grote mate) afhankelijk van de Maas (Evides, Dunea en Waterleiding Maatschappij Limburg). Brabant Water acht de kans klein dat Rijkswaterstaat toestemming geeft dat ook Brabant Water op grote schaal Maaswater mag gaan gebruiken.⁵⁴ Voordeel van brak water en zeewater is dat het volcontinue productieprocessen zijn, een nadeel is dat het veel energie kost. In de bestuursovereenkomst 2023-2030 met de provincie is afgesproken dat Brabant Water tot 2030 de alternatieven 'brak grondwater' en 'zeewater' uitwerkt, om daarmee de groei van 30 miljoen m³ drinkwater te kunnen opvangen. Dit betreft de helft van de verwachte groei in de vraag naar drinkwater van 60 miljoen m³ tot 2040. De andere helft wil Brabant Water opvangen door het afvlakken van de drinkwatervraag (besparen).

Brabant Water is van mening dat de provincie over het algemeen goed meedenkt. Wel zijn er wat zorgen over de ambtelijke capaciteit. Naar de mening van Brabant Water wordt het belang van drinkwater maar beperkt vertegenwoordigd binnen de provincie ten opzichte van de capaciteit voor bijvoorbeeld natuur. Meer ambtelijke capaciteit lijkt gewenst voor het kunnen maken van de juiste afwegingen, zeker omdat de problematiek van een mogelijk drinkwatertekort de komende 10 jaar niet is opgelost, zo stelt Brabant Water.⁵⁵

De rekenkamer stelt vast dat bestuurlijk gezien de seinen op groen staan voor het zoeken naar alternatieve bronnen en dat de provincie en Brabant Water daarbij goed samenwerken. Echter, de concrete uitvoering van deze plannen vergt nog aanzienlijke inspanningen (netcongestie, omgevingsprocedures) en moeten zich ook nog bewijzen.⁵⁶ Op dit moment is het, naar de mening van de rekenkamer, dan ook nog onzeker wanneer en in hoeverre de alternatieve drinkwaterbronnen inderdaad kunnen voorzien in de beoogde 30 miljoen m³ drinkwater. Brabant Water heeft er op dit moment (april 2024) het volste vertrouwen in dat de in gang gezette koers zal slagen. Maar ook hier zijn juridische procedures vanuit andere belangen niet uitgesloten.

In een gesprek met betrokkenen van de provincie is tegenover de rekenkamer aangegeven dat de provincie haar (groot)aandeelhouderschap in Brabant Water niet gebruikt om beleidsinhoudelijke

⁵⁴ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met Brabant Water, 3 april 2024.

⁵⁵ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met Brabant Water, 3 april 2024.

⁵⁶ Uit een overleg tussen Evides en de provincie (3 mei 2022) blijkt dat Evides weinig perspectief ziet in brakwaterwinning. Brabant Water kent het rapport met de onderzoekservaringen van Evides. Desgevraagd heeft Brabant Water in reactie daarop tegenover de rekenkamer aangegeven dat de mogelijkheden van brak water voor een individueel drinkwaterbedrijf afhangen van verschillende factoren, zoals geohydrologische situatie, investeringsdynamiek, mogelijkheden verwerking van brijn (restproduct), etc. Brabant Water acht de kans van slagen van haar brakwaterfaciliteit nog immer zeer groot in. De kans dat het gebruik van brak en zeewater voor drinkwater technisch slaagt is zeer groot, zo wordt daarbij gesteld. De techniek heeft zich al in diverse landen in de wereld bewezen.

veranderingen teweeg te kunnen brengen. De provincie stuurt op hoofdlijnen.⁵⁷ Zo is bijvoorbeeld in de bestuursovereenkomst met Brabant Water wél vastgelegd dat Brabant Water op zoek gaat naar alternatieve bronnen, maar Brabant Water bepaalt zelf wat voor alternatieve bronnen dit dan zijn. De provincie beschikt namelijk niet over dezelfde gespecialiseerde kennis als Brabant Water of de industrie. Zo werd aangegeven dat de provincie geen gelijkwaardige sparringpartner is op het gebied van procestechnologie.

4.1.2 Centrale Slenk: drinkwaterwinning is obstakel voor behalen KRW-doel en vice versa

De provincie kan alleen het KRW/RWP-doel voor het grondwaterlichaam Centrale Slenk (balans) behalen indien er 10-30% minder grondwater wordt onttrokken.⁵⁸ Dit is alleen mogelijk als ook Brabant Water minder grondwater gaat onttrekken uit de Centrale Slenk. Ze is daarin verreweg de grootste onttrekker (zie onderstaande figuur). De provincie moet dus een afweging maken tussen botsende belangen, het KRW-doel en de zorgplicht voor drinkwater: een duivels dilemma. Datzelfde geldt voor de provinciale taken in de Wet Natuurbescherming en de zorgplicht voor drinkwater.

Figuur 4.2 Omvang diepe grondwateronttrekkingen Centrale Slenk door verschillende partijen, 1955-2020

Bron: RoyalHaskoningDHV, Effecten onttrekkingen op de stijghoogten in de Roerdalslenk. 3 september 2020, blz. 17

* Erfverband verwijst naar de bruinkoolmijnen in Duitsland. De aanduidingen provincie Noord-Brabant en Limburg verwijzen naar de grote industriële onttrekkingen waarvoor de provincies ook bevoegd gezag zijn (VTH)

⁵⁷ De governancecode verlangt een strikte scheiding tussen de rollen van de provincie als 'aandeelhouder' (gedeputeerde Smeulders) en als vergunningverlener (gedeputeerde Boelema). Beleidsmatige sturing dient plaats te vinden via de watergedeputeerde en niet via de aandeelhoudersrol.

⁵⁸ RoyalHaskoningDHV, 'Effecten onttrekkingen op de stijghoogten in de Roerdalslenk', 3 september 2020.

Kader 4.1 Gevolgen niet halen KRW-doelen in 2027

Pas toe of leg uit bij niet halen KRW-doelen in 2027

De provincie kan door het Rijk in gebreke worden gesteld wanneer het KRW-doel voor de Centrale Slenk niet wordt behaald, tenzij de provincie zich succesvol zou beroepen op uitzonderingsmogelijkheden. In gesprek met de rekenkamer heeft de provincie echter aangegeven dat verlaging van KRW-doelen voor grondwaterkwantiteit en -kwaliteit ten behoeve van menselijke consumptie niet realistisch is. Het feit dat de provincie de KRW-doelen (waarschijnlijk) niet gaat halen, is niet voldoende grond om dan doelen te gaan verlagen.⁵⁹

Vergelijkbare bewoordingen zijn terug te vinden in het rapport 'Zonder water, geen later' en de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat 'Water en Bodem sturend':

- *"Bij het niet voldoen aan de Europese richtlijnen voor natuurherstel en waterkwaliteit zijn er in juridische zin niet-vrijblijvende consequenties. De Europese Commissie kan een procedure aanspannen en bouwplannen en vergunningen voor agrarische en industriële activiteiten ondervinden nieuwe (aanvullende) risico's bij het aanvragen. Elke burger, instantie, groepering of bedrijf, kan in dat geval immers met het beroep op de aantasting van natuur- of waterkwaliteit proberen plannen tegen te houden. Ook de drinkwatervoorziening komt onder druk te staan, doordat onttrekkingsvergunningen niet langer kunnen worden verleend. Deze worden namelijk getoetst aan de omgevingsfactoren van de onttrekkingsputten. Juist op dit punt is Noord-Brabant kwetsbaar." (Zonder water, geen later; 15 september 2022, blz. 62)*
- *Veel van de structurende keuzes hebben het karakter van: 'pas toe of leg uit'. De heer Remkes benadrukt dat voor bepaalde doelen onontkoombare en juridisch afdwingbare maatregelen nodig zijn. Dit betreft doelen die voortkomen uit Europese verplichtingen. Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) geldt daarbij ook een termijn; uiterlijk in 2027 moeten de maatregelen uitgevoerd zijn omdat de uitzonderingsgrond 'haalbaar en betaalbaar' uit de richtlijn daarna moeilijk is te motiveren. Het principe "pas toe of leg uit" geldt voor alle partijen waaronder ook het Rijk. (Brief Water en Bodem sturend, 25 november 2022, blz. 4)*

4.1.2.1 Stand-still beleid grondwateronttrekkingen

De provincie heeft enkele maatregelen genomen om de disbalans van het diepe grondwater in de Centrale Slenk in elk geval niet te laten verslechteren:

- Stand-still beleid grondwateronttrekkingen: nieuwe drinkwaterwinningen zijn alleen in peilgestuurde gebieden toegestaan (zie hieronder).
- Door de provincie aan te wijzen drinkwaterreserveringsgebieden mogen niet in de Centrale Slenk liggen (zie paragraaf 4.1.1.3).
- De provincie oriënteert zich op mogelijkheden om (latente) vergunningsruimte in te perken (zie paragraaf 5.1.3).

Om groei van diepe grondwaterwinningen te voorkomen, heeft de provincie een stand-still beleid uitgewerkt in de 'Beleidsregel Grondwaterbeheer' die sinds 1 januari 2024 is opgenomen in de Beleidsregel omgevingsrecht Noord-Brabant. Er worden geen nieuwe vergunningen voor onttrekkingen van grondwater verleend zolang de totale vergunde capaciteit meer dan 250 miljoen m³ bedraagt. Uit de meest actuele gegevens (2023) blijkt dat er in totaal voor 288,9 miljoen m³ is vergund.

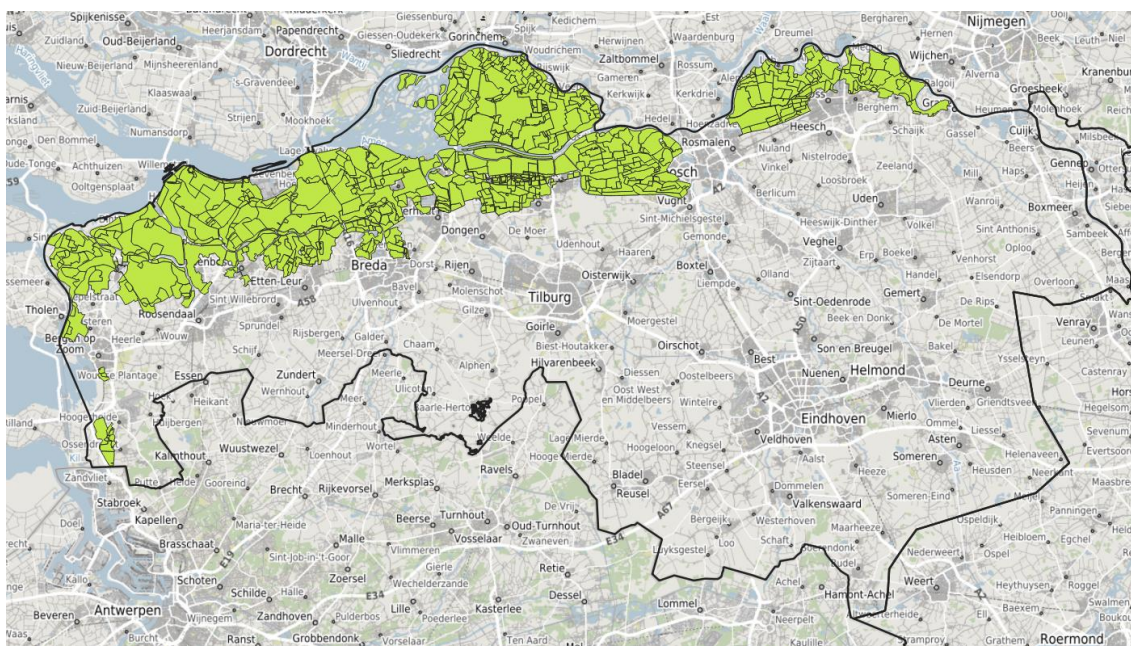
⁵⁹ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met provincie, 21 maart 2024.

In 2023 is de beleidsregel aangepast voor onttrekkingen ten behoeve van drinkwater. De provincie heeft dit gedaan om tegemoet te komen aan de toenemende vraag naar drinkwater (beoogde nieuwe drinkwaterwinning Kruisland) en om te komen tot een betere spreiding van de winningen voor drinkwater (onder andere om delen van de Centrale Slenk minder te 'belasten').

Door de aanpassing van de beleidsregel kunnen alleen nog vergunningen verleend worden aan onttrekkingen ten behoeve van drinkwaterwinningen, mits deze drinkwaterwinningen zich binnen zogenaamde peilgestuurde gebieden bevinden. In peilgestuurde gebieden kunnen negatieve effecten van grondwateronttrekking op het freatische grondwater deels gecompenseerd worden door aanvoer en afvoer van oppervlaktewater.

In onderstaande figuur zijn de peilgestuurde gebieden groen gemarkeerd. Uit de figuur blijkt dat nieuwe drinkwaterwinningen uit grondwater in een groot deel van Noord-Brabant niet mogelijk zijn. Vier van de achtentwintig huidige drinkwaterwinningen bevinden zich binnen de peilgestuurde gebieden.

Figuur 4.3 Peilgestuurde gebieden Noord-Brabant (in groen weergegeven)

Bron: Peilbesluitgebieden waterschappen, d.d. 2 februari 2024

Verder kan de provincie proberen invloed uit te oefenen op herstel van de balans in de Centrale Slenk door de inzet van zachte instrumenten:

- Afspraken te maken over onttrekkingen en (de lange termijn aanpak van gezamenlijk) beheer van het diepe grondwater in de Centrale Slenk met partijen uit de gebieden waarin de Centrale Slenk zich uitstrekt (Limburg, Vlaanderen en Duitsland).

Hoewel de provincie in het RWP zich heeft voorgenomen om de inzet hierop te intensiveren, is in een

gesprek tegenover de rekenkamer door de provincie aangegeven dat deze samenwerking (nog) niet intensief is. Verder merkt de rekenkamer op dat de provincie Limburg juist het deel van de Centrale Slenk dat in Limburg ligt in zijn geheel als groot ASV-gebied heeft aangewezen. De provincie Limburg handelt hiermee in lijn van het Rijk dat de gehele Centrale Slenk in Nederland (indicatief) als potentiële Nationale Grondwater Reserve noemt (zie ook paragraaf 4.1.1.3). Hierbij geldt wel het uitgangspunt dat bij onttrekkingen uit deze grondwatervoorraden de voorraden niet worden uitgeput.⁶⁰

- Minder onttrekken in algemene zin en in de Centrale Slenk in het bijzonder (stimuleren bewustwording watergebruik voor minder (laagwaardig) gebruik/besparing, toepassen waterbesparende maatregelen, afspraken over niet gebruiken latente ruimte, prijsprikkels, meer drinkwater bereiden met water buiten de Centrale Slenk (alternatieve bronnen (brak, zeewater, oppervlaktewater, etc.)).
- Deze elementen zijn ook van belang voor het doel en de aanpak voor voldoende water uit het RWP. In paragraaf 5.2 gaan we daar op in.

4.2 Restrictief beleid, weinig zorgen over kwaliteit grondwater voor drinkwater

De provincie heeft als doel dat openbare drinkwaterbronnen op orde zijn en het grondwater voor menselijke consumptie blijvend beschermd is. Ze voert uitgebreid en restrictief beleid voor de bescherming van grondwater en de drinkwaterwinningen, waarbij ze mede met het oog op drinkwater in haar belangenafweging op punten strenger is dan andere provincies. In gesprek met de rekenkamer geeft Brabant Water aan zich relatief weinig zorgen te maken over de kwaliteit van het diepe grondwater voor drinkwater.⁶¹ Omdat bijna al het drinkwater heel diep wordt gewonnen, hoeft Brabant Water nauwelijks te zuiveren. Ook zijn er geen gevallen van (historische) grondwaterverontreiniging bekend die een acuut gevaar (kunnen) vormen voor het drinkwater. Omdat er veelvuldig wordt gemonitord zijn eventuele verontreinigingen van het grondwater ruim van te voren inzichtelijk. Brabant Water kan daar dan ruim op tijd op anticiperen door bouw van een zuiveringsinstallatie op eigen terrein om een eventuele onacceptabele drinkwaterkwaliteit te voorkomen. Omdat het bouw op eigen terrein betreft is de vergunnings- en omgevingsprocedure relatief eenvoudig. Zuivering wordt overigens wel als onwenselijk gezien en kost veel geld. Het is sinds 2024 bij één winning nodig. Preventie is een punt van aandacht bij zowel de provincie als bij Brabant Water. Brabant Water hanteert in dat kader het adagium 'wat er niet in komt, hoeven wij er ook niet uit te halen'.

4.2.1 Drinkwaterwinningen goed beschermd: uitgebreid en restrictief beleid

Conform landelijke eisen heeft de provincie Noord-Brabant haar beleid en beschermingsregels om negatieve invloeden op het grondwater te beperken, opgenomen in de Omgevingsverordening Noord-Brabant. Omdat Noord-Brabant een groot (maatschappelijk) belang heeft bij schoon grondwater voor drinkwater, is haar omgevingsverordening relatief uitgebreid en restrictief met betrekking tot (diep) grondwater. Zo is Noord-Brabant de enige provincie die provinciebrede regelgeving heeft voor (gesloten) bodemenergiesystemen, met als doel de bescherming van de beschermende kleilagen en daarmee de

⁶⁰ STRONG, blz. 52.

⁶¹ Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met Brabant Water, 3 april 2024.

kwaliteit van het diepe grondwater. Samen met Gelderland is Noord-Brabant ook het meest restrictief met betrekking tot uitloogbare stoffen en zeer zorgwekkende stoffen (ZZS-en).⁶² Daarnaast onderzoekt de provincie begin 2024 de meeste PFAS-bronnen van alle provincies en kijkt daarbij ook veel breder naar PFAS dan andere provincies. De provincie maakt een bodemkwaliteitskaart waar de achtergrondwaarde van PFAS voor de hele provincie is weergegeven. Dit na een opdracht van het Rijk aan alle provincies om voor het einde van 2024 een lijst op te stellen met (vervulde) PFAS-locaties om inzicht te krijgen in welke stukken grond zijn vervuild met de giftige stoffen, die schadelijk kunnen zijn voor mens (drinkwater) en milieu.⁶³

Om vervuiling van het grondwater in de waterwingebieden te voorkomen heeft de provincie in haar omgevingsverordening rondom de waterwingebieden grondwaterbeschermingsgebieden vastgelegd. Binnen deze gebieden gelden wettelijke regels. Dit wordt ook wel de 25-jaarszone genoemd. Mocht er iets misgaan (bijvoorbeeld door lozingen die in de grond komen), dan is er voldoende tijd om maatregelen te nemen om de zuivering van het drinkwater aan te passen.⁶⁴ Binnen het waterwingebied is de reactietijd beperkt door de kortere duur voordat het verontreinigde grondwater de winputten bereikt. Wettelijk is vastgelegd dat de reactietijd ten minste 60 dagen moet zijn. In zogenoemde 'boringsvrije zones' gelden minder strenge regels dan in grondwaterbeschermingsgebieden. In deze gebieden bevindt zich in de ondergrond een aaneengesloten slecht doordringbare kleilaag, waardoor ze minder kwetsbaar zijn voor verontreinigingen dan de grondwaterbeschermingsgebieden.⁶⁵

In de periode 2018 tot en met 2020 heeft de provincie conform landelijk protocol voor alle drinkwaterwinningen in Noord-Brabant een gebiedsdossier opgesteld. Hiermee zijn de problemen en risico's voor het duurzaam veiligstellen van de drinkwaterwinningen zo volledig mogelijk in beeld gekomen. Deze problemen en risico's vormen de restopgave waarvoor vervolgens afspraken zijn gemaakt over te nemen maatregelen. Deze zijn opgenomen in Uitvoeringsprogramma drinkwaterwinningen Noord-Brabant 2022-2027, dat is opgesteld in opdracht van de provincie.

In het verleden heeft Brabant Water enkele minder diepe winningen, die gevoeliger zijn voor verontreiniging, gesloten. Verontreiniging van het ondiepe(re) grondwater beperkt dus wel de mogelijkheden voor (toekomstige) nieuwe drinkwaterwinningen. Ook voor het Brabantse drinkwater is het dus belangrijk om vervuiling van ondiep grondwater te voorkomen.

De beoogde drinkwaterreserveringsgebieden vormen in de toekomst een buffer: als een bestaande winning niet robuust of duurzaam te maken is, bijvoorbeeld vanwege kwaliteitsproblemen, zal deze worden gesloten en een drinkwaterreserveringsgebied worden ingezet. Hier raken kwaliteit en kwantiteit elkaar

⁶² Gesprek Zuidelijke Rekenkamer met ODZOB, 11 april 2024.

⁶³ Binnenlands Bestuur, Grote verschillen in PFAS-aanpak provincies, 3 mei 2024. Artikel o.b.v. onderzoek Pointer (zie <https://pointer.kro-ncrv.nl/provincies-onderzoeken-1600-potentiele-pfas-locaties>). De provincie heeft vooralsnog 851 verdachte PFAS-bronlocaties aangemerkt, een aantal dat door aanvullend onderzoek waarschijnlijk nog gaat stijgen.

⁶⁴ In enkele zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden is de 25-jaarszone omgeven door een 100-jaarszone.

⁶⁵ Als een deel van de winning boven en een deel van de winning onder een kleilaag plaatsvindt, kan er zowel een grondwaterbeschermingsgebied als een boringsvrije zone om de winning liggen.

dus.

4.2.2 Ook industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie goed beschermd

Ook industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie moeten worden beschermd (doel RWP en vereiste in KRW). De specifieke methode van bescherming staat vrij. Voor drie van deze onttrekkingen in Noord-Brabant (Heineken, Bavaria en Coca-Cola) zijn boringsvrije zones vastgesteld.

Voor alle industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie van meer dan 150.000 m³ per jaar zijn de watervergunningen aangepast en zijn conform de daarin toegevoegde eisen feitendossiers opgesteld.⁶⁶ Hierin zijn de risico's vanuit de omgeving van de onttrekking voor de samenstelling van het te onttrekken grondwater in beeld gebracht. Ook zijn maatregelen geformuleerd om die risico's te managen. De provincie heeft in de periode 2019-2022 ook feitendossiers laten opstellen voor industriële grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie van minder dan 150.000 m³ per jaar. Door deze aanvullende opdracht zijn er in totaal voor 13 bedrijven feitendossiers opgesteld. De ODZOB zorgt voor toezicht en handhaving van de feitendossiers. Feitendossiers dienen iedere 6 jaar te worden geactualiseerd.

4.2.3 VTH grondwaterbescherming goed onder controle

Zoals reeds opgemerkt, voert de ODZOB de VTH-taken voor de grondwaterbescherming uit. In haar werkprogramma heeft de ODZOB vastgelegd welke activiteiten zij uitvoert op het gebied van VTH voor de provincie met betrekking tot drinkwaterbescherming. Bij de uitvoering maakt de ODZOB een afweging (risicobeoordeling) tussen administratieve afhandelingen en fysieke controles (zowel onaangekondigd als vrijwillig).

Tijdens gesprekken met de rekenkamer hebben vertegenwoordigers van de ODZOB aangegeven dat de situatie in de grondwaterbeschermingsgebieden dankzij doordacht en intensief toezicht en handhaving goed onder controle is. De bereidheid om eventuele risico's te voorkomen en op te lossen is over het algemeen groot, met name bij bedrijven. De meeste overtredingen worden onbewust begaan en zijn vaak te wijten aan onbekendheid met de regels uit de Omgevingsverordening Noord-Brabant en de verplichtingen die deze met zich meebrengt. Toezicht en handhaving blijven daarom noodzakelijk.

De rekenkamer constateert dat bij de meest direct betrokken partijen er weinig zorgen zijn over grondwaterbescherming en de kwaliteit van het Brabantse diepe grondwater en drinkwater. Doordat nagenoeg al het drinkwater uit diep grondwater wordt gewonnen, is er nauwelijks sprake van noodzakelijke zuivering. Dit vormt, ten opzichte van andere provincies, een redelijk unieke (en bevoorrechte) situatie.

⁶⁶ GS-Beslisdocument 'Bescherming grondwaterwinning voor menselijke consumptie', 29 september 2015. Feitendossiers zijn opgesteld nadat GS in september 2011 besloten te onderzoeken of extra beschermingsmaatregelen nodig waren voor deze grondwateronttrekkingen.

5 Sturing door de provincie in de praktijk

In zijn totaliteit staat het watersysteem in Noord-Brabant onder druk en is het uit balans. De provincie zet zich in voor voldoende en voor schoon water. Zo moet er op verschillende gebieden minder grondwater worden onttrokken (paragraaf 5.1) en meer water worden aangevuld en vastgehouden (paragraaf 5.2). De provincie heeft hiervoor diverse afspraken gemaakt en maatregelen genomen. In dit hoofdstuk gaan we in op de acties die de provincie, veelal samen met andere partners, op deze terreinen voor voldoende grondwater neemt. Met andere woorden hoe ze haar verantwoordelijkheden hierbij invult. In hoofdstuk 4 gingen we reeds in op haar acties voor schoon grondwater (zie paragraaf 4.2).

Zoals in hoofdstuk 2 opgemerkt, beschikt de provincie over twee instrumenten waarmee zij direct kan sturen op voldoende grondwater: haar vergunningenbeleid (zie paragraaf 5.1) en de grondwaterheffing (zie paragraaf 5.1.4). Indirect heeft het Ruimtelijke Ordeningsbeleid, zoals de uitwerking van het Ruimtelijk Voorstel Brabant, veel invloed op de grondwaterbalans. Al het andere is vooral stimulerend.

5.1 Verminderen grondwateronttrekkingen voor drinkwater en industrie

5.1.1 100 miljoen m³ 'minder meer' grondwater onttrekken

De meest effectieve maatregel om minder grondwater te onttrekken is waterbesparing. Als er minder water gebruikt wordt, hoeft er ook minder te worden onttrokken. De adviescommissie Droogte adviseerde in 2022 om jaarlijks 100 miljoen m³ minder grondwater te onttrekken: 60 miljoen m³ minder voor drinkwater, 30 miljoen m³ minder voor beregening en 10 miljoen m³ minder voor industriële doeleinden.

Uit gesprekken met betrokkenen blijkt dat deze 100 miljoen m³ is berekend op basis van de verwachte omvang van de onttrekkingen in 2040.⁶⁷ Dit wordt niet duidelijk aangegeven in het adviesrapport. Net als de rekenkamer gingen meerdere betrokkenen in eerste instantie uit van een reductieopgave van 100 miljoen m³ ten opzichte van de huidige onttrekkingen.

Concreet betekent het advies het opvangen van 100 miljoen m³ van de groei in grondwatergebruik in 2040 die zich naar verwachting voor zal doen als gevolg van bevolkingsgroei, meer economische activiteit en klimaatveranderingen (droogte), zonder daadwerkelijk meer grondwater te gaan oppompen. Ofwel 100 miljoen m³ 'minder meer' grondwater onttrekken.

De rekenkamer constateert dit doel niet is gekoppeld aan referentiepunten. Hierdoor wordt het heel lastig om resultaten/voortgang te kunnen bepalen. Bovendien is het doel van 100 miljoen m³ 'minder meer', geen garantie voor het voldoen aan wettelijke doelstellingen zoals het verbod op achteruitgang van de kwantitatieve grondwatertoestand in de KRW (artikel 4, lid 1, onder b en c) en het verbod op verslechtering van (waterafhankelijke) natuur in de Habitatrichtlijn (artikel 6, lid 2).

⁶⁷ Gesprekken met de provincie, Brabant Water, ODZOB en waterschap De Dommel.

Zoals in paragraaf 3.2 aangegeven zet de provincie via verschillende sporen in om dit doel te bereiken.

5.1.2 Verminderen laagwaardig gebruik

De provincie streeft naar minder laagwaardig gebruik van grondwater door de industrie. De laatste jaren zijn hierop, binnen de door de provincie afgegeven vergunningen (de grote onttrekkingen) resultaten geboekt. Hierdoor vertoont dit gebruik reeds een neerwaartse trend en is het resterende laagwaardig gebruik relatief beperkt (3,5 miljoen m³ ofwel ruim 1,5% van het totaal). Zie onderstaande tabel. Op dit terrein valt dus slechts beperkt winst te halen.

In totaal onttrekken 9 bedrijven (2022) grondwater voor laagwaardig gebruik. Verreweg de grootste onttrekking (1/3 van het totale laagwaardige gebruik) betreft een beheersing van een bodemverontreiniging. Jaarlijks wordt hiervoor circa 1,5 miljoen m³ grondwater onttrokken, gezuiverd en daarna geloosd op de Tungelroyse Beek.

Tabel 5.1 Door provincie afgegeven vergunningen: daadwerkelijk onttrokken grondwater in miljoenen m³ per jaar

Categorie gebruik	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023 %
Drinkwater	203,4	216,1	211,3	220,1	209,9	211,6	204,5	93,3%
Industrie hoogwaardig	12,5	12,4	12,1	11,6	11,7	11,9	11,5	5,2%
Industrie laagwaardig	5,7	6,2	5,2	4,8	4,8	4,5	3,5	1,6%
Totaal	221,7	234,7	228,7	236,5	226,4	228,0	219,5	100%

Bron: Bewerking Zuidelijke Rekenkamer op door de provincie aangeleverde gegevens

5.1.2.1 Drinkwaterbedrijven leveren ook aan industrie

Bedrijven/industrie in Noord-Brabant nemen meer water af van de drinkwaterbedrijven, dan dat zij zelf, via een vergunning van de provincie, onttrekken. In 2018 leverde Brabant Water in totaal 46 miljoen m³ drinkwater aan bedrijven/industrie, waarbij sprake was van de volgende verdeling:⁶⁸

- 24 miljoen m³ voor grote industriële klanten, waarvan ongeveer de helft de voedings- en genotsmiddelenindustrie betrof (dit laatste betreft hoogwaardig gebruik).
- 13 miljoen m³ voor kleine (MKB-)bedrijven, die minder dan 300 m³ per jaar gebruiken.
- 9 miljoen m³ voor varkens-, pluimvee- en rundveebedrijven.⁶⁹

In de afgelopen decennia heeft Brabant Water in totaal 11 miljoen m³ per jaar overgezet van drinkwater vervaardigd uit grondwater naar industriewater uit een andere bron. Dit gebeurt onder andere op industriewaterproductiebedrijf Zevenbergen waar oppervlaktewater uit de Biesbosch als bron dient. Begin 2020 werd nog tussen de 7 en 15 miljoen m³ drinkwater per jaar aan grote zakelijke klanten geleverd, die niet per se water van drinkwaterkwaliteit nodig hebben voor hun bedrijfsprocessen. Brabant Water spant zich in om bedrijven over alternatieven te adviseren en een overstap naar alternatieve

⁶⁸ RoyalHaskoningDHV. Inventarisatie om te komen tot een Robuuste Drinkwatervoorziening van Noord-Brabant en Midden-Zeeland in 2040, 8 november 2018, blz. 7.

⁶⁹ Brabant Water schaaft deze in haar indeling onder agrarisch.

bronnen mogelijk te maken.⁷⁰

Ook huishoudelijk gebruik van drinkwater is voor een groot deel 'laagwaardig'. Zo wordt bijvoorbeeld bijna 30% van het drinkwater verbruikt voor toiletspoeling en kleding wassen. Hier ligt een grote potentie om drinkwater te besparen. De provincie heeft echter niet of nauwelijks directe mogelijkheden om besparingen op drinkwater door huishoudens te bevorderen of te stimuleren, anders dan bijvoorbeeld het uitvoeren van bewustwordingscampagnes (al dan niet samen met andere partners). Ze is daarbij met name afhankelijk van bewustwording bij huishoudens en innovaties en toepassing daarvan via bijvoorbeeld landelijke bouwregelgeving (Bbl) en andere acties uit het Nationaal plan van aanpak drinkwaterbesparing. De lage drinkwaterprijs is geen grote stimulans voor drinkwaterbesparing.

5.1.2.2 Sturingsmogelijkheden provincie

Aanscherpen vergunningsvoorschriften

De ODZOB pleit ervoor dat het gebruik van grondwater/leidingwater voor koelingsdoeleinden moet worden uitgesloten. In een gesprek werd door een betrokkende tegenover de rekenkamer gesteld: "Het is moeilijk te rechtvaardigen dat zuiver water van 10.000 jaar oud wordt gebruikt om een motor in een bedrijfsproces te koelen. Tegenwoordig zijn er voldoende alternatieven voor koelwater". De ODZOB roept de provincie dan ook op om beleid te ontwikkelen, bijvoorbeeld om alleen vergunningen te verlenen onder de voorwaarde dat bedrijven geen diep grondwater/drinkwater mogen gebruiken voor koelingsdoeleinden, tenzij ze kunnen aantonen dat er geen alternatieven zijn. De ODZOB kan pas iets doen na een bestuurlijke opdracht (mandaat) van de provincie. Van de kant van de provincie vereist dit aanpassing van het beleid.

Als alleen bedrijven met een eigen grondwaterwinning worden aangepakt, dan zullen deze bedrijven mogelijk overschakelen op het gebruik van water van de drinkwaterbedrijven. Dat heeft volgens Brabant Water als voordeel dat het zeker is dat het oppompen van grondwater op een veilige manier gebeurt en inzicht ontstaat in de omvang van het watergebruik. Echter om effect te hebben, moeten eventuele (beleids)maatregelen dus ook gelden voor industriële afnemers van de drinkwaterbedrijven.

Beprijzen

Hoewel er tegenwoordig voldoende alternatieven bestaan voor bijvoorbeeld koelwater, zijn veel bedrijven nog niet bereid om hiervoor te investeren. De lage prijs van grond/drinkwater draagt niet bij aan vrijwillige veranderingen, aangezien investeringen vaak niet rendabel zijn. Verhoging, verbreding en differentiatie van de grondwaterheffing kan dit doen veranderen. In paragraaf 5.1.4 gaan we in op het sturingsinstrument dat de provincie hiervoor kan gebruiken: de grondwaterheffing.

Bestuurlijke afspraken

Naast de hierboven genoemde 'harde' instrumenten, kan de provincie nog 'zachte' instrumenten inzetten, zoals het maken van bestuurlijke afspraken. Op dit moment zijn er vier vigerende bestuurlijke

⁷⁰ Strategie robuuste drinkwater voorziening. Arcadis, januari 2020, blz.13.

overeenkomsten tussen de provincie en bedrijven:

- Brabant Water (2023-2030): Bestuurlijke afspraken Op pad naar een duurzame drinkwatervoorziening Brabant Water 2023 t/m 2030;
- Evides (2020-2025): Overeenkomst Drinkwatervoorziening Evides NV 2020 t/m 2025;
- Ardo (2020-2025): Bestuurlijke overeenkomst Grondwater 2020 t/m 2025 met Ardo B.V. voor bedrijfsvestiging aan Beekzicht 13 te Zundert;
- Aviko (2020-2025): Bestuurlijke overeenkomst Grondwater 2020 t/m 2025 met Aviko B.V. voor bedrijfsvestiging aan de Korte Ooijen 2 te Katwijk.

In de bestuurlijke afspraken wordt aandacht besteed aan waterbesparing en substitutie van laagwaardig gebruik (industrie en huishoudens). De overeenkomst tussen Brabant Water en de provincie is verreweg het meest uitgebreid op dit thema en bevat de volgende onderdelen:

- Brabant Water stelt tot en met 2027 € 8 miljoen beschikbaar voor waterbesparing en substitutie van laagwaardig gebruik industrie en huishoudens door innovatie. Over de besteding van deze financiële middelen wordt altijd van tevoren afgestemd met de provincie, zodat daar overeenstemming over is. In 2027 vindt een evaluatie plaats van de inzet van deze middelen.
- Voor industrie kijkt Brabant Water naar mogelijkheden om de levering van drinkwater te verminderen, te beginnen bij grootzakelijke bedrijven met een laagwaardige toepassing. De waterbesparingspotentie hiervan bedraagt circa 1-3 miljoen m³ per jaar, waarbij de uiteindelijke besparing afhankelijk is van de (vrijwillige) deelname van bedrijven.
- Brabant Water en de provincie spannen zich in voor waterbesparing bij industrie en huishoudens en richten zich op reductie van laagwaardig gebruik van drinkwater of grondwater bij deze partijen.

Voor de periode 2018 tot en met 2022 had de provincie ook een bestuurlijke overeenkomst gesloten met Brabant Water. Brabant Water leverde jaarlijks een voortgangsrapportage over de voortgang hiervan aan. De voortgangsrapportage voor 2023 was nog niet beschikbaar gedurende het onderzoek van de rekenkamer.

Bij het analyseren van de overige drie bestuurlijke afspraken constateert de rekenkamer de volgende belangrijke/opvallende punten:

- Voor beide industriële bedrijven geldt dat hun grondwaterverbruik (in hoofdzaak) voor hoogwaardig gebruik is (voeding) en beide bedrijven liggen niet in de Centrale Slenk (waar de noodzaak tot minder onttrekken het grootst is). Met andere woorden, de bedrijven waarmee momenteel vrijwillige bestuurlijke overeenkomsten zijn gesloten, hebben niet de hoogste prioriteit.
 - In de overeenkomsten is vastgelegd dat de bedrijven jaarlijks een voortgangsrapportage opstellen en aanleveren aan de provincie. In de voortgangsrapportage zullen de resultaten op het gebied van de bereikte optimalisatie van het watergebruik, de bereikte besparing van het waterverbruik en het totaal onttrokken grondwater zichtbaar gemaakt worden. Tot nu toe hebben beide bedrijven nog geen rapportages aangeleverd en de provincie/ODZOB hebben hier ook niet op gestuurd. Nu de capaciteit bij de ODZOB beter op orde is, heeft dit in het jaarprogramma 2024

van de ODZOB meer prioriteit gekregen.

- Bij Evides wordt er vrijwel geen drinkwater, vervaardigd uit grondwater, geleverd aan de industrie, uitgezonderd de voedings- en levensmiddelenindustrie (hoogwaardig gebruik). Niettemin staat in de overeenkomst dat Evides zich blijft inzetten om het gebruik van grondwater voor laagwaardige toepassingen te minimaliseren.
 - In de overeenkomst is niet vastgelegd dat er jaarlijks een voortgangsrapportage wordt opgesteld.⁷¹

De bestuurlijke overeenkomsten bevatten ook afspraken over beperkingen aan grondwateronttrekkingen (onttrekkingsplafonds). In paragraaf 5.1.3.2 gaan we daar op in.

Bewustwordingscampagnes

Een ander 'zacht' instrument dat de provincie kan inzetten betreft het bevorderen van bewustwording over de toenemende schaarste aan drinkwater. Naar aanleiding van het grondwaterconvenant is een beleidsteam en een communicatieteam opgericht. In het communicatieteam zitten alle partners van het convenant. De provincie heeft zomer 2023, samen met haar Brabantse grondwaterpartners, Brabanders opgeroepen zuinig om te gaan met water. Via een open brief in de media gericht aan alle Brabanders werd daartoe opgeroepen en werden voorbeelden gegeven hoe bespaard kan worden (met verwijzing naar websites voor andere voorbeelden). Het initiatief voor deze open brief lag bij het communicatieteam. Brabant Water en de provincie waren penvoerder. Het is onduidelijk of de provincie bij deze actie (binnen het communicatieteam) 'in de lead' was, een initiërende rol heeft gehad.

5.1.3 Beperken (latente) vergunningsruimte onttrekkingen

Voor bestaande vergunningen voor grondwateronttrekkingen geldt dat ze ambtshalve kunnen worden gewijzigd (aangescherpt) of ingetrokken.⁷² Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door nieuwe omstandigheden of feiten waardoor de handeling of activiteit niet meer past binnen de doelen van de wet. In de praktijk zal eerst worden onderzocht of de handeling/activiteit toch mogelijk kan blijven door middel van specifieke vergunningvoorschriften.⁷³

Een omstandigheid als droogte door klimaatverandering is een relatief nieuw fenomeen waarmee in beleid en regelgeving nog maar nauwelijks rekening is gehouden. Wanneer daardoor (wettelijk bepaalde) grondwater- of natuurdoelen niet gehaald (dreigen te) worden, is dat een omstandigheid waarmee het bevoegd gezag rekening moet houden bij het verlenen van vergunningen. Het kan er dan toe leiden dat bestaande onttrekkingsvergunningen moeten worden aangepast.⁷⁴

⁷¹ Evides koppelt de stand van zaken terug in een halfjaarlijkse gesprek met de provincie. Van deze gesprekken worden verslagen opgesteld.

⁷² Artikel 6.22 Waterwet en artikel 5.40 Omgevingswet.

⁷³ Sterk Consulting. Juridische verkenning verdrogings- en droogte-instrumentarium, november 2021, blz. 14.

⁷⁴ Sterk Consulting. Juridische verkenning verdrogings- en droogte-instrumentarium, november 2021, blz. 9-10.

Als het om aanpassingen van onttrekkingsvergunningen ten behoeve van drinkwater gaat, maakt dit de afweging voor de provincie complex. Immers, de provincie heeft ook een zorgplicht voor het veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening.

Kader 5.1 Belangen dienen zorgvuldig (tegen elkaar) te worden afgewogen

Het zorgvuldig afwegen van alle belangen is geen vrijblijvende opgave. Voorafgaand aan het nemen van een besluit of het treffen van feitelijke handelingen moet de provincie alle betrokken belangen in kaart brengen en zorgvuldig tegen elkaar afwegen. Dat volgt uit de Algemene wet bestuursrecht (Awb). De provincie is verplicht zich op voorhand een goed beeld te vormen van de bij het besluit betrokken belangen. Zij moet zorgvuldig te werk gaan ('zorgvuldigheidsbeginsel'). Onvoldoende rekening houden met de belangen van een derde kan voor de rechter tot het oordeel leiden dat er een onjuiste belangenafweging heeft plaatsgevonden.

De provincie moet ook beoordelen of een voorgenomen besluit zelf geen onevenredige nadelige gevolgen heeft ('evenredigheidsbeginsel'). Zo'n onevenredig nadeel - schade - kan worden voorkomen door het besluit niet te nemen, het besluit te wijzigen, dan wel door het compenseren van de schade. Hierbij hoort voorzienbare schade zoveel mogelijk via technische / mitigerende maatregelen te worden voorkomen. Pas daarna komt (eventueel aanvullend) financiële compensatie in beeld. Door geen compensatiemaatregelen te treffen, kan door belanghebbenden worden betoogd dat het besluit onrechtmatig tot stand is gekomen en vernietigd moet worden.

5.1.3.1 Veel latente ruimte bij industrie, bij inperken echter geen garantie op minder onttrekken

In het Bestuursakkoord 2023-2027 'Samen maken we Brabant!' is opgenomen dat de provincie onderzoekt: hoe, wanneer en onder welke omstandigheden latente ruimte in stikstof- en watervergunningen kan worden ingetrokken. De resultaten zullen uiterlijk in 2024 beschikbaar zijn.

In gesprek met de rekenkamer geven betrokkenen aan dat het verminderen van (latente) vergunningsruimte ongetwijfeld leidt tot een lastig, langdurig juridisch proces. Bedrijven zien hun vergunde ruimte vaak als een 'eeuwig recht'. Zelfs bedrijven die jarenlang ver onder de vergunde hoeveelheid onttrekken, willen deze ruimte toch behouden om bijvoorbeeld te kunnen anticiperen op een mogelijke calamiteit. Tot nu toe is daarom alleen gewerkt met bestuursovereenkomsten op basis van vrijwilligheid. Er staat een onderzoek naar de mogelijkheden tot het inperken van latente ruimte geprogrammeerd voor 2025-2026. Dit is in afwijking van de planning in het bestuursakkoord uit 2023, maar congruent met de afspraken in de later door PS vastgestelde Perspectiefnota uit 2024.⁷⁵

Het inperken van de latente ruimte bij de industrie kan ervoor zorgen dat de 'uitputting' van de Centrale Slenk niet verder toeneemt. In 2023 gebruikten de 16 bedrijven die grondwater onttrekken uit de Centrale Slenk slechts 49% van hun totale vergunningsruimte. Dit betekent dat bijna 13 miljoen m³ van de vergunde capaciteit niet werd benut.

⁷⁵ Reactie ambtelijke organisatie op conceptversie van voorliggend rapport van bevindingen (juni 2024).

De provincie mag officieel vergunningsruimte inperken waarvan gedurende drie jaar geen gebruik is gemaakt van de vergunning. Met de Omgevingswet is deze termijn zelfs verkort tot één jaar.⁷⁶ Een grote hoeveelheid latente ruimte brengt het risico met zich mee dat er in de toekomst meer grondwater wordt onttrokken, terwijl het streven juist is om minder te onttrekken in de Centrale Slenk. Echter, het beperken van deze latente ruimte garandeert niet automatisch een verbetering van de grondwaterkwantiteit in de Centrale Slenk, omdat er in de praktijk niet noodzakelijk minder grondwater wordt onttrokken dan in voorafgaande jaren. Het intrekken van latente ruimte is met name een slot op potentiële groei.

5.1.3.2 Afgesproken onttrekkingsplafonds geen garantie voor daadwerkelijk minder onttrekken

In de eerder genoemde vier bestuursovereenkomsten (zie paragraaf 5.1.2.2) zijn onttrekkingsplafonds vastgelegd (zie ook paragraaf 4.1.1).

- Met Brabant Water is afgesproken dat maximaal 225 miljoen m³ per jaar zal worden onttrokken. Dit is 11,6 miljoen m³ minder dan vergund.
- Met Evides is afgesproken om bij de productielocaties Huijbergen en Ossendrecht het onttrekken te beperken tot een streefwaarde van 10,5 miljoen m³ per jaar voor beide locaties tezamen. Dit is 5,5 miljoen m³ minder dan vergund aan deze twee locaties (16 miljoen m³).
- Met de twee bedrijven zijn overeenkomsten gesloten waarbij de onttrekkingsplafonds tezamen 640.000 m³ per jaar onder vergund liggen (zie onderstaande tabel).

Zowel Brabant Water als Evides hebben richting de rekenkamer aangegeven dat de met de provincie overeengekomen onttrekkingsplafonds een forse (extra) uitdaging vormen met de verwachte toename van de vraag. In paragraaf 4.1.1 zijn de mogelijke gevolgen beschreven, zie aldaar.

De afgesproken onttrekkingsplafonds met de twee bedrijven zijn daarentegen niet erg uitdagend te noemen. Deze plafonds liggen namelijk veel hoger dan het (historische) daadwerkelijke gebruik, waardoor het voor beide bedrijven relatief eenvoudig is om hieraan te voldoen. Zie onderstaande tabel.

Tabel 5.2 Onttrekkingsplafonds Ardo en Aviko, hoeveelheden per jaar

	Vergunningsruimte	Afgesproken onttrekkingsplafond	Gemiddeld onttrokken 3 jaar voorafgaand aan overeenkomst
Ardo	2.000.000 m ³	1.500.000 m ³	422.000 m ³
Aviko	400.000 m ³	260.000 m ³	171.000 m ³

Bron: Bestuursovereenkomsten en bewerking rekenkamer op door de provincie aangeleverde gegevens

Een belangrijke kanttekening bij de bestuursovereenkomsten is dat op de gemaakte afspraken niet kan worden gehandhaafd. De bedrijven hebben de intentie uitgesproken om zich te committeren aan de afspraken uit de overeenkomsten, maar dit is niet 'afdwingbaar'.⁷⁷

⁷⁶ Omgevingswet artikel 5.40, lid 2, onder b. De exacte betekenis van dit artikel vereist nog juridisch onderzoek.

⁷⁷ Evides geeft aan dat 'afdwingbaarheid' naar hun mening ook niet wenselijk is, omdat ze aan de leveringsplicht gehouden zijn en er altijd dingen kunnen gebeuren waardoor extra winning vanwege de leveringsplicht noodzakelijk is.

De rekenkamer constateert dat in de periode 2017-2023 de productielocaties Huijbergen en Ossendrecht alleen in 2023 beneden de streefwaarde van 10,5 miljoen m³ zijn gebleven. In het droge jaar 2018 is sprake van de grootste overschrijding, met een totale onttrekking van ruim 11,8 miljoen m³ was de overschrijding dus 1,3 miljoen m³.

5.1.4 Grondwaterheffing

Het tarief voor drinkwater wordt bepaald door de volgende factoren:

1. Kosten die het drinkwaterbedrijf maakt voor het winnen, zuiveren en transporteren van drinkwater.
2. Belastingen van de rijksoverheid op drinkwater: milieubelasting (de belasting op leidingwater (BoL)) en 9% btw.⁷⁸ Er wordt alleen BoL geheven over de eerste 300 m³.
3. Bij gebruik van grondwater: de provinciale grondwaterheffing.

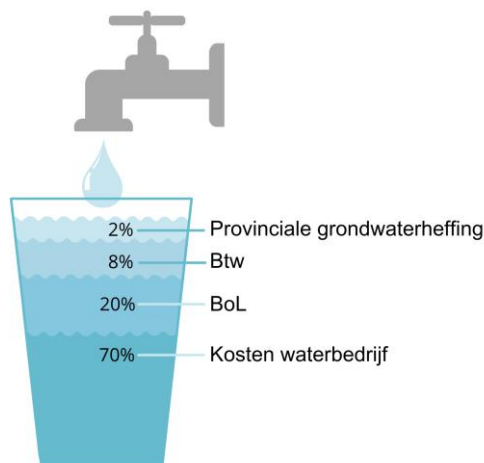
De grondwaterheffing⁷⁹ is een juridisch instrument dat uitsluitend is voorbehouden aan provincies. Het betreft een bestemmingsheffing: een belasting waarvan de opbrengsten zijn gelabeld voor essentiële, structurele activiteiten voor het grondwaterkwantiteitsbeheer, zoals onderzoek en monitoring en herstelmaatregelen van de grondwaterbalans. De inkomsten mogen dus niet gebruikt worden voor grondwaterkwaliteitsbeheer, zoals het opsporen van veroorzakers van verontreiniging en bronbescherming. De bekostiging van het grondwaterkwaliteitsbeheer kan (deels) geregeld worden via een grondwaterbeschermingsheffing. Deze heeft de provincie niet ingesteld. De grondwaterheffing is niet van toepassing op drinkwater dat uit oppervlaktewater wordt gewonnen.

Onderstaande figuur laat zien hoe de kosten van het drinkwatertarief van Brabant Water in 2024 verdeeld zijn, bij een verbruik van 100 m³ per jaar (verbruik van een gemiddeld huishouden in Nederland).

⁷⁸ Bij invoering op 1 januari 2000 bedroeg de BoL iets minder dan 13 cent per m³, in 2024 is de BoL 42 cent per m³. De btw is vanaf 1 januari 2019 9%, daarvoor was het 6%.

⁷⁹ De provincie gebruikt de term 'grondwaterheffing' als synoniem voor 'grondwateronttrekkingsheffing'. Met het van kracht worden van de Omgevingswet op 1 januari 2024 wordt onderscheid gemaakt in de grondwateronttrekkingsheffing en de grondwaterbeschermingsheffing. Omdat de onttrekkingsheffing sterk lijkt op de grondwaterheffing onder de Waterwet, hanteert de provincie de term grondwaterheffing als synoniem.

Figuur 5.1 Procentuele verdeling opbouw drinkwatertarief 2024 van Brabant Water

Bron: Bewerking rekenkamer op gegevens uit het document Tarievenregeling; per 1 januari 2024 van Brabant Water

De vereniging van drinkwaterbedrijven (Vewin) vindt dat de BoL en btw moeten worden afgeschaft, omdat drinkwater een gezonde en duurzame eerste levensbehoefte is, net als groente en fruit.⁸⁰ Andere vinden daarentegen dat de BoL moet worden 'verhoogd' en vrijstellingen voor grootgebruikers moeten worden geschrapt.⁸¹

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de drinkwatertarieven 2023 van Brabant Water, Evides en het gemiddelde tarief van alle drinkwaterbedrijven in Nederland. In 2023 was sprake van een sterke stijging van het gemiddelde tarief (+17%). Het drinkwater van Brabant Water was in 2023 van alle drinkwaterbedrijven het goedkoopst (€ 1,42 per m³). Dit ondanks de 50% verhoging van het variabele tarief (van 48 naar 72 cent) en de hoogste provinciale grondwaterheffing (zie later). Ook in voorliggende jaren behoorde Brabant Water tot de goedkoopste. De prijs van Evides (€ 1,70 per m³) lag in 2023 net onder het gemiddelde. Ter vergelijking de twee waterbedrijven in Noord-Holland kende in 2023 de hoogste drinkwatertarieven: PWN € 2,24 per m³ en Waternet € 2,12 per m³ met het hoogste vastrecht (€ 109,46).

Tabel 5.3. Drinkwatertarieven 2023 voor een gemiddeld huishouden

Waterbedrijf	Vastrecht	Variabel tarief per m ³	Totaal per m ³ bij verbruik 100 m ³ per jaar
Evides	72,16	0,98	1,70
Brabant Water	69,84	0,72	1,42
Gemiddeld 2023	75,26	1,00	1,75

Bron: Vewin, Tarievenoverzicht drinkwater 2023

⁸⁰ Vewin, Waterspiegel / maart 2022, blz. 17.

⁸¹ 2013: Plan Tweede Kamer verdubbeling BoL (ingetrokken) <https://www.nporadio1.nl/nieuws/binnenland/afbec3d2-2399-40e0-9092-16f78d2d1f0d/belasting-op-leidingwater-huishoudens-betalen-de-industrie-wordt-ontzien>. 2023: Amendement afschaffing heffingsplafond BoL per 1-1-2025 (verworpen), Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 36 418, nr. 92.

Zoals in hoofdstuk 1 reeds opgemerkt, worden drinkwaterprijzen strikt gereguleerd door wetgeving. De Drinkwaterwet bepaalt dat drinkwaterbedrijven niet zomaar hun tarieven mogen verhogen. Drinkwater is een eerste levensbehoefte en moet voor iedereen beschikbaar zijn en voor zoveel mogelijk mensen betaalbaar blijven. De provincie kan als aandeelhouder van Brabant Water hier indirect invloed op uitoefenen omdat een besluit over een verhoging of verlaging van de drinkwaterprijs door de aandeelhouders van de drinkwaterbedrijven wordt genomen.

De provincie heeft wel directe invloed op de grondwaterheffing, omdat PS de tarieven daarvan vast dienen te stellen (zie ook paragraaf 2.1.2). In Noord-Brabant zijn de specificaties rondom de grondwaterheffing lange tijd niet gewijzigd:

- Voor de periode 2000-2022 bedroeg de heffing € 0,019 per m³.
- Onttrekkingen met een pompcapaciteit niet groter dan 10 m³ per uur zijn vrijgesteld.
- Aanslagen met een bedrag van minder dan € 10 worden niet opgelegd.
- Vanaf 1 januari 2012 geldt een heffingsvrije voet van 150.000 m³.

Per 1 januari 2023 is het tarief verhoogd naar € 0,038 per m³ en is vastgelegd dat het tarief jaarlijks per 1 januari wordt geïndexeerd op basis van de CBS-consumentenprijsindex. De verdubbeling van het tarief was nodig omdat de beschikbare middelen uit de grondwaterheffing voor het grondwaterbeheer door de provincie niet meer toereikend waren om de gestelde doelen voor 2027 uit het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2022-2027 en de Kaderrichtlijn Water te behalen. Er is een trendbreuk nodig, zo stelt de provincie, de verdroging en andere effecten van klimaatverandering nemen sneller toe dan de provincie heeft kunnen opvangen met de aanpak die tot begin 2022 werd gevolgd.⁸²

Uit een vergelijking van de grondwaterheffingsverordeningen van alle provincies blijkt dat in 2024 Noord-Brabant zowel het hoogste grondwaterheffingstarief heeft (3,8 €-cent) als de hoogste heffingsvrije voet (150.000 m³). Zuid-Holland heeft het laagste tarief (0,5 €-cent) en Drenthe de laagste heffingsvrije voet (geen; gevolgd door Zuid-Holland en Utrecht met 12.000 m³).

In het Bestuursakkoord 2023-2027 'Samen maken we Brabant' is vastgelegd dat de provincie meer wil uitgaan van het principe de 'gebruiker betaalt' (verbreding van de grondwaterheffing) en streeft naar een gelijke prijs voor het gebruik van grond- en drinkwater (evenredige beprijzing). Onttrekkers moeten bovendien naar rato bijdragen (differentiatie van de heffing), waarbij ook 'kleine onttrekkers' zullen worden belast, zoals kleine industrie, agrariërs en particulieren met een eigen grondwateronttrekking. Naar verwachting wordt per 1 januari 2025 een grondwaterheffing voor kleine onttrekkers ingevoerd. Op dat moment zal ook een verhoging van de grondwaterheffing van de grootgebruikers worden overwogen.

Vrijwel alle landen kennen heffingen voor het onttrekken van grond- en oppervlaktewater. Deze heffingen kennen een relatie tussen het gedrag en de te betalen heffing. De manier waarop de kosten worden

⁸² Provincie Noord-Brabant, Statenmededeling Aanpassing grondwaterheffing Noord-Brabant, 29 maart 2022.

verdeeld voor het gebruik van waterbronnen in Nederland, met het vrijwel gratis onttrekken van grond- en oppervlaktewater, is eerder een uitzondering dan een regel.⁸³

Voor het gebruik van drinkwater geldt dat de grondwaterheffing in heel geringe mate van invloed zal zijn op het gedrag van gebruikers, zo is vanuit de ambtelijke organisatie en Brabant Water aangegeven. Naar verwachting is een zeer forse verhoging van de heffing nodig voor een gedragsverandering en besparend effect. Daarbij geldt dat de grondwaterheffing een bestemmingsheffing betreft, waardoor er grenzen zijn aan de mogelijkheden. De provincie geeft in dit kader aan dat er niet meer geheven mag worden dan de provincie aan wettelijk gestelde doelen kan uitgeven. Voor bedrijven, waaronder kleine onttrekkers, kan (een verhoging van) de grondwaterheffing wel een stimulans zijn om te investeren in waterbesparing of alternatieven.

5.1.4.1 Meet- en registratieplicht

De grondslag voor de grondwaterheffing is de onttrokken hoeveelheid grondwater. Deze hoeveelheid is echter niet zomaar inzichtelijk. 'Kleine onttrekkingen' met een capaciteit kleiner dan 10 m³ per uur waren altijd meldingsvrij, waardoor het moeilijk is om een compleet beeld te krijgen. Schattingen over 'kleine onttrekkingen' gingen uit van 10% van het totale aantal onttrekkingen.

In het Grondwaterconvenant heeft de provincie afspraken gemaakt met waterschappen over het beter meten van het grondwaterverbruik en het instellen van een uniforme meldingsplicht om meer inzicht te krijgen. Vanaf 1 september 2023 hebben de waterschappen De Dommel en Brabantse Delta een meldplicht voor alle bestaande kleine grondwateronttrekkingen, terwijl waterschap Aa en Maas inzet op vrijwillige meldingen. Sindsdien zijn er in totaal circa 5.000 meldingen ontvangen. Waterschappen De Dommel en Brabantse Delta kennen sinds voornoemde datum (voor een deel van hun gebied) een vergunningsplicht voor nieuwe onttrekkingen. In de praktijk betekent dit voor het beheergebied van waterschap De Dommel bijvoorbeeld voor bijna alle gevallen: geen vergunning door een stand-still beleid.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat overweegt om voor alle onttrekkingen uit grond- en oppervlaktewater een meet- en registratieplicht in te stellen, of mogelijk zelfs een vergunnings- of meldingsplicht.⁸⁴ Momenteel loopt er een onderzoek naar de uitvoerbaarheid daarvan. Dit onderzoek moet medio 2024 zijn afgerond, waarna besluitvorming over een landelijke vergunnings- of meldingsplicht kan plaatsvinden.⁸⁵

De rekenkamer constateert dat de provincie de bevoegdheid heeft om de grondwaterheffing vast te stellen. Op dit moment hebben de waterschappen geen werk aan de grondwaterheffing, vanwege de heffingsvrije voet van 150.000 m³ per jaar. Pas bij een lagere heffingsvrije voet, waar de provincie op inzet

⁸³ Sterk Consulting. Rapport Belasting op leidingwater. Verkenning van facts and figures in relatie tot het mogelijk afschaffen van het heffingsplafond. November 2022, blz. 27.

⁸⁴ Kabinetsreactie Rli advies over KRW en nadere invulling van KRW – impulsprogramma. 30 juni 2023. Kenmerk: IENW/BSK-2023/168627

⁸⁵ Kamerbrief Toelichting op artikel 6.22 van de Waterwet. IENW/BSK-2023/296660, 13 oktober 2023.

via de verbreding van de grondwaterheffing, komt de uitvoering van de grondwaterheffing grotendeels bij waterschappen en de drinkwaterbedrijven te liggen. De provincie verleent namelijk slechts voor een relatief klein aantal onttrekkingen vergunningen. Goede afspraken over de registratie van alle onttrekkingen is belangrijk, net als afspraken over de verdeling van 'lusten en lasten'.

Met de inventarisatie van 'kleine onttrekkingen' lopen provincie en waterschappen mogelijk vooruit op toekomstige landelijke beleidsaanpassingen, indien die plaatsvinden.

5.2 Meer aanvullen en vasthouden

In voorgaande paragrafen zijn we met het oog op het verbeteren van de waterbalans in Noord-Brabant ingegaan op minder grondwater onttrekken. De 'andere kant van de medaille' daarvoor betreft beter water aanvullen en vasthouden. Verschillende partijen, waaronder waterschappen, terreinbeherende organisaties, landbouwbedrijven en de provincie via natuurherstelprojecten voeren maatregelen uit die met name effect hebben in/voor de ondiepe laag (meer water vasthouden en infiltreren). Dit heeft beperkt positief effect op de diepe grond/drinkwatervoorraad. Andersom geldt dat diepe grondwateronttrekkingen voor drinkwater wel negatief effect hebben op de ondiepere laag en dat negatieve effect zou alleen maar groter zijn als deze partijen geen maatregelen namen voor het ondiepe grondwater. Deze partijen compenseren dus deels negatieve effecten van de drinkwaterwinning.⁸⁶ Dat is met name het geval als het gaat om maatregelen die resulteren in meer grondwateraanvulling in de hogere delen van het gebied (zandruggen). Ook geldt dat al het water dat ondiep wordt vastgehouden, potentieel een kans heeft om naar de diepte te infiltreren (aanvulling). De provincie werkt samen met andere relevante partners aan maatregelen om per jaar 100-150 miljoen m³ water aan te vullen / vast te houden (Droogte-agenda 2040). Bijvoorbeeld hergebruik van effluent, het stimuleren van het gebruik van regentonnen, klimaatbestendiger maken van de bebouwde omgeving, etc.

5.3 Basisinformatie voor uitvoering en sturing op beleid niet altijd op orde

Gedurende het onderzoek heeft de rekenkamer enkele gebreken geconstateerd in door de provincie aangeleverde gegevens en bij (digitale) kaarten die door de provincie worden gebruikt. Deze gebreken bemoeilijken de uitvoering van het beleid, inzicht en sturing en zouden zelfs van invloed kunnen zijn op handhaving. Door het gebruik van afwijkend kaartmateriaal is de provincie bij het zoeken naar drinkwaterreserveringsgebieden bijvoorbeeld afgeweken van enkele uitgangspunten uit haar eigen beleid.

5.3.1 Gebreken in data onttrekkingsgegevens

De provincie heeft de rekenkamer een bestand geleverd met de onttrekkingsgegevens over de jaren 2017 tot en met 2023 per vergunning. Hierbij zijn door de rekenkamer enkele gebreken vastgesteld, die in onderstaande tabel zijn opgenomen.

⁸⁶ Aan de andere kant geldt dat drinkwaterwinningen ervoor zorgen dat waterschappen op sommige plekken geen extra ontwateringssysteem hoeven aan te leggen.

Tabel 5.4 Door de rekenkamer vastgestelde gebreken in de door de provincie aangeleverde onttrekkingsgegevens

	Vergunningsruimte in vergunning	Vergunningsruimte in door provincie aangeleverde gegevens
Waterproductiebedrijf Loosbroek	10.500.000 m ³	8.000.000 m ³ *
Refresco (Maarheeze)	750.000 m ³	500.000 m ³
Waterproductiebedrijf Eindhoven Aalsterweg	10.800.000 m ³	11.650.000 m ³
Wingebied Klotputten	4.200.000 m ³	3.350.000 m ³
Onttrekking Vredeoord	Voor 2019, 2020 en 2021 ontbreken de onttrekkingsgegevens	

Bron: Door de provincie aangeleverde gegevens en gegevens die de rekenkamer aan vergunningen heeft ontleend

* Deze omvang is gecorrigeerd naar 10,5 miljoen m³ in de gegevens 2023 die de rekenkamer op 12 mei 2024 ontving. De correctie is doorgevoerd na een vraag van de rekenkamer over de gegevens 2017 tot en met 2022 die ze eerder ontving.

5.3.1.1 Vergunningen (nog steeds) niet altijd vindbaar

Verder constateert de rekenkamer dat vergunningen voor grondwateronttrekkingen soms moeilijk of niet te vinden zijn. Een voorbeeld: De rekenkamer wilde de vergunning van de openbare drinkwatervoorziening in Loosbroek bekijken. Via de provinciale website werd een (oude) vergunning uit 2017 gevonden, maar niet de meest recente vergunning. Via Google vond de rekenkamer een bekendmaking uit 2020 over een wijziging in de watervergunning voor Loosbroek, met een verwijzing naar het kenmerk van de procedure. Dit kenmerk leidde via de provinciale website niet naar de actuele vergunning, maar via Google werd wel de juiste vergunning van november 2020 gevonden.

In de vergunning viel op dat deze geregistreerd stond op het adres van het hoofdkantoor van Brabant Water en niet het adres van de waterwinning Loosbroek.

Eind 2020 concludeerde de rekenkamer in haar onderzoek Vergunningverlening, toezicht en handhaving bij risicobedrijven in Moerdijk dat de inhoud van vergunningen onvoldoende inzichtelijk en overzichtelijk was. Tijdens dat onderzoek bleken niet alle vergunningen digitaal vindbaar en het zoekstelsel en de wijze waarop adressen en bedrijfsnamen in het stelsel waren vastgelegd, belemmerden de toegankelijkheid van vergunningen.⁸⁷ In de bestuurlijke reactie op deze conclusie gaven GS aan dat ze zich daarvan bewust waren en er al enige tijd aan werkten om dit te verbeteren. Zo had de provincie zich aangesloten bij het project 'Altijd Actuele Digitale Vergunningen', met als doel meer inzicht te geven op de actuele vergunde situatie. De rekenkamer constateert nu, ruim drie jaar later, dat (actuele) vergunningen (soms) nog steeds lastig vindbaar zijn.

5.3.2 Inconsistenties (digitale) kaarten

5.3.2.1 Afwijkende peilgebieden en afwijkende contour 'Centrale Slenk'

In 2017 heeft de provincie een draagkrachtonderzoek laten uitvoeren. Hierbij is een kaart samengesteld

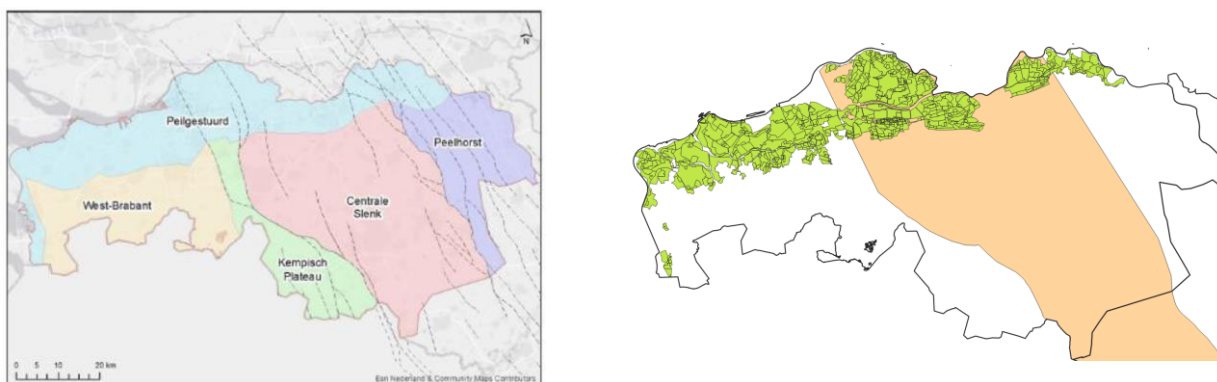
⁸⁷ Ambitie van de provincie was destijds een eigen digitaal Brabants geconsolideerd vergunningenoverzicht.

waarop vijf deelgebieden worden onderscheiden op basis van de geohydrologische opbouw. De rekenkamer constateert dat:

- het deelgebied 'peilgestuurd' afwijkt van de formele, door de waterschappen vastgestelde, peilgebieden.
- het deelgebied 'Centrale Slenk' niet overeenkomt met de officiële KRW-contour van het grondwaterlichaam Centrale Slenk (code: NLGW0018).

In onderstaande figuur zijn de twee verschillende contouren weergegeven. De kaart aan de linkerkant is de kaart uit het draagkrachtonderzoek. De kaart aan de rechterkant van de figuur heeft de rekenkamer samengesteld op basis van de officiële KRW-contour voor de Centrale Slenk en de door de waterschappen vastgestelde peilbesluitgebieden.

Figuur 5.2 Contouren Centrale Slenk (links in roze en rechts oranje weergegeven) en peilgestuurde gebieden (links in blauw en rechts in groen weergegeven)

Bron (links): Draagkrachtonderzoek 2017. Bron (rechts): Samenvoeging door Zuidelijke Rekenkamer van Contour NLGW0018 Maas_Slenk_Diep (oranje weergegeven) en Peilbesluitgebieden waterschappen d.d. 2 februari 2024 (groen weergegeven)

De kaart aan de linkerkant van de figuur wijkt op de volgende twee punten af van de andere kaart:

- Het peilbesluitgebied is groter.
- De contour van de Centrale Slenk is kleiner.

De afwijkingen zijn niet zonder consequenties.

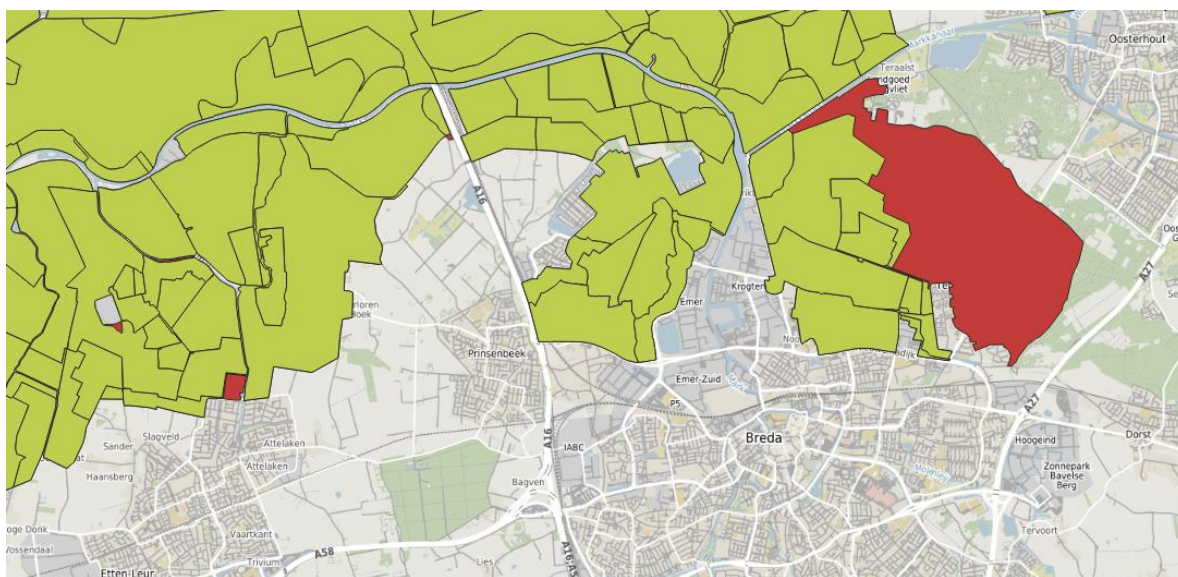
1. Bij het zoeken naar drinkwaterreserveringsgebieden was hét uitgangspunt dat deze zich niet in de Centrale Slenk mochten bevinden. Wanneer wordt uitgegaan van de officiële KRW-contour van de Centrale Slenk (NLGW0018) bevinden de voorziene drinkwaterreserveringsgebieden Haarsteeg en Waalwijk zich echter wél in de Centrale Slenk.
 - De rekenkamer heeft haar bevindingen voorgelegd aan de provincie. De provincie bevestigt dat Haarsteeg en Waalwijk geologisch gezien in de Centrale Slenk liggen. Om de volgende redenen is Haarsteeg volgens de provincie toch geschikt als drinkwaterreserveringsgebied:
 - In dit noordelijke deel van de Centrale Slenk is er geen onbalans geconstateerd.
 - Door de benedenstroomse ligging is het effect op de rest van de Centrale Slenk klein.

- Omdat Haarsteeg in peilgestuurd gebied ligt, kunnen eventuele negatieve effecten (deels) gecompenseerd worden.
2. De drinkwaterreserveringsgebieden Waalwijk en Oosterhout liggen op de ene kaart (links) wel en op de andere kaart (rechts) niet in het peilgestuurde gebied. Wanneer deze twee winningen daadwerkelijk worden ingezet als reserve, moeten de vergunningen voor elk met 1 miljoen m³/jaar worden verruimd. In paragraaf 4.1.2.1 hebben we de Beleidsregel omgevingsrecht Noord-Brabant toegelicht, die uitgaat van een standstil-beleid, tenzij drinkwaterwinningen zich in peilgestuurde gebieden bevinden. De rekenkamer constateert dat op basis van de huidige Beleidsregel omgevingsrecht Noord-Brabant, de winningen Waalwijk en Oosterhout niet kunnen worden ingezet als reserve.
- De rekenkamer heeft haar bevindingen voorgelegd aan de provincie. De provincie bevestigt dat de beleidsregel moet worden aangepast om (indien nodig) de winningen Waalwijk en Oosterhout uit te kunnen breiden.

5.3.2.2 Peilgebied Brabantse Delta niet goed verwerkt in digitaal bestand provincie

Via <https://georegister.brabant.nl> downloadde de rekenkamer het geografische bestand (Omgevingsverordening, Peilbesluitgebied, d.d. 2 februari 2024). De begrenzing van peilgebieden die onder het beheer vallen van Waterschap Brabantse Delta blijkt af te wijken van het provinciale bestand. De rode contouren in onderstaande figuur hebben in het bestand van de provincie de status 'peilgebied'. In reactie op vragen van de rekenkamer stelt Waterschap Brabantse Delta dat het gebieden betreft waar wel een peilbesluit geldt, maar waar geen peilen gelden ('vrij afwaterend'). Brabantse Delta heeft de provincie vervolgens gevraagd haar bestand te wijzigen naar de informatie die het waterschap hanteert.⁸⁸

Figuur 5.3 Peilgebied Brabantse Delta (groen) en (aanvullende) peilgebieden bestand provincie (rood)

Bron: [Peilbesluiten \(brabantsedelta.nl\)](https://peilbesluiten.brabantsedelta.nl) en <https://georegister.brabant.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/ae7ce74d-816b-4408-8148-6467b7401484>

⁸⁸ Email Waterschap Brabantse Delta, 29 maart 2024.

6 Informatievoorziening drinkwater aan PS

In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag of PS goed zijn meegenomen door GS bij kaderstelling, keuzes en voortgang op het gebied van drinkwater en wat daarbij de kwaliteit van de informatievoorziening is. Daarnaast komt de betrokkenheid van PS zelf bij het onderwerp aan de orde.

6.1 Kaderstelling PS voor drinkwater alleen op hoofdlijnen

De rekenkamer constateert dat de kaders die PS in de periode december 2018 tot mei 2024 in verschillende documenten voor drinkwater hebben vastgesteld zeer op hoofdlijnen zijn (globale kaders). In onderstaande tabel wordt een kort overzicht gegeven. De concretere uitwerking en invulling van deze kaders en keuzes daarbij zijn aan GS in samenwerking met relevante partners.

Tabel 6.1 Overzicht door PS vastgestelde kaders voor drinkwater, december 2018 – mei 2024

Beleidskader	Door PS vastgesteld op	Kort overzicht kaders drinkwater
Brabantse Omgevingsvisie ⁸⁹ (overkoepelend kader voor al het provinciaal beleid met langetermijn ambitie (2050))	14-12-2018	In 2050 is het Brabantse grondwater een nog volop voorradige zuivere bron voor drinkwaterwinning en de frisdrank- en voedingsindustrie
Visie klimaatadaptatie inclusief uitwerking bestuursopdracht 'Stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant' (uitwerking hoofdpoging Brabant klimaatproof uit de Omgevingsvisie)	19-06-2020	Zie inzet/maatregelen onderstaande cel
Regionaal Water en Bodem Programma (RWP) 2022-2027 (verdere uitwerking watervraagstukken uit bovenstaande twee kaders. Het RWP stelt doelen voor 2027 op weg naar de langetermijn ambitie voor 2050)	03-12-2021	Er is voldoende (grond)water voor de openbare drinkwatervoorziening, het grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd en de bronnen van de openbare drinkwaterwinningen zijn op orde. In het bredere geheel van het beleid wordt daarvoor ingezet op (maatregelen): terugdringen (laagwaardig) gebruik van grond- en drinkwater ⁹⁰ , andere bronnen dan grondwater voor drinkwater, minder grondwateronttrekkingen (voor drinkwater en industrie), het beter aanvullen en vasthouden van (grond)water, het uitvoeren van het beschermingsbeleid voor winningen menselijke consumptie ⁹¹ en het terugdringen van schadelijke emissies naar grond- en oppervlaktewater

⁸⁹ 'De kwaliteit van Brabant - visie op de Brabantse leefomgeving'. Daarbij ook inzet op bescherming drinkwaterwinningen voor menselijke consumptie. Zo mag bijv. geen sprake zijn van verstoring door geothermie.

⁹⁰ Voor minder gebruik drinkwater wordt naast bewustwording bijvoorbeeld ook gedacht aan lobby op landelijk niveau voor een gedifferentieerd drinkwatertarief op basis van gebruik (prijsprikkel).

⁹¹ Als terugvaloptie zullen drinkwaterreserveringsgebieden (ASV's) worden aangewezen.

Er is door PS dus geen specifiek beleid vastgesteld voor drinkwater. Drinkwater maakt onderdeel uit van het bovenliggende / overkoepelende water- en bodembeleid.

6.2 PS uitgebreid betrokken bij totstandkoming beleid dat drinkwater omvat

PS zijn in de periode 2018 – 2022 door GS uitgebreid geïnformeerd en betrokken bij de totstandkoming van de in paragraaf 6.1 genoemde beleid/kaders die drinkwater omvatten. Hieronder worden enkele voorbeelden genoemd. Zie voor een uitgebreid overzicht bijlage 4. PS hebben zich daarbij betrokken opgesteld: de door GS aangereikte informatie is besproken, er zijn kritische vragen gesteld en er is input meegegeven aan GS. Af en toe betrof dit expliciet drinkwater, maar meestal grondwater dat onder andere de bron is voor de bereiding van het drinkwater voor Noord-Brabant.

Noodzaak herijken grondwaterbeleid

PS zijn in de loop van 2018 via verschillende statenmededelingen door GS geïnformeerd over de noodzaak tot het herijken van het grondwater(onttrekkings)beleid. Uit een draagkrachtonderzoek grondwatersysteem uit 2017 blijkt dat het grondwatersysteem onder druk staat en de verwachte toename van de drinkwatervraag in de toekomst daarbij een rol speelt. Extra grondwateronttrekkingen die nodig zijn om deze toekomstige drinkwatervraag op te vangen blijken beperkt te zijn. Ook het rapport dat PS eind 2018 ontvingen met een inventarisatie om te komen tot een robuuste drinkwatervoorziening (om) in 2040 (te kunnen voldoen aan de verwachte grote toename van de drinkwatervraag) geeft een onderbouwing voor de herijking. Op basis van deze inventarisatie/verkenning is de strategie voor de drinkwatervoorziening 2040 opgesteld, waarover PS begin 2020 zijn geïnformeerd. PS zijn hiermee in 2018 en 2020 reeds geïnformeerd over maatregelen die uiteindelijk in het beleid (de visie Klimaatadaptatie en het RWP 2022-2027) zijn geland (zie tabel 6.1). PS hebben op 14 december 2018 een aantal statenmededelingen over de herijking van het grondwater(onttrekkings)beleid, de noodzaak en voortgang daarvan besproken. Daarbij werd de urgentie van het grondwatervraagstuk breed gedeeld. Een forse extra inspanning en versnelling is nodig gericht op systeemherstel, gebiedsgericht en samen met de partners binnen de verschillende gebieden (natuur, landbouw, leefmilieu, e.d.).

Herijking van het grondwaterbeleid

De herijking van het beleid is uiteindelijk vastgelegd in het RWP 2022-2027. In 2021 zijn PS meerdere keren betrokken bij de daadwerkelijke totstandkoming en invulling daarvan.⁹² In november 2020 en in januari, september en november 2021 heeft de verantwoordelijk gedeputeerde met PS gediscussieerd over de voorgenoemde inhoud en zijn PS verzocht input mee te geven. Op 3 december 2021 is het RWP vastgesteld door PS.

Na het aantreden van de nieuwe Staten in 2023 is een toelichting gegeven op het RWP. Bij de behandeling van de begroting 2024 gebeurde dat nogmaals. In 2024/2025 staat in het kader van het RWP

⁹² Naast PS zijn ook relevante partners betrokken bij de totstandkoming. In november 2020, januari en april 2021 zijn er drie netwerkbijeenkomsten georganiseerd voor relevante partners.

nog de feitelijke aanwijzing van de drinkwaterreserveringsgebieden op het programma. PS dienen deze aan te wijzen via een wijziging van de Omgevingsverordening. Dit staat gepland voor 2025.

Aanpassing grondwaterheffing

PS zijn in 2022 via drie documenten uitgebreid geïnformeerd door GS over de noodzaak en gevolgen van de verhoging van de grondwaterheffing die benodigd is voor aanvullende financiering van de wateropgaven (RWP). Daarbij werd ook stilgestaan bij de invloed daarvan op de drinkwaterprijs. De documenten zijn op twee momenten besproken in PS. Op 16-12-2022 hebben PS de wijziging van de bestaande Verordening grondwaterheffing vastgesteld.

Advies Droogte-aanpak en uitwerking daarvan in de Droogteagenda

In 2022 zijn PS uitgebreid geïnformeerd over het advies van de Adviescommissie Droogte met het oog op 2040 en de uitwerking daarvan in de Droogteagenda. Het advies kwantificeert enkele maatregelen uit het RWP en gaat op punten verder. Zo komt besparing op en beprijzing van grond- en drinkwater aan de orde, een gestaffelde grondwaterheffing en wederombouw van het (grond)watersysteem. In 2023 informeerden GS PS dat het Droogte-advies, de Droogteagenda en de in 2022 verschenen Kamerbrief/handelingsprincipe Water en Bodem sturend in 2024 zullen leiden tot een aanvulling van de aanpak uit het RWP (addendum). Het ontwerp addendum staat gepland voor september 2024.

PS stelden zich betrokken op bij kaderstelling, hun vragen richtten zich echter veelal niet specifiek op drinkwater

Bij de totstandkoming van het RWP vroegen ze GS onder andere:

- om alle gebruikers te laten bijdragen aan het verlichten van de druk op de grondwatervoorraden;
- om jaarlijks verslag aan PS te doen over de voortgang en eventuele benodigde aanpassingen via een programmeringsdocument RWP;
- om in overleg met de commissie Sturen en Verantwoorden passende prestatie-indicatoren voor het RWP op te stellen;
- om inzicht in de actualisatie van de provinciale watervergunningen (toezegging gedeputeerde);
- naar informatie over alle grondwateronttrekkingen, waaronder de kleine onttrekkingen (gedeputeerde zegde toe dit in 2024 in beeld te hebben);
- onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor een grondwaterheffing voor kleine grondwateronttrekkingen (motie verbreding).

Bij bespreking van de aanpassing van de grondwaterheffing stelden PS o.a. technische vragen over de invloed daarvan op de drinkwaterprijs.

Later werd aan GS gevraagd ook aandacht te besteden aan aanpak van latente ruimte in vergunningen grondwateronttrekkingen (motie 11-2023). Daarnaast werden schriftelijke vragen gesteld over bijvoorbeeld de grondwaterkwaliteit (12-2023), meldingsplicht voor kleine particuliere grondwateronttrekkers (12-2023) en PFAS in drinkwater (01-2024). In bijvoorbeeld februari 2024 werden naar aanleiding van een

mediabericht mondelinge vragen gesteld over bijvoorbeeld de reden van de vergunningenstop voor grondwateronttrekkingen, de gevolgen daarvan voor drinkwater, wat de gevolgen daar weer van zijn voor de provinciale ambitie drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander en hoe afwegingen worden gemaakt. In een niet aangenomen motie vroeg een partij om zo snel mogelijk de verdringingsreeks grondwater klaar te hebben en voor te leggen aan PS.

6.3 PS laatste jaren bij kaderstelling niet specifiek gewezen op urgentie drinkwater

PS zijn in 2018 en 2020 bij kaderstelling via verschillende documenten door GS in kennis gesteld van de (toekomstige) urgentie van de situatie rond drinkwater. Dit betreft het draagkrachtonderzoek grondwatersysteem, de verkenning en strategie robuuste drinkwatervoorziening 2040 en de Visie klimaatadaptatie. In de Visie Klimaatadaptatie wordt bijvoorbeeld aangegeven dat de verdroging op lange termijn voor problemen voor onder andere de drinkwatervoorziening kan zorgen; beschikbaarheid van drinkwater op elk moment kan dan minder vanzelfsprekend zijn.

Bij de totstandkoming van het RWP in 2021 en de aanpassing van de grondwaterheffing in 2022 wordt de urgentie en de grootte van de wateropgave wel benoemd, maar niet specifiek voor drinkwater. Gesteld wordt dat alles uit de kast moet worden gehaald, een forse extra inspanning, versnelling en trendbreuk nodig is om onder andere de KRW-doelen te halen. Bij de uitgewisselde informatie in 2022 en 2023 in het kader van de Droogte-aanpak/agenda wordt gesproken over de uitermate grote urgentie van de aanpak van de droogte/KRW-doelen en in dat kader wordt de noodzaak tot handelen benadrukt. Maar ook hier komt de urgentie van de situatie van drinkwater niet specifiek/afzonderlijk naar voren.

In 2023 wordt in het Bestuursakkoord 2023-2027 'Samen maken we Brabant!' echter wel weer indirect de urgentie voor de situatie van drinkwater aangestipt: "We zien uitdagingen voor zowel de waterkwaliteit als waterkwantiteit. Dit geldt voor drinkwater, (...) en vraagt om maatregelen om de waterhuishouding weer op orde te krijgen."

6.4 Geen duidelijkheid over spanning tussen belangen in info voor kaderstelling

De rekenkamer constateert dat de informatie die GS aan PS hebben verstrekt PS op de meeste punten in staat stelt hun kaderstellende rol voor de wateropgaven (waar drinkwater onder valt) goed in te vullen. De informatie is actueel, relevant en begrijpelijk. In de documenten zijn links opgenomen naar relevante eerder uitgewisselde informatie. Dit komt de toegankelijkheid ten goede. De rekenkamer merkt wel op dat gekeken vanuit alleen drinkwater, materiekkennis nodig is om te kunnen bepalen welke elementen uit de beleidskaders van belang zijn voor drinkwater.

Het beleid is verder vooral sectoraal ingestoken. De problematiek vraagt echter een integrale gebiedsgerichte aanpak. Het is daarom lastig om inzicht te krijgen in hoe het water- en bodembeleid en het beleid op andere beleidsterreinen zich tot elkaar verhouden, elkaar beïnvloeden en hoe keuzes dienen te worden / worden gemaakt bijvoorbeeld in de strijd om het water. In het water- en bodembeleid wordt

bijvoorbeeld niet ingegaan op spanning tussen belangen, tegenstrijdige belangen worden niet benoemd en niet geprioriteerd. Op dit punt is de informatie dan ook onvoldoende voor kaderstelling door PS; er is geen duidelijkheid over spanning tussen belangen, tegenstrijdige belangen en hoe daarbij zal worden gehandeld/geprioriteerd.

6.5 PS conform hun verzoek geïnformeerd over voortgang uitvoering RWP

PS zijn jaarlijks geïnformeerd over ontwikkelingen en de voortgang van de uitvoering van het RWP via de documenten uit de Sturings- en Verantwoordingscyclus (S&V-cyclus) en het, op verzoek van, en in samenwerking met PS opgestelde programmeringsdocument RWP.

PS ontvingen de volgende programmeringsdocumenten RWP:

- Najaar 2022: Programmeringsdocument 2023 Water en bodem 2022-2027 (peildatum 1 juli 2022).
- Najaar 2023: Stand van zaken 2023 Regionaal water- en bodemprogramma (peildatum medio juni '23).

Daarnaast ontvingen ze jaarlijks de perspectiefnota, de begroting, de bestuursrapportage I, de jaarstukken en de bestuursrapportage II.⁹³ In deze documenten uit de S&V-cyclus wordt onder het programma Water en bodem gerapporteerd over het RWP en in de paragraaf Verbonden partijen over Brabant Water.

6.6 Kwaliteit informatie over voortgang uitvoering RWP laat te wensen over

De rekenkamer constateert dat de verantwoordingsinformatie die GS aan PS hebben verstrekt PS onvoldoende in staat stelt hun controlerende rol voor de wateropgaven (waar drinkwater onder valt) goed in te vullen. Zo is de informatie niet consistent, niet volledig, ontbreekt op meerdere onderdelen een toelichting waardoor de informatie niet altijd begrijpelijk is, worden alleen realisatiewaarden gegeven van het betreffende jaar waardoor er geen inzicht is in de ontwikkeling, wordt veelal alleen aangegeven wat de provincie wil doen of wat er is gedaan maar niet wat daarvan de resultaten zijn, ook wordt niet ingegaan op bijvoorbeeld kansen en risico's (bij het niet slagen van maatregelen). Ook bij de verantwoordingsinformatie geldt dat gekeken vanuit alleen drinkwater, materiekkennis nodig is om te kunnen bepalen welke elementen uit de documenten van belang zijn voor drinkwater.

Hierna worden voorbeelden gegeven van punten waarop de verantwoordingsinformatie over voldoende en schoon water uit het RWP te wensen overlaat.

Niet consistent en niet volledig

- De specifieke doelen voor 2027 uit het RWP voor voldoende en schoon water komen niet als doel (herkenbaar) terug in de programmeringsdocumenten RWP en de S&V-documenten. De 'doelen' die in de programmerings- en S&V-documenten onder 'Wat willen we bereiken?' staan komen wel met elkaar

⁹³ Voor het RWP betroffen dit tot mei 2024 de perspectiefnota's 2022 tot en met 2025, de begrotingen 2022 tot en met 2024, de bestuursrapportages I en II voor de jaren 2022 tot en met 2023 en I voor 24 en de jaarstukken 2022. Het Bestuursakkoord 2023-2027 fungeerde hierbij als Perspectiefnota 2024.

overeen, maar betreffen niet de specifieke doelen maar de bredere, overkoepelende doelen uit het RWP. Zo komt het RWP-doel 'er is voldoende (grond)water voor bereiding drinkwater voor de openbare drinkwatervoorziening' niet terug in de programmerings- en S&V-documenten.

- De indicatoren voor de toestand uit het programmeringsdocument komen niet altijd overeen met de indicatoren die in de S&V-documenten worden gegeven. Zo kent het programmeringsdocument voor voldoende water bijvoorbeeld de indicator 'mate waarin andere bronnen dan grondwater beschikbaar zijn voor drinkwater', maar deze ontbreekt in de S&V-documenten. En heeft bijvoorbeeld de indicator 'mate van evenwicht tussen onttrekking en aanvulling van het grondwater' in de S&V-documenten een andere omschrijving.
- In het RWP is als doel voor 2027 opgenomen: 'Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd; bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde'. In de S&V-documenten is deze daarentegen niet als doel, maar als indicator opgenomen onder 'Wat willen we bereiken?' Hierdoor krijgen PS via de kleurcodering van deze indicator wel inzicht in de stand van zaken van dit doel. In de programmeringsdocumenten komt deze helemaal niet terug (noch als doel, noch als indicator).
- Er wordt in de programmerings- en S&V-documenten niet (specifiek) ingegaan op het doel 'voldoende (grond)water voor drinkwater'. In de verantwoordingsinformatie aan PS ontbreekt daarmee inzicht in de stand van zaken van dit RWP-doel. Ook wordt in de Bestuursrapportage-I 2024 van april 2024 bijvoorbeeld niet aangegeven dat als gevolg van een rechterlijke tussenbeslissing Gilzerbaan er in Midden-Brabant sprake is van een potentieel knelpunt (risico) in de drinkwatervoorziening.
- In de S&V-documenten staat de indicator 'Omvang vergunde grondwateronttrekkingen'. Deze wordt in de programmeringsdocumenten omschreven als 'Hoeveelheid onttrokken grondwater'. Hoewel het hier om dezelfde indicator gaat en in de voetnoot in het programmeringsdocument ook wordt gesproken over 'omvang vergunde onttrekkingen' hoeft de 'onttrokken hoeveelheid' niet overeen te komen met de 'vergunde hoeveelheid'. Dit kan de lezer op het verkeerde been zetten.

In de ambtelijke reactie is in reactie op 'niet consistent en niet volledig' aangegeven dat de wens van PS van compacte S&V-documenten leidt tot keuzes welke informatie en indicatoren wel en niet op te nemen. De rekenkamer is van mening dat dan in de S&V-documenten wel expliciet vermeld moet worden dat er keuzes zijn gemaakt. Verder vindt ze dat compactheid niet mag leiden tot een gebrekkig inzicht in de stand van zaken en voortgang van het beleid. Daarbij kan ervoor worden gekozen om in de S&V-documenten met een link te verwijzen naar het meest recente programmeringsdocument voor uitgebreider/volledig inzicht in de voortgang van het beleid/RWP.

Toelichting ontbreekt, informatie daardoor niet begrijpelijk / ontwikkeling indicatoren niet zichtbaar

- In het meest recente programmeringsdocument ontbreekt de toelichting op de betekenis van de kleurcodering voor de indicatoren voor de toestand. Daardoor is het voor een lezer niet duidelijk dat als de indicator bijvoorbeeld de kleur rood heeft, dat betekent dat de goede toestand nog niet is bereikt en er nog een grote opgave ligt. De lezer moet zelf naar de betekenis 'gissen'.
- Er wordt zowel in de programmeringsdocumenten als in de S&V-documenten bij de indicatoren gewerkt met kleurcodering. Er wordt echter niet altijd een toelichting gegeven op de indicatoren die een

oranje of rode kleurcode hebben. Vanuit het oogpunt van een risicogerichte blik/benadering, zou je bij bijvoorbeeld een rode kleurcode altijd een toelichting verwachten, met een antwoord op vragen als: wat is de oorzaak? hoe wordt ingezet op verbetering? In de programmeringsdocumenten worden de indicatoren voor de toestand niet toegelicht, terwijl ze voor zowel voldoende als schoon water nagenoeg allemaal op rood staan.

- In zowel de programmerings- als de S&V-documenten wordt verder alleen een kleurcode gegeven voor het betreffende jaar, de kleurcodering van voorgaand jaar/jaren ontbreken. Vanuit de ambtelijke organisatie is aangegeven dat dit een provinciebrede werkwijze betreft. De rekenkamer merkt hierbij op dat de lezer hierdoor geen inzicht krijgt in de ontwikkeling op de indicator en PS-leden ook niet kunnen zien 'welke kant het opgaat en of bijsturing nodig is'. Een vergelijking tussen beide programmeringsdocumenten maakt duidelijk dat bijvoorbeeld de indicator 'Algemene kwalitatieve toestand grondwater' in 2022 groen was en in 2023 oranje. Een toelichting op de achteruitgang op deze indicator in 2023 ontbreekt. Dit roept vragen op als: waarom is de kwalitatieve toestand van het grondwater verslechterd? wat wordt gedaan om de ontwikkeling weer de goede kant op te laten gaan? wat zijn de risico's van deze ontwikkeling? Ook in de S&V-documenten ontbreken toelichtingen op de ontwikkeling van de indicatoren in de tijd.
- In zowel de programmerings- als de S&V-documenten worden bij de indicatoren voortgang beleid voor verschillende jaren de waarde gegeven. Er ontbreekt echter een toelichting welke van deze jaren 'realisatiewaarden' betreffen en welke 'inschattingen of streefwaarden' betreffen. Ook worden bij deze indicatoren alleen voor het betreffende jaar realisatiewaarden gegeven. De realisatiewaarde van voorgaande jaren, bijvoorbeeld van 2022 wordt in 2023 niet meer vermeld. Hierdoor is ook voor deze indicatoren de ontwikkeling niet zichtbaar (zie voorgaande bullet). Zo had bijvoorbeeld de indicator 'Voortgang cumulatief in ha van de aanpak buiten natte natuurgebieden voor het vasthouden van water' in 2022 de waarde 1000 (zo blijkt uit het 1^e programmeringsdocument). In 2023 was de waarde 300. Inzicht in deze ontwikkeling is voor PS relevant voor hun controlerende en bijsturende rol. Hoe kan het dat een cumulatieve waarde afneemt, waardoor wordt deze afname veroorzaakt en wat zijn de gevolgen en risico's van deze achteruitgang?
- In de Begroting 2022 werd gesteld: 'In 2022 zullen de Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's) worden vastgesteld'. Deze (drinkwaterreserveringsgebieden) zijn mei 2024 nog niet vastgesteld. In de jaarstukken 2022 die de tegenhanger zijn van de begroting 2022 wordt niet meer ingegaan op dit beoogde resultaat. Dit roept vragen op als: wat is de stand van zaken van deze ASV's? Als ze nog niet zijn vastgesteld, wat is daarvan dan de reden?

Zoals in hoofdstuk 3 reeds opgemerkt, zijn de doelen en indicatoren voor drinkwater vooral in algemene termen geformuleerd. Ze zijn niet concreet (en gekwantificeerd) voor 2027 en 2050. Wanneer is er bijvoorbeeld (sprake van) voldoende (grond)water voor de openbare drinkwatervoorziening? En hoeft daarvan alleen sprake te zijn in 2027 of dient daarvoor altijd voldoende (grond)water te zijn?

Ook zijn de indicatoren niet dekkend voor de doelen. Op dit moment is grondwater de bron voor de openbare drinkwatervoorziening; de indicator 'mate waarin andere bronnen beschikbaar zijn' is bijvoorbeeld dan ook niet voldoende om een beeld te geven of er voldoende (grond)water voor de

openbare drinkwatervoorziening is (het doel). Verder dient de lezer zelf te bepalen welke indicatoren bij welke doelen horen omdat deze koppeling noch in het RWP noch in het programmeringsdocument wordt gemaakt. Mede door voornoemde punten is het voor PS lastig/niet mogelijk om te bepalen in hoeverre de doelen bereikt zijn, welke resultaten zijn behaald t.b.v. het doelbereik en of bijsturen nodig is.

Ten slotte merkt de rekenkamer op dat het uitgebreid informeren van de nieuwe Staten in 2023 over het RWP en de stand van zaken daarvan de controlerende rol ten goede komt. Veel van de nieuwe Statenleden waren immers niet betrokken bij de totstandkoming/kaderstelling van dit beleid.

Af en toe ontvingen PS naast voornoemde standaarddocumenten, informatie die verantwoordingsinformatie geeft over een bepaald aspect van het RWP. Zo zijn PS op 8 november 2021, conform toezegging, door de verantwoordelijk gedeputeerde schriftelijk geïnformeerd over de actualisatie en opschoning van de provinciale water(wet)vergunningen, het aantal ingetrokken en overgedragen vergunningen. Daarbij werd ook inzicht gegeven in de gemaakte afspraken over het niet gebruiken van een deel van de vergunde ruimte in afgesloten bestuursovereenkomsten met grondwateronttrekkers. Via deze memo zijn PS concreet geïnformeerd over de resultaten van deze actie.

Uit bovenstaande blijkt dat PS slechts beperkt informatie hebben ontvangen die daadwerkelijk inzicht geeft in de stand van zaken rondom drinkwater. Dat PS daar wel behoefte aan hebben, blijkt uit de vele mondelinge vragen die naar aanleiding van een mediabericht op 1-2-2024 zijn gesteld aan de verantwoordelijk gedeputeerde. Het ging om het bericht: 'Code rood in West-Brabant: de drinkwaterreserves zijn op'.

De vragen werden uitgebreid en duidelijk beantwoord door de verantwoordelijk gedeputeerde. Ze sprak van code geel omdat de provincie en Brabant Water om deze (rode) situatie te voorkomen bezig zijn met een nieuwe waterwinning in Kruisland. Bij de bespreking zegde ze toe in het tweede kwartaal 2024 PS te informeren over de stand van zaken.

Bijlage 1 Aanpak onderzoek

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die centraal hebben gestaan in dit onderzoek zijn:

1. Wat is de stand van zaken ten aanzien van de drinkwatervoorziening en de daarbij horende doelen van de provincie? Wat zijn de kansen en bedreigingen om deze te halen?
2. Wat zijn de rollen en verantwoordelijkheden van de provincie en hoe verhouden deze zich tot die van de belangrijkste andere partijen?
3. Hoe geeft de provincie invulling aan haar rollen en verantwoordelijkheden op het gebied van de bescherming van drinkwater(bronnen) om de vastgestelde doelen te realiseren?
4. Hoe worden daarbij belangen afgewogen, beschikbare instrumenten ingezet (om te sturen) en maatregelen genomen om te waarborgen dat voldoende kwalitatief goed drinkwater beschikbaar blijft?
5. Op welke wijze zijn PS betrokken bij kaderstelling en voortgang en wat is daarbij de kwaliteit van de informatievoorziening?

Normenkader

Het normenkader dat de rekenkamer voor het onderzoek hanteert, heeft als doel een basis te bieden voor de bevindingen en daarop gebaseerde conclusies (oordelen) en aanbevelingen. Het normenkader is in onderstaande tabel opgenomen. Het sluit aan bij de doelstelling en hierboven beschreven onderzoeksvragen van het onderzoek.

Tabel B.1 Normenkader drinkwater

Thema	Vraag	Normen
Mate van doelrealisatie	1	• Er is inzicht in de mate van doelrealisatie; deze wordt gemonitord.⁹⁴ • Kansen en bedreigingen voor de doelrealisatie zijn in beeld en daarop wordt actie ondernomen.
Invulling rollen en verantwoordelijkheden	2, 3 en 4	• De invulling is in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving, beleid en gemaakte afspraken, zoals de Kaderrichtlijn Water, de Nitraatrichtlijn en de Drinkwaterrichtlijn (allen Europese richtlijnen), de Beleidsnota Drinkwater en de Wet Milieubeheer (nationaal niveau), het provinciale waterbeleid, e.d. • Belangen worden afgewogen en daarbij worden indien nodig keuzes gemaakt. • Er wordt goed gebruik gemaakt van de beschikbare instrumenten (om te sturen).
Betrokkenheid en kwaliteit informatievoorziening aan PS	5	• PS worden in de gelegenheid gesteld kaders vast te stellen, keuzes te maken en eventueel het beleid bij te sturen. PS maken van deze gelegenheid gebruik.

⁹⁴ De rekenkamer gaat hierbij primair uit van de doelen van de provincie en de invulling van de monitoring daarvan door de provincie.

	• Informatie die aan PS wordt verstrekt, geeft inzicht in de voortgang, stand van zaken en eventuele uitdagingen en is van voldoende kwaliteit (actueel, relevant, begrijpelijk, volledig en betrouwbaar) om hun kaderstellende en controlerende rol goed te kunnen invullen.
--	---

Afbakening en methodiek

Het onderzoek gaat uit van de geldende provinciale opgaven en doelen, zoals die zijn opgenomen in het vastgestelde beleid tot en met april 2024. Het sluit daarmee aan op voor drinkwater belangrijke beleidskaders en de voorbereiding daarvan. Voor de informatievoorziening aan PS richt het onderzoek zich op de periode 2018 tot en met april 2024 in verband met belangrijke beleidswijzigingen die in 2018 hebben plaatsgevonden.

Voor de beantwoording van voornoemde vragen is relevante openbaar beschikbare informatie bestudeerd, zoals provinciale kaders, rapportages van uitgevoerde evaluaties, provinciale begrotingen en jaarverslagen, recentelijk gepubliceerde onderzoeken naar dit onderwerp op landelijk niveau en in de provincie Noord-Brabant. Daarnaast is gebruik gemaakt van aanvullende data en documenten van de provincie. De analyse van data en documenten is aangevuld met gesprekken met, en schriftelijke vragen aan, betrokkenen van de provincie en andere relevante partijen.

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de bestudeerde documenten. Bijlage 3 bevat een overzicht van de gesprekspartners, die in verband met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) alleen met functienamen zijn opgenomen. Zie de [startnotitie](#) voor meer informatie over het onderzoek.

De conceptversie van dit rapport van bevindingen is op 15 mei 2024 aangeboden voor ambtelijk wederhoor. Op 30 mei, 31 mei en 6 juni 2024 ontving de rekenkamer de ambtelijke reactie van respectievelijk Evides⁹⁵, Brabant Water en de provincie. Deze zijn door de rekenkamer besproken en verwerkt in de voorliggende definitieve versie.

⁹⁵ Evides ontving voor ambtelijke reactie een document met alleen de passages uit het conceptrapport van bevindingen die betrekking hebben op Evides.

Bijlage 2 Geanalyseerde documenten

Geraadpleegde documenten provincie Noord-Brabant

- Brabantse Omgevingsvisie, 2018
- Visie klimaatadaptatie, 2020 (inclusief uitwerking bestuursopdracht 'Stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant)
- Omgevingsverordening Noord-Brabant
- Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant (2023)
- Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP), 2021
- Uitvoeringsprogramma drinkwaterwinningen Noord-Brabant 2022-2027
- Grondwaterconvenant 2022-2027. Samen werken aan herstel en bewaking van de grondwaterbalans in Noord-Brabant, 15 december 2021
- Droogteagenda 2040
- GS-Beslisdocument 'Bescherming grondwaterwinning voor menselijke consumptie', 29 september 2015
- Statenmededeling Aanpassing grondwaterheffing Noord-Brabant, 29 maart 2022
- Natuurdoelanalyses, 2023: <https://www.brabant.nl/onderwerpen/aanpak-stikstof/natuurdoelanalyses>.
- Bestuursakkoord 2023-2027 'Samen maken we Brabant!', 2023
- Perspectiefnota's 2022 tot en met 2025, de begrotingen 2022 tot en met 2024, de bestuursrapportages I en II voor de jaren 2022 tot en met 2023 en I voor 2024 en de jaarstukken 2022
- Programmeringsdocument 2023 Water en bodem 2022-2027, 2022
- Stand van zaken 2023 Regionaal water- en bodemprogramma, 2023
- Zie voor een overzicht van (andere) documenten die met PS zijn gedeeld bijlage 4
- Bestuurlijke afspraken Op pad naar een duurzame drinkwatervoorziening Brabant Water 2023 t/m 2030
- Overeenkomst Drinkwatervoorziening Brabant Water 2018 t/m 2022
- Voortgangsrapportage bestuursovereenkomst Brabant Water 1 tot en met 4 2020, 2021 en 2022
- Overeenkomst Drinkwatervoorziening Evides NV 2020 t/m 2025
- Bestuurlijke overeenkomst Grondwater 2020 t/m 2025 met Ardo B.V. voor bedrijfsvestiging aan Beekzicht 13 te Zundert
- Bestuurlijke overeenkomst Grondwater 2020 t/m 2025 met Aviko B.V. voor bedrijfsvestiging aan de Korte Ooijen 2 te Katwijk
- Provinciale dataset met overzicht grondwateronttrekkingen waarvoor ze bevoegd gezag is
- Provinciale website (loket) overzicht vergunningen
- <https://georegister.brabant.nl/bijvoorbeeld>
<https://georegister.brabant.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/ae7ce74d-816b-4408-8148-6467b7401484>

Geraadpleegde literatuur en documenten overig

- Kaderrichtlijn Water (Europese richtlijn)
- Habitatrichtlijn (Europese richtlijn)
- Drinkwaterwet (Nederlandse wet)
- Omgevingswet (Nederlandse wet)
- Waterwet (Nederlandse wet, per 1 januari 2024 vervangen door de Omgevingswet)
- Algemene wet bestuursrecht (Nederlandse wet)

- Nationale Omgevingsvisie Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving, september 2020.
- Beleidsnota Drinkwater 2021-2026, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2021
- Nota Drinkwater, 2014 (Rijksoverheid)
- Structuurvisie Ondergrond (STRONG), 2018 (Rijksoverheid)
- Brief Water en Bodem sturend, 25 november 2022. Brief van de minister en staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat (Waterbeleid 27 625 Bodembeleid 30 015, Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 27 625, nr. 592
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli), Goed water goed geregeld, mei 2023
- Kabinetsreactie Rli advies over KRW en nadere invulling van KRW – impulsprogramma. Kenmerk: IENW/BSK-2023/168627, 30 juni 2023
- Kamerbrief Toelichting op artikel 6.22 van de Waterwet. Kenmerk: IENW/BSK-2023/296660, 13 oktober 2023
- Plan Tweede Kamer verdubbeling BoL (ingetrokken), 2013 <https://www.nporadio1.nl/nieuws/binnenland/afbec3d2-2399-40e0-9092-16f78d2d1f0d/belasting-op-leidingwater-huishoudens-betalen-de-industrie-wordt-ontzien>.
- Amendement afschaffing heffingsplafond BoL per 1-1-2025 (verworpen), Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 36 418, nr. 92
- <https://www.ipo.nl/nieuws/zorgplicht-openbare-drinkwatervoorziening-alleen-water-voor-huishoudelijke-doeleinden/>
- RoyalHaskoningDHV en Deltares. Draagkracht grondwater Noord-Brabant, 21 december 2017
- RoyalHaskoningDHV, Inventarisatie om te komen tot een Robuuste Drinkwatervoorziening van Noord-Brabant en Midden-Zeeland in 2040, 8 november 2018
- Arcadis, Strategie robuuste drinkwater voorziening, januari 2020
- RoyalHaskoningDHV, Effecten onttrekkingen op de stijghoogten in de Roerdalslenk. 3 september 2020
- Sterk Consulting, Juridische verkenning verdrogings- en droogte-instrumentarium, november 2021
- Adviescommissie Droogte, in opdracht van het Breed Bestuurlijk overleg Grondwater van Noord-Brabant: 'Zonder water, geen later. Naar een omslag in het (grond)waterbeheer in Noord-Brabant', 15 september 2022
- Berenschot, Arcadis, Bewust en zuinig drinkwatergebruik; Verkenning effectief instrumentarium, 26 oktober 2022
- Sterk Consulting, Rapport Belasting op leidingwater. Verkenning van facts and figures in relatie tot het mogelijk afschaffen van het heffingsplafond, november 2022
- RoyalHaskoningDHV, Nieuwe waterwinning in Kruisland. Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het milieueffectrapport, 2023
- Universiteit van Utrecht, De reikwijdte van de wettelijke zorgplichten voor de openbare drinkwatervoorziening en de leveringsplicht van drinkwaterbedrijven, april 2023
- Vergaderstukken en verslagen bijeenkomsten Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg van Noord-Brabant en kernteam, 2019 t/m maart 2024
- Vewin (Vereniging van waterbedrijven in Nederland), Zekerstellen van de drinkwatervoorziening op korte en lange termijn, een hand-out (verkenning), 22 september 2022. Naar aanleiding daarvan: Drinkwatersector slaat alarm: zonder actie meer knelpunten levering drinkwater, 25 september 2022
- KWR Water Research Institute, Factsheet De tijd dringt, Stikstofaanpak drinkwaterbronnen urgenter dan ooit, april 2023. En reactie daarop van Vewin
- RIVM Briefrapport 2023, Waterbeschikbaarheid voor de bereiding van drinkwater tot 2030 – knelpunten en oplossingsrichtingen, maart 2023
- ILT (Inspectie Leefomgeving en Transport), Signaalrapportage, 15 januari 2024 <https://www.ilent.nl/documenten/leefomgeving-en-wonen/drinkwater/drinkwater/signaalrapportages/signaalrapportage-drinkwater-steeds-schaarser>
- Vewin, Waterspiegel, maart 2022
- Vewin, Tarievenoverzicht drinkwater 2023

- Brabant Water, Tarievenregeling per 1 januari 2024
- Door Evides aangeleverde gegevens
- Peilbesluitgebieden waterschappen, d.d. 2 februari 2024, w.o.
<https://geoportaal.brabantsedelta.nl/portal/apps/shared/unsupported/index.html>
- Contour NLGW0018 Maas_Slenk_Diep
- Brabants Dagblad, Elke druppel telt! Helpt u mee?, 4 juli 2023 (opiniestuk).
- Nieuwe Oogst, ZLTO scherp op drinkwaterwinning Kruisland, 21 juli 2023
- Brabants Dagblad, 'Grondwater in Brabant is vervuild: 'Het is dweilen met de kraan open'', 18 december 2023
- Brabants Dagblad, Levering drinkwater in Brabant door vonnis onder druk: 'Sommige bedrijven kunnen we straks niet meer aansluiten', 20 januari 2024
- Financieele Dagblad, Drinkwaterbedrijven ontstemd: boeren mogen PFAS blijven spuiten, 24 januari 2024
- Omroep Brabant, 'Code rood in West-Brabant: de drinkwaterreserves zijn op', 31 januari 2024
- Akkerwijzer.nl, Droogteschade in landbouw door waterwinning 28 miljoen euro per jaar, 31 januari 2024
- NOS, 'Massaclaim in aantocht tegen de Staat over PFAS in de bodem', 16 maart 2024
- De Groene Amsterdammer, Als elke druppel telt; hoe verdeelt Nederland het schaarse drinkwater?, 16 april 2024
- Binnenlands Bestuur, Grote verschillen in PFAS-aanpak provincies, 3 mei 2024
- Artikel o.b.v. onderzoek Pointer (<https://pointer.kro-ncrv.nl/provincies-onderzoeken-1600-potentiele-pfas-locaties>)

Bijlage 3 Overzicht gesprekspartners

Provincie Noord-Brabant⁹⁶

- Senior beleidsmedewerker grondwater (1 december 2023 uit dienst)
- Programmanager Water en Bodem
- Projectleider provinciaal Waterplan
- Opdrachtnemer grondwater

Brabant Water

- Algemeen directeur
- Afdelingsmanager Bestuur en Beleid / woordvoerder
- Directiesecretaris

Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant

- Clustermanager
- Beleidsmedewerker team grondwater

Waterschap De Dommel

- Senior beleidsadviseur
- Bestuurder

Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)

- Coördinerend specialistisch inspecteur Vakgroep drinkwater
- Teamleider bedrijven

TNO/BRO (Basisregistratie Ondergrond)

- Informatiemanager BRO
- Service desk-manager

⁹⁶ Omwille van privacy is volstaan met functienamen.

Bijlage 4 Documenten van GS voor kaderstelling PS

Tabel B.2 Documenten die PS ontvingen ten behoeve van hun kaderstellende rol bij beleid dat drinkwater omvat

Beleidskader (BK) / Statenmededeling (SM)	Datum	In PS
SM Grondwateronderzoeken als basis voor ontwikkeling nieuw wateronttrekkings-beleid en bijbehorende bijlagen	10-04-2018	14-12-2018 besproken
SM Aanhoudende droogte in Nederland	07-08-2018	14-12-2018 meegenomen
SM Informeren voortgang nieuw grondwaterbeleid (w.o. actualisatie provinciale water(wet)vergunningen)	11-09-2018	14-12-2018 besproken
SM Voorbereiding themabijeenkomst grondwaterbeleid	30-10-2018	14-12-2018 besproken
BK Brabantse Omgevingsvisie⁹⁷		14-12-2018 vastgesteld
SM Rapport "Inventarisatie om te komen tot een robuuste drinkwatervoorziening van Noord-Brabant en Midden Zeeland in 2040" ⁹⁸	03-12-2018	17-12-2018 Procedurevergadering: voor kennisgeving aangenomen
SM Strategie Robuuste Drinkwatervoorziening voor Noord-Brabant en Midden-Zeeland	04-02-2020	09-03-2020 Procedurevergadering: voor kennisgeving aangenomen
BK Visie klimaatadaptatie inclusief uitwerking bestuursopdracht 'Stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant'		19-06-2020 vastgesteld
Verzoek Brabantse Milieufederatie om aandacht voor haar input Visie klimaatadaptatie	17-06-2020	19-06-2020 ter kennisgeving bij vaststelling Visie klimaatadaptatie
Motie Onderzoek beperking onttrekking grondwater	16-10-2020	16-10-2020 aangenomen
Digitale 'safari' voor input vanuit PS voor het Ontwerp RWP 2022-2027	xx-11-2020	xx-11-2020 input ophalen vanuit PS
SM Stand van zaken totstandkoming (ontwerp) Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027	01-12-2020	29-01-2021 besproken. PS werden uitgenodigd input te leveren op de inhoud
Visie Brabant Water t.b.v. RWP versie eind 2020	25-01-2021	08-02-2021 Agendavergadering: desgewenst betrekken bij agendapunt
SM Beantwoording motie Onderzoek beperking onttrekking grondwater d.d. 16-10-2020: inzicht in gezamenlijk volume lokale (grond)wateronttrekkingen is niet te achterhalen door ontbreken meldingsplicht niet vergunningsplichtige onttrekkingen	23-02-2021	15-03-2021 Agendavergadering: voor kennisgeving aangenomen
SM Koepelovereenkomst Groenblauw 2022-2027 Samen op weg naar een klimaatbestendig en robuust watersysteem en natuurnetwerk in Brabant	03-03-2021	17-09-2021 besproken
SM Maatwerkovereenkomsten GroenBlauw 2022-2027	19-10-2021	
Memo gedeputeerde ondertekening maatwerkovereenkomst.	25-01-2022	
SM Ontwerp Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 en bijbehorend plan-MER	02-03-2021	17-09-2021 en 19-11-2021 besproken 03-12-2021 meegenomen bij vaststelling
Voor RWP: Netwerkbijeenkomst voor relevante partners	14-04-2021	Ook PS zijn hiervoor uitgenodigd
Dialogosessies waar PS gesprek met inwoners kunnen aangaan	--	
Motie Verkennen (verbreden) grondwaterheffing voor kleine grondwateronttrekkingsputten	21-05-2021	21-05-2021 aangenomen

⁹⁷ 'De kwaliteit van Brabant - visie op de Brabantse leefomgeving'.

⁹⁸ In het kader van de Rijks Structuurvisie Ondergrond (STRONG) is in 2016, conform een afspraak tussen het Rijk en de provincies, samen met de drinkwaterbedrijven, deze verkenning uitgevoerd om te komen tot een robuuste drinkwatervoorziening in de toekomst.

Advies cieMER over Ontwerp RWP – planMER Zienswijze van vele partijen op het Ontwerp RWP	15-06-2021 Voorjaar	17-09-2021 en 19-11-2021 meegenomen in bespreking en 03-12 bij
Voorstel voor prestatie-indicatoren en concept-programmeringsdocument RWP 2022-2027 Terugkoppeling bespreking 9 juli 2021	xx.-07-2021 29-07-2021	09-07-2021 Werkgroep indicatoren (Commissie Sturen en Verantwoorden) 24-09-2021 en 17-09-2021 besproken
SM Stand van zaken Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 (ook extra capaciteit gevraagd)		17-09-2021 en 19-11-2021 besproken 03-12-2021 meegenomen bij vaststelling
Brief Vereniging Industrierwater: vragen i.k.v. RWP aandacht voor belang grondwater voor industrie	26-11-2021	20-12-2021 Agendavergadering: voor kennisgeving aangenomen
Memo gedeputeerde inzicht in actualisatie provinciale water(wet)vergunningen en gemaakte afspraken met grondwateronttrekkers (over latente ruimte)	08-11-2021	Zie voornemen daartoe in SM 11-09-2018
BK Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027		03-12-2021 vastgesteld
Memo gedeputeerde ondertekening Grondwaterconvenant 2022-2027	15-12-2021	07-02-2022 Agendavergadering: voor kennisgeving aangenomen
SM Aanpassing grondwaterheffing Noord-Brabant: verhoging t.b.v. aanvullende financiering wateropgaven (RWP) en verkenning mogelijke verbreding heffing	29-03-2022	10-06-2022 besproken 24-06-2022 meegenomen bij vaststelling
Statenvoorstel Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2023		10-06-2022 besproken 24-06-2022 vastgesteld. Kan nog niet in werking treden door uitstel
Statenvoorstel 2e wijziging Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant	08-11-2022	16-12-2022 vastgesteld. Geldig tot inwerkingtreding Omgevingswet
Memo gedeputeerde met reactie op brief van VNO-NCW Brabant Zeeland en de Vereniging Industrierwater op verhoging van de grondwaterheffing	22-06-2022	18-07-2022 Agendavergadering: voor kennisgeving aangenomen
Memo gedeputeerde Stand van zaken motie Verkennen (verbreden) grondwaterheffing	23-06-2022	18-07-2022 Agendavergadering: voor kennisgeving aangenomen
SM Droogte-aanpak provincie Noord-Brabant – Advies onafhankelijke Adviescommissie Droogte – Rapport Zonder water geen later	01-11-2022	15-09-2022 gepresenteerd
Memo gedep. Droogteagenda bekrachtigd door Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg Geeft invulling aan Droogteadvies en Kamerbrief Water en bodem sturend	01-03-2022	
SM Ontwikkelingen omtrent RWP 2022-2027 Addendum om Droogte-advies en agenda en Kamerbrief Water en bodem sturend te verwerken. Dit is met Omgevingswet bevoegdheid van GS	09-05-2023	
Brief Vewin namens de 10 drinkwaterbedrijven aan nieuw te formeren provinciebestuur. Vragen in coalitieakkoorden inzet op voldoende beschikbaarheid drinkwaterbronnen van goede kwaliteit, e.d.	24-03-2023	
Bestuursakkoord 2023-2027		08-09-2023 besproken. Vooral discussie / aandacht verbreding grondwaterheffing
Themabijeenkomst RWP voor de nieuwe Staten Presentatie Water en Bodem en stand van zaken 2023 RWP		15-09-2023 besproken 06-10-2023 besproken bij Begroting '24
Advies BrabantAdvies over de nieuwe (drink)waterwinning in Kruisland West-Brabant		